

yaşa

Sayı:16 Ocak 2008

04 mekan: Mısır Çarşısı 06 iş dünyası: Tayfun Bayazıt 10 doğa: Kuşlar 14 yaşam rehberi: Adorno
16 sağlık: Bingür Sönmez 18 mimar: Murat Tabanlıoğlu 22 mekan: Mimar Sinan Üniversitesi
24 söyleşi: Raffi Portakal 28 haber: kahve 30 söyleşi: Maria Serenius 34 tarih: Doğan Kuban
38 yaşam rehberi: Hoax 40 sanat: Ayfer Karamani 44 söyleşi: Çetin Nuhoğlu 48 fotoğraf: Çetin Özer
50 ressam: Erkan Özdilek 54 koleksiyon: Halil Işıkoğlu 56 sanat: Haslet Soyöz 60 mekan: Arkeoloji Müzesi
62 fotoğraf: Haluk Özözlü 66 yaşam rehberi: Kinesis 68 seyyah: Gülin Aköz
72 kitap 74 Yaşar kısımlar 76 english summaries

Yaşar

Dünya değerlerine sahip çıkmak

2008'in bu ilk ayında, sizlere yeni yıl için en iyi dileklerimi sunmak isterim.

2000'li yıllar önemli değişikliklere tanık oluyor. Yeni teknolojiler, küresel kurumlar ve rekabetin yoğunluğunu yaşarken, farklı değerlerin ortaya çıktığı bir oluşum içindeyiz. Artık dünyamızı daha iyi korumak ve çevreye duyarlı olmak hepimizin ortak çabası...

Kurumlar stratejilerini belirlerken, içinde yaşadıkları dünya değerlerine sahip çıkma ana temasını vurguluyorlar. Başarılı liderler de bilgi, beceri ve tecrübeleri ile ön plana çıkmak yerine, insana, dünyaya saygılı ve manevi değerlere sahip çıkan bir farkındalık taşıyorlar. Günümüzde, teknolojiye ve bilgiye herkes ulaşabiliyor. Ancak önemli olan, re-

sip doğrultusunda sürdürülmekte olan tamamen gönüllü bir hareket. Küreselleşme ve dünyada daha fazla rekabetçi olma zorunluluğuna, çevreye duyarlı ve topluma katkı yapan bir noktada durma gereğine gönülden inanıyoruz.

Dünya, insanlık ve bunun beraberinde kurumlar ve markalar, bugünden daha iyi bir yarın yaratmak için, manevi değerlerin önceliğinde bir değişim yaşamaktalar. İlginçtir ki, bundan 800 yıl önce yaşayan Hz. Mevlana'nın söylemleri bugün artık evrensel. Sevgi, güven, inanç, mütevazî ancak çalışkan olmak bu büyük düşünürün değerleri. Güven, insanları, kurumları ve ortamları birbirine yapıştıran, uzun vadede başarıyı sağlayan en önemli faktör. Güvenin önemini bilmeyen yok ancak, iş hayatında, başarıda bu

16. Kalite Kongresi çerçevesinde, Yaşar Topluluğu olarak, Türkiye'nin önde gelen 35 kuruluşu ile birlikte, Birleşmiş Milletler'in bir girişimi olan "Küresel İlkeler Sözleşmesi"ni imzaladık.

kabetçi insan kaynağına sahip olmak ve oyunun kuralları o noktada yeniden belirleniyor ve uygulanıyor.

Geçtiğimiz aylarda Kalder'in Kalite Kongresi'nde de konuşulan ana tema, dünya ve yerkürenin daha yaşanır hale gelebilmesi için, liderlerin ve kurumların neler yaptıkları üzerineydi. 16. Kalite Kongresi çerçevesinde, Yaşar Topluluğu olarak, Türkiye'nin önde gelen 35 kuruluşu ile birlikte, Birleşmiş Milletler'in bir girişimi olan "Küresel İlkeler Sözleşmesi"ni imzaladık.

Küresel İlkeler Sözleşmesi, 1999 Davos Dünya Ekonomik Forumu'nda, dönemin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından başlatılmış ve bugün dünyanın her tarafından üçbini aşkın şirket ve sivil toplum örgütü katılımı ile 10 evrensel pren-

denli kritik bir faktör olduğu yeni yeni algılanmakta. Başkalarının size güvenmesi, öncelikle, sizin kendinize güveniniz ile başlar. Uzun süreli ve kararlı ilişkilerde temel ön şart güven. Güven, insan ilişkilerinde başlar, organizasyonlarda büyür ve gelişerek tüm toplumu ilgilendirecek boyuta ulaşır.

2008 yılı, evrensel ve manevi değerlerin öne çıktığı bir yıl olacak. Dünya meselelerine karşı kendini sorumlu hisseden, stratejilerini buna göre belirleyen kurumlar öne çıkacak. Liderlikte yaratıcılık, yenilikçilik, işbirlikçilik, güven, ve riski yönetmek önemli vasıflar olacak.

2008 yılının insanlık ve dünya için olumlu gelişmelerin yaşandığı bir yıl olması temennilerimle, en içten dileklerimi sunarım.

Sevgi ve Saygılarımla,

Feyhan Yaşar Kalpaklıoğlu
Yaşar Holding Yönetim Kurulu Başkanı

yaşa

Yaşar Holding A.Ş. Adına Sahibi
Feyhan Yaşar Kalpaklıoğlu

Genel Yayın Yönetmeni (Sorumlu)
Yaprak Özer

İçerik ve Tasarım Uygulama
indeks:

İndeks İçerik-İletişim Danışmanlık

Kore Şehitleri Cad. No:28 Atılım İş Merkezi
K:4 D:4 Zincirlikuyu-İstanbul

Tel: 0212 347 70 70 Faks: 0212 347 70 77

e-mail: indeks@indeksiletisim.com

web: www.indeksiletisim.com

04

06

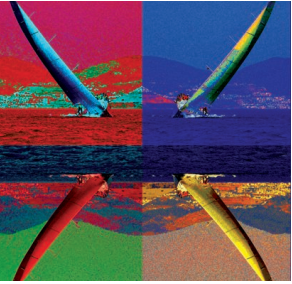
10

16

22

48

50

56

62

68

18

Yazı İşleri**Yayın Direktörü:** Fülâyet Yaşa**Editörler:** Berrin Türkmen, Taner Gezer**Haber Merkezi:** Umut Bavlı, Demet Şeker, Esra Melek Yiğitsözlü,**Katkıda Bulunanlar:** Şervan Adar Avcı, Öznur Binici, Gülçin İpek Emeksiz**Görsel Yönetmen**

Esen Ataman Kürklü

Grafik Tasarım

Serkan Bengin, Emre Alptekin, Emre Ergül

Fotoğraf: Dianet**Teknik Koordinasyon:** Çağlayan Bayroğlu**İdari İşler:** Özge Yurtseven**Baskı**

Stil Matbaacılık

İbrahimkaraoğlu Cad.

Yayınlar Sk. No: 5 Stil Binası

Seyrantepe/İstanbul

Telefon: 0212 281 92 81

Yayın türü

Yerel-Süreli-3 Aylık

Dergi Yönetim Yeri

Yaşar Holding A.Ş. İstanbul Temsilciliği

Setüstü Kabataş No: 23 İstanbul

Telefon: 0212 251 46 40**Faks:** 0212 244 42 00**e-posta:** yasadergi@yasar.com.tr

"Yaşa" Dergisi'nin içerik ve tasarımı İndeks İçerik İletişim Danışmanlık tarafından yaratılmış olup, Fikir ve Sanat Eserleri Yasası kapsamında eser olarak koruma altındadır. "Yaşa" Dergisi'nde yayınlanan yazı ve fotoğrafları yayma hakkı ve "Yaşa" markası ve logosu Yaşar Holding A.Ş.'ye aittir. Kaynak gösterilse dahi, hak sahiplerinin yazılı izni olmaksızın ticari amaçlarla kullanılamaz. Dergide yayınlanan yazılar, yazarların kişisel görüş, yorum ve tavsiyelerini içermektedir, İndeks İçerik İletişim Danışmanlık veya Yaşar Holding A.Ş., yazılarda yer alan bilgi, görüş ve tavsiyeler nedeniyle doğabilecek maddi veya manevi zararlardan hiçbir şekilde sorumlu değildir.

24

30

34

40

44

04 mekan: Mısır Çarşısı 06 iş dünyası: Tayfun Bayazıt 10 doğa: Kuşlar 14 yaşam rehberi: Adorno
16 sağlık: Bingür Sönmez 18 mimar: Murat Tabanlıoğlu 22 mekan: Mimar Sinan Üniversitesi
24 söyleşi: Raffi Portakal 28 haber: kahve 30 söyleşi: Maria Serenius 34 tarih: Doğan Kuban
38 yaşam rehberi: Hoax 40 sanat: Ayfer Karamani 44 söyleşi: Çetin Nuhoğlu 48 fotoğraf: Çetin Özer
50 ressam: Erkan Özdelek 54 koleksiyon: Halil Işıkoğlu 56 sanat: Haslet Soyöz 60 mekan: Arkeoloji Müzesi
62 fotoğraf: Haluk Özözlü 66 yaşam rehberi: Kinesis 68 seyyah: Gülin Aköz
72 kitap 74 Yaşar kısımlar 76 english summaries

Yaşam sırlarının pazarı

Eminönü'nün kalbinde 300 yıllık bir geçmişin izlerini taşıyan, aktarlarıyla ünlü, derdine çare arayanların umutlarının baharat kokularına dönüştüğü, yaşam sırlarıyla dolu dev bir pazar Mısır Çarşısı.

İstanbul'un ikinci büyük kapalı çarşısı olan Mısır Çarşısı, yapıldığı günden bugüne İstanbul'u ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin mutlaka uğradıkları mekanların başında geliyor. Tarih boyunca her yerde deva olmuş kurutulmuş bitkilerin, çeşit çeşit otların ve yüzlerce tür baharatın bulunduğu en bilinen ve en geniş baharat çarşısı burası.

Mısır Çarşısı denilince elbette baharat gelir akla. Dünya pazarlarında, sağlığa, parfümlere, dinsel hayata, büyü- lere, törenlere, yiyecek ve içeceklerle, damgasını vuran baharata olan düşkünlük bu çarşının bugünlere taşın- masında büyük önem taşıyor. O dönemin Avrupalısının gücü ve zenginliği, tükettiği baharatlarla ölçülmüş. İktisat tarihçileri de, kıtalararası ticaretin baharat ticareti ile doğduğu konusunda hemfikir. Baharata verilen önem öylesine büyümüş ki, Asurlular, Arabistan'ın ba- harat vergisi uğruna savaşıp ölmüşler. Cenevizliler ve Venedikliler, ortaçağ Avrupası'nda baharat ticareti için uzun süre mücadele etmişler. Örneğin, dönemin en lüks baharatı olan karabiber, diğer lüks ürünler gibi Hindistan'ın merkezinde bulunurmuş. Oradan Arap ta-

cirler tarafından Suriye ve Mısır'a getirilmiş. Burada gemilere yüklenerek Akdeniz üzerinden İtalya'ya getirilir ve altın çağını yaşamakta olan Venedik'ten tüm Avrupa'ya dağıtılmış. Akdeniz'in Türk gölü olarak anıldığı o dönemlerde Mısır'dan bir yol Venedik'e giderken diğer yolda İstanbul'a gelir ve Mısır Çarşısı'nda sonlanırmış.

Mısır baharatlarının uğrağı

Baharatı Osmanlı'dan günümüze kadar taşıyan bu tarihi çarşının uzun bir de hikayesi var. Mısır Carsısı'nın in-

şası, Osmanlı döneminde 1597 yılında yapımına başlanmış olan Yeni Cami'nin bir parçası olarak Mimar Mustafa Ağa tarafından 1664 yılında tamamlanmış. Çarşının yapımında dönem çarşılarının aksine taş ve tuğla kullanılmış. 1691 ve 1940 yıllarında geçirdiği iki büyük yangında önemli ölçüde hasar gören çarşı son şeklini 1943 yılında İstanbul Belediyesi tarafından gerçekleştirilen restorasyonda almış. L plana sahip olan çarşı, Balıkpazarı Kapısı (Tahmis Kapısı), Bahçe Kapı (Haseki Kapısı), Çiçekpazarı Kapısı, Yenicami Kapısı, Tahtakale'ye açılan Ketenciler Kapısı ve Eminönü Kapısı olmak üzere altı kapıya sahip. Ana kapılarda yer alan revaklar, ticaretin yoğun olduğu çarşıda çıkan sorunları çözmek üzere mahkemelere ayrılmış. Bu mahkemeden biri esnaflar arasındaki sorunlara bakarken, diğeri esnaf ile müşteri anlaşmazlıklarını çözmekle ilgileniyormuş. O dönemlerde çarşıda bulunan 100 dükkandan 49 tanesi aktarlara, geri kalanı ise pamukçu ve yorgancı esnafına verilmiş. Çarşıda 70'li yıllardan itibaren aktar (baharat) dükkanları hızla azalmış, esnaf ilaç yapımında kullanılan droglar yanında, kendilerince hazırladıkları bazı ilaçları, afyon ve esrar gibi uyuşturucu mad-

deleri, barut gibi patlayıcı ve yanıcı maddeleri de satmaya başlamışlar. Bazı aktarların yanlış ilaç vermesiyle, yasaklanmaları istenmiş.

Eczacı - aktar savaşı

Böylece 19.yüzyıl sonlarında eczaneler ile aktarlar arasında büyük rekabet meydana gelmiş. Eczacılar, İstanbul'daki bütün aktar dükkanlarının kapatılmasını istemiş. Bu dönemde aktarlığın kaldırılmasını önleyen bir nizamname yayımlanmış ve aktarların bazı bitkisel maddeleri satmaları yasaklanmış. 1. Dünya Savaşı sırasında sıklaşan kontroller ile Mısır Çarşısı "ilaç pazarı" niteliğini tamamen kaybederek, bir baharat çarşısı haline gelmiş. Aktarların yerine kuyumcu, peynirci, kumaşçı, halı, kasap, kuruyemişçi, manifaturacı, hediyelik eşya dükkanları açılmış. Geçen zamanla birlikte tarihte 300 yıllık yolculuğun kayıpları olsa da, imparatorluk döneminden cumhuriyete bir köprü gibi Mısır Çarşısı. Köprü üzerinden geçen aktarlar, onca zamana karşın şifalı baharatların kokularını ve yaşam sırlarını bırakabilmişler günümüze. Yalnızca alışveriş için değil, tarihi dokusu ve atmosferiyle gezilip görülmeye değer bir mekan.

60 yılda yapılmış

17. yüzyılın ilk yarısına ait bazı belgeler, ilk devirde çarşıya "Valide Çarşısı" veya "Yeni Çarşı" isimlerinin verildiğini gösterse de, burası yüzyıllar önce Mısır üstünden gelen baharatların satıldığı bir merkez olduğundan, 18. yüzyılın ortalarından sonra "Mısır Çarşısı" olarak anılmaya başlanmış. Çarşı, Yeni Cami'ye sonradan ilave edilmemiş, cami ile birlikte 60 yılda yapılmış.

Bankacılık yine yeniden cazip

Tayfun Bayazıt kimdir

Bankacılık kariyerine 1983'te Citibank'ta başladı. 13 yıl Çukurova Grubu'na bağlı Yapı ve Kredi Bankası, Interbank ve Banque de Commerce et de Placements S.A.'da üst düzey yöneticilik görevlerinde bulundu. Bayazıt daha sonra sırasıyla Doğan Holding Yönetim Kurulu Başkan Vekilliği, Dışbank Murahhas Azalığı, Dışbank CEO'luğu, Yönetim Kurulu Başkanlığı görevlerinde bulundu. Bankanın satış işlemlerinin ardından Fortis Bank A.Ş. İcra Başkanlığı (CEO) ve Fortis Yönetim Komitesi üyeliğine, Fortis Bank AŞ'nin Yönetim Kurulu Başkanlığı görevini üslendi. Bayazıt, Nisan 2007'den bu yana Yapı Kredi Bankası Genel Müdürlüğü'nü yürütüyor.

2001 kriziyle ciddi erozyona uğrayan bankacılık, yeniden hızlı büyüme trendine girdi. Yapı Kredi Bankası Murahhas Üye ve Genel Müdürü Tayfun Bayazıt'la sektördeki gelişmeler, Yapı Kredi ve Koç birleşmesi ile “kurumsal yönetim” kavramı gibi pek çok konuyu konuştuk.

Bankacılık Türkiye’de 1990’ların sonunda popüler mesleklerin başında geliyordu. 2001’de yaşanan ekonomik krizle sarsıldı. Sektör istihdam açısından darbe aldı. Görünen o ki, son birkaç yıldır sektörde yaralar sarılıyor, bankacılığın cazibesi yine yeniden artıyor. Bugün 50 bankanın hizmet verdiği sektörün toplam büyüklüğü 500 milyar YTL’nin üzerinde. Toplam istihdam 2006 sonu itibarıyla 150 bin 793 kişiye ulaştı. Sektörün 2014’te 1 trilyon Dolar’a dayanacağı, bugün 6 bin 802 olan şube sayısının 11 bine, çalışan sayısının ise 215 bin seviyesine ulaşacağı öngörülüyor.

Yapı Kredi Bankası’nın Genel Müdürü Tayfun Bayazıt, bankaların büyüyeceğini, sektörde yeni birleşmeler olacağını ve daha fazla ihtisas bankacılığının oluşacağını düşünüyor. Yapı Kredi 1944’te Türkiye’nin ulusal çaptaki ilk özel bankası olarak kuruldu. Banka 2006’da Koçbank A.Ş. ile birleşti.

Bugün 48 milyar YTL aktif büyüklüğüyle özel bankalar arasında dördüncü sırada yer alıyor. 16 bini aşkın çalışanı ve 638 şubesiyle hizmet veren, 32 milyar YTL mevduat hacmi olan Yapı Kredi, 2008’de 160 yeni

şube açacak ve 2009’da 1000 şubeye ulaşmayı planlıyor. Bankanın genel müdürlük görevini Nisan 2007’den bu yana Tayfun Bayazıt sürdürüyor. Her finans segmentinde önümüzdeki 3-5 yıl içinde liderliği hedeflediklerini dile getiren Bayazıt, “Hepsi için geliştirdiğimiz mikro-stratejiler var, ama bunların hepsinde müşteri ihtiyaçlarını doğru ve iyi anlayabilmek, en verimli ve etkin şekilde müşteriye sunabilmek için ne gerekiyorsa yapıyoruz” diyor.

Yapı Kredi-Koçbank birleşmesi sancılı oldu. Sorunları atlattınız mı?

Tamamen atlattığımız durumdayız. Bunu doğru perspektife oturtmak gerek. Yapı Kredi Bankası ve Koçbank’ın birleşmesi T.C. tarihinin en büyük birleşmesi. Ayrıca hem kurum kültürleri hem teknolojik altyapı hem de iş yapma şekilleri itibarıyla iki farklı kurum bir araya geldi. Bu tip birleşmeler dünyanın hiçbir yerinde çok kolay olmuyor.

2009’da 1000 şubeye ulaşma hedefiniz var. Bankacılıkta neler değişiyor?

Bankacılıkta müşteriyle ilk temas noktası şubedir. Ta-

08 iş dünyası: Tayfun Bayazıt

bii ki müşterilerimizin ATM, telefon ve internet banka-cılığı gibi alternatif dağıtım kanallarını kullanmalarını istiyoruz. Ancak teknolojiye ileri gitmiş ülkelerde bile hala şubelerin en önemli temas noktası olduğu görü-lüyor. Fiziki olarak da zaten birtakım evrak ve para hareketlerinin olması gereken yer orası. Dolayısıyla şube ağı hala çok önemli. Yapı Kredi Bankası uzun bir dönem sahiplikle ilgili sorunlar yaşadı. Daha son-ra bankanın satın alması, birleşmesi süreci gerçek-leşti. Son yıllarda rakiplerimiz önemli ölçüde büyüme atağını şube açarak gerçekleştirirken, bizim arada kapamamız gereken mesafe ortaya çıktı. Sektörde li-derlik hedefimiz var ve bir vizyonla yola çıktık. Bu he-defi gerçekleştirebilmek için daha fazla dağıtım kana-lıyla müşteriye temas etmemiz gerekiyor. Bu doğrul-tuda bin dağıtım noktası sayısına ulaşırsak, daha ön-ce kaybettiğimiz pazar payının önemli bir kısmını ka-zanabileceğimizi düşünüyoruz. 2009'a kadar 350 şu-be daha açıp bin şubeye erişeceğiz.

Önümüzdeki 3-5 yıl içinde liderliği hedefliyorsunuz, stratejinizi paylaşabilir misiniz?

Çok değişik finans kollarında işlerimiz var. Lea-sing'den factoring'e, sigortacılıktan portföy yönetimi-ne kadar finans sektörünün neredeyse kavramadığı-mız yeri yok. Leasing, kredi kartı gibi bazı alanlarda zaten lideriz. Bazılarında da ikinci, üçüncü, dördüncü sıradayız. Hepsi için geliştirdiğimiz mikro-stratejiler var, ama hepsinde müşteri ihtiyaçlarını doğru ve iyi an-layabilmek, en verimli ve etkin şekilde müşteriye sun-abilmek için ne gerekiyorsa yapıyoruz. Bizim için yal-nızca aktif büyüklük değil, gelir yaratma kapasitesi de çok önemli. Bu açıdan perakende bankacılık ve KOBİ önümüzdeki dönemde daha önem kazanacak. Özel bankacılıkta lideriz. Bu işlerin hepsinde selektif büyü-me stratejilerimiz var.

şarılı bir şekilde uyguladı. 2007'nin sonunda hiçbir za-man görmediğimiz kadar düşük bir enflasyon, tek ha-neli rakamlar, her ne kadar yüksekliğinden şikayet et-sek de hiçbir zaman görmediğimiz kadar düşük faiz söz konusu. Yurtdışı piyasalarında ciddi dalgalanmalar olsa da bizde öngörülebilir ve sürdürülebilir bir büyüme var. Bankacılıkta yakın zamana kadar üç yıllık, beş yıl-lık planları hissedarlar haklı nedenlerle ciddiye almazdı. Daha çok altı aylık, bir yıllık planlarla ilgilenirlerdi. Çün-kü öngörülebilirlik yoktu. Şimdi çok daha uzun vadeli iş yapabiliyoruz. Zaten bu nedenle bu kadar fazla yaban-cı sermaye buraya geliyor. Ancak enflasyon sorununun kalıcı olarak çözülmesi gerekiyor. Ekonomide sosyal güvenlik, vergi reformu gibi yapısal reformlar açısından tamamlanması gereken işler var. Çok ciddi yol kat et-tik ama önümüzdeki dönemde bu yolun başarısının ne-denlerini doğru irdeleyerek, tutarlı politikalarla işe de-vam edilmesi gerekiyor.

Ekonomideki istikrar sektörün cazibesini artırdı mı?

Kesinlikle. Kriz sonrasında istihdamda ciddi bir düşüş yaşadık. Şimdi krizden önceki rakamlara tekrar geliyo-ruz. Bankaların kamuoyuyla paylaştıkları planlarında şube açma, yeni iş kollarına girme, değişik finans alan-larına yayılma ve büyüme var. Finans sektörü tekrar cazibe kazandı. Sektör hem iş yapma biçimi hem iler-leme potansiyeli açısından önümüzdeki dönemde de yeni mezunlar için tercih edilecek sektörlerden biri ola-cak. Son yıllarda yabancı bankaların Türkiye'ye ilgisi de arttı. Dolayısıyla herkes büyüyen, gelişen, ileriye dönük potansiyeli olan bankacılık sektöründe çalışmak istiyor.

Bankacılıkta yabancı payının endişe yaratacak kadar yüksek olduğuna inananlara katılıyor musunuz?

AB ile entegrasyon sürecinde olan bir ülkede bu ser-maye oranının somut olarak tartışılmasının da çok faz-

“Ben yaklaşık 25 yıldır bankacılık sektöründe çalışıyorum. Zaman zaman moralsizliğe kapıldığım oldu ama genelde işimi hep zevk alarak yaptım. Başarının en önemli faktörünün bu olduğunu düşünüyorum.”

Portföyümde profesyonel destek alıyorum

Birikimlerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu konuda çok başarılı olduğumu söyleyemeyece-ğim. Günümüzde finansal piyasalar hiçbir zaman ol-madığı kadar sofistike ve hızla reaksiyon gösteriyor. Bilgi birikimimle bu işi rahatlıkla yapabilirim. Ancak günde birkaç saatimi buna ayırmam gerekir. Bunu yapamayacağım için bu işi profesyonel yöneten ar-kadaşlardan destek alıyorum. İleride eğer emeklilik dönemim olursa bu işlere zaman ayırabilirim.

Emeklilik planınız var mı?

Emeklilik bana terminolojik olarak biraz soğuk geli-yor. Her insanın hayatının çeşitli dönemlerinde heye-can duyduğu ve yapmak istediği şeyler olabilir. Ben-ce bir kişi keyifle, heyecanla yapmak istediği işi ya-pabiliyorsa bu en büyük mutluluk. Ben yaklaşık 25 yıldır bankacılık sektöründe çalışıyorum. Zaman za-man moralsizliğe kapıldığım oldu ama genelde işimi hep zevk alarak yaptım. Başarının en önemli faktörü-nün bu olduğunu düşünüyorum. Hiçbir zaman kendi-me kariyer açısından uzun vadeli planlar yapmadım. Sonuçta her kurumun ve her görevin kendi içinde değişik faktörleri var. Altı aydır Yapı Kredi Banka-sı'nın başındayım. Bu işten keyif aldığım ve hissedar-lar alınan sonuçlardan memnun olduğu sürece bu şekilde devam edecek.

“İnovasyon” yeni moda . Birleşme süresince bu moda-yı ıskaladığınızı düşünüyor musunuz?

Bankanın genlerinde, kültüründe yenilikçilik ve yaratıcılık var. Bunun için özel bir çaba göstermiyoruz. Yapı Kredi Bankası Türkiye'ye kredi kartını ilk getiren ve birçok yenilik ile sektörü tanıştıran kuruluş. Birçok ürününe baktığınızda kurum kültüründe bunun oldu-ğu görüyorsunuz. Zaten vizyonunuz liderlikse, müşteri-lerin kabul edeceği daha yaratıcı çözümler geliştirmez-seniz bu hedefe ulaşmanız mümkün değil. Ekip çalış-masına çok inanıyorum. Bunu geçmişte çalıştığım ku-rumlarda da gösterdim. Başarının sırrı burada gizli. Önemli olan müşteri odaklı olabilmek. Tüm çalışanları-mız bu hedef doğrultusunda çalışıyor ve iyi bir perfor-mans gösteriyor. Zaten dünyadaki örneklerle de baktı-ğınızda bunun bireysel bir konu olmadığını ve bu şekil-de çalışan kurumların inovasyonda daha başarılı oldu-ğunu görüyoruz.

Türk ekonomisindeki gelişmeleri nasıl değerlendiriyor-sunuz?

Genelde sağlıklı buluyorum. Nereden geldiğimize ve önümüzdeki yol planına bakmak gerek. Cumhuriyet ta-rihinin 2001'deki en büyük krizi çok ciddi gelir kaybına neden oldu. Türkiye neredeyse gayri safi milli hasılası-nın üçte biri kadar fatura ödemek zorunda kaldı. Ardın-dan kendi içinde tutarlı, doğru bir politika ortaya kon-du. Ve daha sonra AKP hükümeti o programı alıp ba-

la gündem konusu olmadığını düşünüyorum. Bankacı-lık sermaye yoğun bir sektör. Biz sermaye piyasalarımı-zı geliştirebilir, dış dünyaya açabilirsek sermaye biriki-mini de sağlayabiliriz. Çünkü sektörde ciddi bir büyü-me potansiyeli olduğu için daha fazla sermayeye ihti-yaç olacak. Bu süreçte bankacılık düzenlemeleri açı-sından yoğun bir denetim olduğu için, yerli yatırımcıla-rın birçoğu yatırımlarını değişik alanlara yönlendirme yolunu seçti. Birleşmeleri de “yerliler sattı, yabancılar aldı, yerliler paralarını başka yere götürdü” gibi görme-mek gerek. Sonuçta satan yatırımcılara bakarsanız, onların başka iş kollarında bunları değerlendirdiğini gö-rüyoruz. Dolayısıyla Türkiye için gelişme açısından ga-yet güzel bir tablo var. Mali sektörde yabancı sermaye payı, dünyanın her yerinde tartışma konusu. Burada daha korumacı davrananlar da tamamen liberal davra-nanlar da var. Özellikle gelişmekte olan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde yabancı sermaye payının arttığını, hatta bazı yerlerde yüzde 90, 100 seviyesine dahi gel-diğini görüyoruz. Bence yerli ve yabancı sermaye payı-nı konuşmak yerine sektöre yatırımın nasıl özendirile-ceği ve nasıl daha sağlıklı hale getirilebileceğine odak-lanmak gerek.

Ekonomi ile bankacılığın gelişimi paralel midir?

Kesinlikle. Türkiye ekonomisinin gelişmesi ve büyü-me-si, genç nüfusa istihdam sağlaması için sağlıklı banka-cılık sektörü şart. Bu faktörleri göz önüne aldığınızda

“Bankacılık yüksek derecede denetlenen ve gözetlenen bir sektör. Burada yaşanan en küçük bir hıçkırık başka yerde daha ciddi neticeler yaratabiliyor. Bu noktada hem bizim yabancılardan hem de buraya gelenlerin bizden öğrenecekleri var.”

sektörü yerli ve yabancı yatırımcıların desteklemesi gerekiyor. Bankacılık gerçekten yüksek derecede denetlenen ve gözetlenen bir sektör. Burada yaşanan en küçük bir hıçkırık, başka yerde çok daha ciddi neticeler yaratabiliyor, dünyanın her yerinde bu oluyor. Mutlaka şimdi olduğu gibi iyi gözetlenmesi, denetlenmesi, sağlıklı bir şekilde geliştirilmesi gerekiyor. Bu noktada hem yabancılardan bizim öğrenebileceğimiz şeyler var, hem de buraya gelenlerin bizden öğreneceği şeyler var.

Bankacılar yakın zamana kadar stratejik görünmeyen KOBİ'leri keşfetti, hatta baş tacı ediyor. Neler oluyor? Çok doğru bir noktaya temas ettiniz. KOBİ'lerin Türkiye'nin yönetiminde ciddi katkıları var, ama bankacılık kesimindeki payları düşük. Bu belki KOBİ'lerin yeterince kurumsallaşamamasından belki de bankacılık sektörünün KOBİ'lerin ihtiyaçlarına çok fazla odaklanmamasından kaynaklandı. Şu an olumlu bir gelişim söz konusu. Özellikle Basel 2, bankacılık ile reel sektör ilişkisinin kurallarını düzenliyor. Şirketler daha açık, daha hesap verebilir olacak ve bankalar aldığı risklere göre kendi sermayelerini daha yüksek tutmak zorunda kalacaklar. Dolayısıyla burada ilişkinin tanımı açısından yeni bir dünya söz konusu olacak. Böyle bir ortamda KOBİ'lerin ihtiyaçlarını iyi belirlemeleri gerekiyor. Her KOBİ'nin ihtiyacı, içinde bulunduğu sektöre göre farklılık gösteriyor. Onlara doğru hizmet ve ürünleri sunup satış yapmadan önce bunu bilmek şart. Bazıları ihracata

bazıları iç piyasaya hakim. Biz KOBİ'lere konserve ürünler sunmak yerine ihtiyaçlarına göre çözümler getirmeye çalışıyoruz. KOBİ'lerle bankacılık sektörünün tanışıklığını artırıyoruz. Sürekli, kalıcı ve iyileştirmeye müsait bir ilişki başlattık. Bugünkü KOBİ'ler 5-10 yıl sonra, geçmişte olduğu gibi Türkiye'nin belli başlı şirketleri olacaklar.

Mortgage'da asıl patlamanın 2010'da olacağını söylüyorsunuz... Şu ana kadar yaşadıklarımız “mortgage” enstrümanının adeta ateşten gömlek olduğunu gösteriyor, öngörülerinizi paylaşır mısınız?

Dünyadaki, özellikle gelişmekte olan piyasalardaki trendlere baktığımızda aylık faizlerin tek haneli rakamların altına indiği dönemlerde mortgage piyasasının çok geliştiğini görüyoruz. Çünkü mortgage'ın taksit ödemeleri aylık gelirle karşılanabilir duruma geliyor. Faizin çok yüksek olduğu ortamda hem gayrimenkul piyasası hızlı dalgalanmalara maruz kalabiliyor hem de aylık gelirle karşılanabilirliği açısından tablo iyimser olmayabiliyor. Biz faizlerdeki olası gelişmelerle tek haneli rakamlara 2010'da geleceğini düşünüyoruz. O zaman mortgage piyasasının daha fazla gelişeceğini düşünüyor ve planlarımızı bu doğrultuda yapıyoruz. Mortgage piyasasının gelişimi sermaye piyasalarının gelişmesine de bağlı. Bu gelişimin önümüzdeki birkaç yıl içinde daha sağlıklı bir piyasa oluşturacağını düşünüyoruz.

Yönetim kurullarında bağımsız üye Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği Başkanı. İyi bir kurumsal yönetim nasıl sağlanır?

Kurumsal yönetimin önemli öğelerinden biri yönetim kurullarında bağımsız üyelerin olması. Aslında felsefi bir yaklaşım. Bağımsız bir üyeyi tarif edebiliyorsunuz, ama o üyenin zihnen ve ruhen bağımsız davranması gerekiyor. Ancak yönetim kurulu başkanı, ana hissedarların peşinde gidecek şekilde kendini bağımlı bir hale getiriyorsa adı bağımsız olur. Burada ciddi bir felsefe ayrımı var. Yalnızca şirketlerin değil, ülkemizin de sağlıklı kalkınması açısından çok önemli olan kurumsal yönetimi daha çok şirketler açısından ele alıyoruz, ama “iyi yönetim” kavramı içinde baktığımızda bu kamu kuruluşlarını da, hükümeti de sivil toplum kuruluşlarını da kapsıyor. Dolayısıyla iyi yönetim hesap verilebilirlik, açıklık gibi özellikleri taşıdığından hem şirketin devamlılığı ve sürdürülebilirliği hem de tüm paydaşlarına değer sağlaması açısından önemli. Gelişmiş ülkelerin çoğunda iyi uygulanıyor. Kavram geçtiğimiz 4-5 yılda ABD'de özellikle halka açık şirketlerde çok ciddi skandalların patlamasıyla daha fazla gündeme geldi. Türkiye'nin uzun bir yolu var. Son 3-4 yıldaki gelişme sevindirici. Türkiye'de kurumsal yönetim açısından çok iyi yol alabilecek şirketler var. Ancak daha hala iyileştirmeye uygun yanımız da var. Sevindirici tarafı ise bu konuyu anlamış, benimsemiş, özellikle aile şirketlerinin olması.

Kuşlar gidiyor

Küresel çevre sorunları cehalet ve yoksullukla birleştğinde doğanın katliamı kaçınılmaz oluyor. Bu yıkımdan kuşlar da nasibini alıyor. Yüzlerce kuş türü yok olmak üzere. Kelaynak, saka, florya ve daha birçoğu... Ülkemizde de nesli tükenen ve tükenmekte olan kuş türleri var.

Kelaynak

Kuşlar, sağlıklı bir çevrenin çok iyi bir göstergesi. Her türlü yaşam ortamında bulunuyorlar ve çevre koşullarının değişimine karşı duyarlılar. Kuşların dağılımı, biyolojisi hakkında başka hiçbir tür hakkında olmadığı kadar bilgi bulunuyor. Kuşları ve kuş popülasyonlarını izlemek ve anlamak aslında küresel çevreyi ve kendi doğal çevremizi izlemenin en akılcı yollarından biri.

Son yıllarda yapılan araştırmalar, yüzyılın sonuna kadar küresel ısınma ve çevre sorunlarından dolayı kuş neslinin onda birinin tükeneceğini gösteriyor. Dünyada 10 bine yakın kuş türü var. Yani 1000'e yakın kuş türü yok olacak. Uzmanlar bu durumun insanlar açısından da önemli sorunlar yaratacağı görüşünü paylaşıyorlar.

Bilim dünyasının ünlü dergisi Proceedings of the National Academy of Sciences'ta (PNAS) geçtiğimiz yıllarda yayımlanan bir araştırma acı gerçeği gözler önüne serdi. 9 bin 787 kuş türü ve 129 tane de soyu tükenmiş tür üzerinde 600 bini aşkın veriyi tarayarak gerçekleştirilen araştırmanın ortaya çıkardığı önemli bulgulara göre, soyları tükenme tehdidi altında olma oranı şimdiki gibi sürerse kuş türlerinin onda biri yok olacak. Tehdit altında olma kategorisine yeni türler eklenmezse 17 kuş türünden biri, tehdit altında olma oranı her 10 yılda yüzde 1 artarsa her 6 kuş türünden biri yok olacak.

Şu anda soyu tehlikede olan hayvanların çoğu yoksul ülkelerde. Bunun bir sebebi dünyadaki canlı zenginliğinin en çok tropik bölgelerde olması ve bu ülkelerin çoğu da yoksul. İnsanlar gerek cahillikten gerekse yaşayabilmek için milli parkların içine girip canlıları avlıyorlar, ormanları kesip barınaklar kuruyorlar. Örneğin, Endonezya, Filipinler, Madagaskar, Brezilya dünyanın soyu tehlikede hayvan türü en yüksek yerleri.

50 kelaynak kaldı

Türkiye'de 400'ü aşkın kuş türü yaşıyor. Bunların yaklaşık 300'ü Türkiye'de, geri kalanı da göçtüğü diğer ülkelerde yumurtluyor. Bunlar arasında soyu tükenmiş ya da tükenmekte olanlar da bulunuyor. Bunlardan biri, "yılan boyu" denilen bir kuş. Amip Gölü'nün kurutulması sonucu yok olmuş. Nesli tükenmekte olan kelaynakların özel bir yeri var. Çünkü bu kuşlar dünya üzerinde yalnızca Fas ve Türkiye'de yaşıyor. Fas'takilerin sayısı 200 civarında. Türkiye'dekiler ise 50 kadar. Kelaynakların bilimsel adı "Geronticus eremita." Göçmen bir kuş olan kelaynaklar yüzyıllardır hızlı bir şekilde azalıyor.

Atmaca

Turna

12 doğa: Kuşlar

Akbabaların soyu diğer kuş türlerine kıyasla iki kat daha tehlikede ve bunun olası ekolojik sonuçları şimdiden görölmeye başlandı. Örneğin; akbaba sayısı 100 kat azalan Hindistan'da kuduz vakaları artıyor.

Kara Akbaba

Kınalı Keklik

Türkiye'de yalnızca Şanlıurfa'nın Birecik ilçesinde yaşayan bu kuşlar özel koruma altında. 16 yıldır göç etmelerine izin verilmeyen kelaynak kuşlarından 5'i, geçtiğimiz aylarda törenle göçe uğurlandı. Göç için seçilen kelaynaklar, 18 yaşından büyük olduğu tahmin edilen Anadolu, eşi Dicle ve yavruları Fırat, Seyhan ve Ceyhan'dı.

İstanbul sakasız kalıyor

Türkiye'de nesli tükenme tehlikesiyle karşı karşıya olan yalnızca kelaynaklar değil. Kafes kuşu olarak alınıp satılan sakalar da tehlike altında. Günümüzde avlanması, yakalanması ve bulundurulması yasaklanmış olan bu ötücü göçmen kuşlar yasaklanmadan önceki yıllarda ağ tuzakları kurularak yakalanıyordu. Güzel ötüşleri ile tanınan bu kuşlar özellikle devediken tohumları ile besleniyor. Orman kenarlarında ve ağaçlık yerlerde üüyor,

üreme mevsimleri dışında küçük sürüler halinde dolaşıyorlar. Birkaç yıl öncesine kadar İstanbul'un kırsal alanlarında, parklarında bile sık görülen kuşlardandı. Yaşar Kemal'in "Kuşlar da Gitti" romanında da, İstanbul Florya'da bu kuşların şehrin çocuklarınca nasıl avlandığı anlatılıyor. Çocuklar sakaları yakalayarak cami, kilise ve sinagogların kapısında, insanların çok olduğu meydan ve parklarda "azat buzat beni cennet kapısında gözet" diyerek satar ve bu şekilde geçinmeye çalışırlarmış.

Kınalı keklüğün sonu

Birçok türküye ilham kaynağı olmuş kınalı keklük, ülkemize özgü bir kuş türü. Özellikle Kuzey Doğu Anadolu ülkemizin keklük yuvası. Ancak Doğu Anadolu'nun birçok yerinde yaşıyor. Dağlık, taşlık, meşelik bölgelerde yaşayan bu kuş türü avcılarının kurbanı olmak üzere. Bilinçsiz avlanma, yumurtaların doğal ortamından alın-

Kızıl akbaba ülkemizde yaşayan dört akbaba türünden biri. Çoğunlukla gereksiz ve zararlı canlılar olarak algılanan bu kuşlar dünyanın gönüllü çöpçüleri aslında.

Akbaba

Saka

ması gibi nedenler nesli tüketiyor. Tüm Avrupa ülkelerinde nesli tükenen kuşlardan en göze çarpan tüylere sahip olanı ise "turaç". Bu kuş keklikten biraz irice, güzel bir kuş. Boyu 35 cm. Ötüşü uzaklardan duyuluyor. Flüte benzer sesle ötüyor. Bu kuşların en çok görüldüğü yer Kıbrıs'ın güney batısı ve Karpaz yarımadası. Son zamanlarda bu alan genişliyor. Bu kuşlar genelde güney batıda bulunan kıyasal kesimlerde ve 20 km'ye kadar iç arazilerde bulunuyor. Türkiye, Suriye, Irak, Ürdün, Lübnan, İran, Pakistan ve Batı Hindistan'da da yaşıyor.

Nesli tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olan bir diğer kuş da Florya. Yakalanması ve avlanması yasak olan hayvanlar kategorisine giriyor. Diğer koruma altındaki canlılar gibi bu kuşları yakalayana, satana ve öldürene para ve hapis cezası var.

Türkiye akbaba zengini

Doğadaki binlerce canlı türünün yaşama savaşı verdiği dünyamızda çöpçülük görevini üstlenen akbabalar, sanılan aksine doğanın olmazsa olmazlarından biri. Binlerce yıldır çeşitli evrimler geçiren dünyanın doğal sisteminin çalışmasında yok edici görevini üstlenen akbabalar, bu süreç içerisinde ölü canlıları yiyerek, doğayı salgın hastalıklardan, pis kokulardan ve kirlilikten korumasına karşın, günümüz insanı tarafından gereksiz bir canlı olarak algılanıyor.

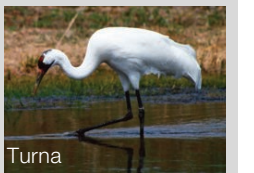
Türkiye'de sakallı akbaba (*Gypaetus barbatus*), kara akbaba (*Aegypius monachus*), kızıl akbaba (*Gyps fulvus*) ve beyaz akbaba (*Neophron percnopterus*) olmak üzere dört akbaba türü bulunuyor. Bu kuşlar, çok kısa zamanda büyük hayvan kavrularını yiyip tüketebiliyorlar. Ancak dünyada akbabalar nesli tehlikede olan kuşların başında geliyor.

Akbaba yoksa kuduz var

Akbabaların soyu diğer kuş türlerine kıyasla iki kat daha tehlikede ve bunun da olası ekolojik sonuçları şimdiden görülmeye başlandı. Örneğin Hindistan'da kuduz vakaları artıyor, çünkü burada akbabaların sayısı 100 kat azaldı ve bunların yerini köpekler aldı. Köpeklerin sayısı ise 20 kat arttı. Dünyada son dönemde yaklaşık 50 bin kuduz ölümünün 30 bini Hindistan'da gerçekleşti.

Nesli tükenmekte olan bazı kuşlar

Kelaynak, Saka, Florya, Turaç, Yılan kartalı, Atmaca kartalı, Karadoğan, Yalıçap-kını, Ötücü kuğu, TurnaToy, Akgöz, Kızıl kerkenez, Kızıl şahin

Turna

Theodor Ludwig Wiesengrund Adorno. Adı gibi çalışma alanlarının listesi de epey uzun. Adorno sosyolog ve filozofluğunun yanında iyi bir piyanist ve besteci. Bunların ötesinde, İkinci Dünya Savaşı'nda Nazi yıkımını yaşayan Avrupa'yı düşünsel anlamda girdiği bataklıktan çıkaranlardan. O, 20. yüzyılın ikinci yarısındaki Avrupa ve Avrupalılık düşüncesinin yeniden inşasına katkıda bulunurken, bu türlü acılarla yıkanmış toprakların vicdanı oldu.

Theodor Adorno, 1903 yılında Yahudi şarap tüccarı Oscar Wiesengrund ile Katolik opera sanatçısı Maria Barbara'nın oğlu olarak Frankfurt'ta dünyaya geldi. Müziğe yatkınlığı hemen fark edildi ve çok küçük yaşlarda iyi piyano çalmaya başladı. Aktif müzik hayatıyla akademik etkinliklerini hep yan yana sürdürdü. 1924 yılına kadar Frankfurt'ta felsefe, psikoloji, müzikoloji ve sosyoloji eğitimi gördü. Beste çalışmaları yapmak için gittiği Viyana'dan geri döndüğünde yıl 1931'di ve çok sevdiği akademik dünyanın kapıları ona sonuna kadar açıldı. Ancak yalnızca kısa bir süreliğine...

Hitler'in 1933'teki iktidarının hazırlayıcısı olan Avrupa'daki ekonomik bunalım dolaylı olarak Adorno'nun da bunalımı oldu. Yahudi bir babanın oğluydu. "Ari ırk"tan olmadığı gerekçesiyle birçok meslektaşıyla beraber üniversitedeki görevinden uzaklaştırıldı. O da çalışmalarını Oxford Üniversitesi'nde sürdürme hayaliyle İngiltere'ye yerleşti. Burada hayatının geriye kalanında üzerine yazıp çizeceği, sosyal bilimler alanında çığır açan "kültür endüstrisi" kuramının temellerini attı.

"Auschwitz'den sonra şiir yazmak barbarlıktır"

Hayatın bir ironisi midir bilinmez, Nazi iktidarı ve Hitler'in propaganda yöntemleri Adorno'nun kültür en-

düstrisi" kuramıyla birlikte yaptı. Bu hem insanların bireyselliğini (çoğu zaman kendilerini de) öldüren Nazi iktidarının güçlü bir eleştirisini; hem de bugüne miras kalan anlamıyla, kültür ürünlerinin alınıp satılan birer ticari metaya indirgenmesine duyulan tepkiyi içeriyordu. "Auschwitz'den sonra şiir yazmak barbarlıktır" diyordu Adorno. Toplama kamplarında yaşananların insanlık onurunda açtığı kapanmayacak yara ve baskıcı iktidamların yok ettiği özgür kültür ortamına bir ağıttı sanki bu.

Sürgün yılları ve eve dönüş

Theodor Adorno yaşamının 16 yılını sürgünde geçirdi. İlk durağı Londra, ikincisi ise savaş yıllarının bitimine kadar kalacağı New York'tu. Adorno burada da mücadeleyi bırakmadı ve insanoğlunun aydınlanma ve ilerleme serüvenini sorgulayarak dünyayı Yahudi soykırımı ile yüzleştirmeye çalıştı. Aydınlanma düşüncesi insan aklını yüceltip tüm baskı ve korkulardan arınmış özgür bireyi müjdeliyordu. Ancak savaşta yaşanan yı-

"Yanlış hayat doğru yaşanmaz"

düstrisi kuramının çıkış noktası oldu. Nazi Almanya'sında propaganda amaçlı çekilip dağıtılan "Triumph Des Willens" (İradenin Zaferi) isimli film, o dönem Hitler'in sağ kolu olan enformasyon bakanı Goebbels'in ateşli radyo konuşmaları, hep halkı pasifize etmeye ve onları tek tipleştirmeye yönelikti. Sorgusuz sualsiz bir itaat bekleniyordu ve medya bunu güvence altına almak için kullanılan bir araçtı. Yazılı, görsel ve işitsel tüm kültür ürünleri ideolojik ve sıradanlaştırıcı bir niteliğe bürünmüş, estetik değerler ve yaratıcılık ikinci plana atılmıştı. İşte Adorno entelektüel ve insani duyarlılıklarını birleştirerek, böylesine yozlaşan ve bayağılaşan kültür ortamının kapsamlı bir eleştirisini "kültür en-

kim ortaya bambaşka bir tablo koyuyordu. İnsanlık gerçekten aydınlanmış mıydı? Tüm baskılardan kurtulmuş muydu? Adorno bu soruların cevaplarının "hayır" olduğunu düşünüp şöyle diyordu: "Evrensel tarih vahşilikten insancılığa gelişmez, sadece sapandan megaton bombaya doğru ilerleyen bir tarih vardır." Bu karamsar olduğu kadar gerçekçi saptama içinde aydın sorumluluğunu barındırıyor ve tüm dünyayı yok olma tehlikesine karşı uyarıyordu.

Ülkesinin özlemini çeken Adorno, savaşın bitiminde Almanya'ya dönmekte tereddüt etmedi. Arkadaşı Horkheimer'in de yardımıyla bir zamanlar haksızca uzaklaştırıldığı Frankfurt Üniversitesi'ne profesör olarak kabul edildi. Almanya tüm dünyayla olduğu gibi Adorno'yla da barışmak istiyordu. Adorno ülkesine dönüp görevine başladı, ancak bundan sonraki bilimsel çalışmalarına adeta bir hüznün çöktü. Faşizm, Stalinizm ve kültür endüstrisinin hep birlikte yanlış bir hayat biçimi ortaya çıkardığını savunuyordu. Ona göre yanlış hayat doğru yaşanamazdı. Savaşlarla, totaliter yönetimlerle ve propagandacı kültür ortamlarıyla çevrili bir dünyada doğru, aydınlanmış ve özgür yaşamlara olan inancını yitirecek kötü bir karamsarlığa gömüldü.

Öğrenci hareketleri: Sonun başlangıcı

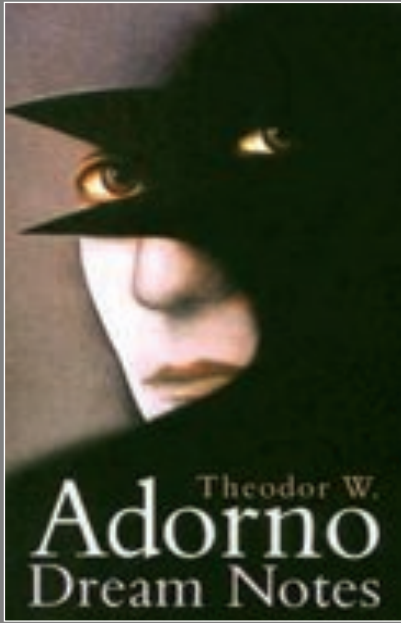
Adorno sağ ya da sol politik hareketin hangisinden gelirse gelsin şiddete tümüyle karşıydı. 60'ların sol

Adorno'dan seçmeler

- Auschwitz, mezbahaya giren herhangi birinin kafasından geçen "onlar sadece hayvan" düşüncesinde başlar.
- Her sanat eseri işlenmemiş bir suçtur.
- Artık vatani olmayan biri ancak yazdıklarında yaşayabilir.
- İnsanların, düşünceleri için ortaya attığım teorileri molotof kokteyllerinin yardımıyla gerçek hayata uygulamayı deneyecekleri hiç aklıma gelmemişti.
- "Break-dance" yapan gençlerin maymunları bu kadar iyi taklit ettiğini görünce, insan olduklarını da elbet hatırlayacaklarını düşünüyorum.

Sırf babası Yahudi olduğu için çok sevdiği ülkesi Almanya'dan ayrı yaşadı uzun yıllar. Geri döndüğünde çantasında yeni ve özgür Avrupa'nın düşünsel temellerini taşıyordu. Adorno tüm dünyayı Nazi yıkımıyla cesurca yüzleşmeye davet etti. Yaraları müziğiyle, fikirleriyle ve hümanizmiyle sarmaya çalışarak...

hareketinin de aktivizmle beraber entelektüel içeriğini kaybettiğini, bunun da şiddet hareketlerini tetiklediğini öne sürdü. Savaşı tüm acılarıyla yaşamış bu adam baskının ve şiddetin her türlüşünü reddediyordu. Bu taviz vermeyen tavrı sol görüşlü öğrencileriyle arasının açılmasına neden oldu. Sağ taraftakiler ise onu sol kaynaklı şiddete entelektüel altyapı sağladığı gerekçesiyle eleştiriyorlardı. Adorno'nun barış ve özgürlük

idealleri üzerine kurduğu felsefesini her iki taraf da anlamayı reddediyordu.

Öğrencilerinin ve akademisyen arkadaşlarının bu olumsuz tavırları Adorno'yu çok yıprattı. Öldüğü yıl olan 1969'da amfiyi basan çıplak kadın öğrenciler onu protesto edip ders vermesini engellediler. Dostu Samuel Beckett'a gönderdiği mektupta her an bir saldırıyla karşılaşmaktan çe-

kindiği yazıyordu. Bu atmosferden uzaklaşmak için karısıyla birlikte gittiği İsviçre tatilinde, doktorlarının tüm ikazlarına karşın 3 bin metrelik bir dağa tırmanmaya çalıştı ve bu sırada kalp krizi geçirdi. 6 Ağustos 1969 sabahı Adorno artık yaşamıyordu. Avrupa'ya ve insanlığa vicdan muhasebesi yapmanın, geçmişteki hatalarla dürüstçe yüzleşebilmenin erdemlerini miras bıraktı. Yine de Auschwitz'ten sonra yazılan tüm şiirler eksik kaldı.

Beyniniz rahat, kalbiniz rahat

Kalp, bize hayat veren en önemli organımız. Ona iyi davranmadığımızda hastalık kapımızı çalıyor. Bu nedenle beslenmemize özen göstermemiz, stresten uzak durmamız ve spor yapmamız gerekiyor. Ama önemli olan bütün bunları 60'a gelmeden yapmak...

Prof. Dr. Bingür Sönmez

Kalp ve damar hastalıkları, dünyada ve Türkiye'de görülen en önemli sağlık sorunlarından birisi. Sağlık Bakanlığı verilerine göre, Türkiye'de yaklaşık 2 milyon koroner kalp hastası bulunuyor ve bu hastaların yılda 130 bini hayatını kaybediyor. Avrupa Kalp Sağlığı Araştırması'nın sonuçlarına göre ise, kalp krizi geçirenler içinde 50 yaş altındakilerin oranı Türkiye'de yüzde 20'yi buluyor. Araştırma sonuçlarında, genç yaşta kalp krizi geçirmenin en önemli nedeni olarak sigara gösteriliyor. Türkiye, sigaranın en fazla tükettiği ülkeler arasında yer alıyor. Bu iç açıcı olmayan tablonun oluşmasında, sigara kullanımı, sağlıksız beslenme ve hareketsiz yaşam gibi faktörlerin yanı sıra genetik yapımızın da etkisi var. Türk toplumu olarak genetik yapımız gereği, damar sertleşmesini önleyen kolesterol olan HDL (iyi huylu kolesterol) miktarı vücudumuzda düşük oranda bulunuyor.

Kalp, beynin uzantısıdır

Stres, fiziksel ve psikolojik olarak vücudu olumsuz etkileyen bir faktör. Stres anında vücut, kalp damarlarının düşmanı olan adrenalin hormonunu salgılıyor. Adrenalin, koroner kalp hastalığını hızlandırma etkisine sahip. Aynı zamanda zevk veren ve alışkanlık yapan bir hormon. Bunun yanında "mutluluk hormonu" olarak adlandırılan endorfin hormonu da alışkanlık yapıyor. Endorfin, beynin rahat olduğu durumlarda salgılanıyor,

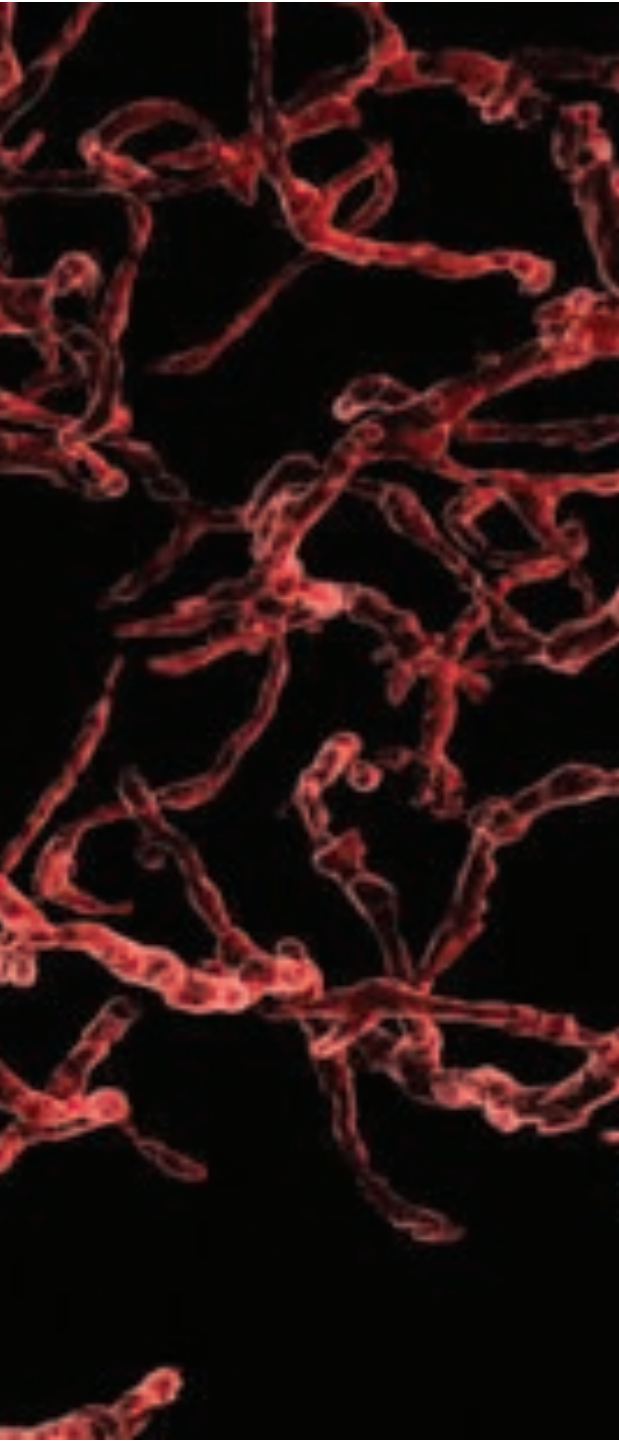
kalp damarlarını genişletiyor ve nabızı yavaşlatarak kalbin rahat etmesini sağlıyor. İstanbul Memorial Hastanesi Kalp Damar Cerrahisi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Bingür Sönmez, "Kalp, beynin uzantısıdır. Beyninizi boşaltın, kalbiniz rahat etsin" diyor. Yani beyninizin rahat olması, kalbinizin de rahat olması anlamına geliyor.

Sağlıklı beslenme çocukken başlamalı

Ünlü kalp cerrahı Sönmez, kalp ve damar hastalıklarından korunmak için sağlıklı beslenme disiplinine 10-12 yaşında başlanması gerektiğini söylüyor. 60 yaşından sonra diyet yapmanın çok anlamlı olmadığını belirtiyor. Fast food'un sigara gibi bağımlılık yaptığını, bu nedenle çocukların fast food'dan vazgeçemediğini ifade ediyor. Sağlıklı beslenmenin bir aile geleneği olması gerektiğini söyleyen Sönmez, sigaranın kesinlikle içilmemesini, stresten uzak durulmasını ve mutlaka spor yapılmasını tavsiye ediyor. Her gün 3-5 km hızlı yürüyüş ise en ideal spor. Sönmez'in üzerinde durduğu bir diğer nokta da aşırı kilo... Bel çevresi kadınlarda 80 cm, erkeklerde 94 cm'yi geçmemeli. Bir kalp cerrahı olarak kalbini korumak için sigara içmiyor, sağlıklı beslenmeye özen gösteriyor, her akşam 1gr balık yağı, 200 ünite E vitamini ve 100 mg Aspirin tüketiyor.

Kalp krizi "geliyorum" demeyebilir

Klasik olarak göğüs (özellikle kravat bölgesine), boyun ya da her iki kolda hissedilen ağrı ve yanmalar kalp krizinin

Ünlü cerrah, bypass ameliyatı olanlara moral vermek amacıyla, bypass ameliyatı olmuş üç hastasıyla birlikte ünlü dağcı Nasuh Mahrûkî'nin liderliğinde Ağrı Dağı'na tırmandı. Sönmez, bu aktivite sonunda tüm bypass ameliyatı geçirmiş kişilere şöyle seslendiklerini belirtiyor: "Koroner bypass ameliyatı olanlar normal yaşantılarına dönerler, hatta Ağrı Dağı'na bile çıkabilirler".

Cep bilgisayarından hasta kontrolü

Prof. Dr. Bingür Sönmez, Türkiye'de en fazla kalp ameliyatı yapan cerrah. Londra St. Thomas Hastanesi'nde cerrahi asistanı olarak çalışan Sönmez, aynı hastanede üç yıl çalışarak koroner cerrahisi eğitimi aldı. 1990 yılında Türkiye'ye kesin dönüş yaptı. Şu anda İstanbul Memorial Hastanesi Kalp Damar Cerrahisi Bölüm Başkanlığı görevini yürütüyor. Memorial Hastanesi koroner bypass ameliyatlarında kullanılan tek kollu robotu Türkiye'ye getirdi. Sönmez'le birlikte iki doçent, beş uzman, bir araştırma görevlisi, iki kalp cerrahisi teknisyeni çalışıyor. Günde üç ile altı arasında değişen sayıda kalp ameliyatı yapan Sönmez, robotla koroner cerrahiden istedikleri sonucu alamadıklarını, klasik cerrahi yöntemlerinin vazgeçilmez olduğunu söylüyor. Hastanede uygulanan bir teknolojiyle network aracılığı ile birbirine bağlı olan tüm hasta monitörlerini doktorlar ofis ya da evlerinden istedikleri anda görebiliyorlar. Doktorlar cep bilgisayarı (palm PC) aracılığıyla yoğun bakımda olan hastalarının görüntülerini, monitörde bulunan tansiyon, nabız ve EKG değerlerini izleyebiliyorlar.

Bir cerrah için elleri servettir

Kalp cerrahı Prof. Dr. Sönmez, ellerine çok özen gösteriyor. "Ellerimiz bizim için servettir" diyen Sönmez, araba kullanırken bile direksiyonu çoğunlukla sol eliyle tuttuğunu belirtiyor. Bileğinin ve parmağının incinmesi ya da küçük bir kesiğin olmasının bir cerrah için çok ciddi sorun olduğunu ifade ediyor. Elleri dışında bir cerrahın uykusuna çok özen göstermesi gerektiğini vurguluyor: "Ben bu konuda hatamı biliyorum. Çok yoğun çalışmam nedeniyle beş saat uyuyorum. Bunun altı, yedi saat olmasını çok isterim". Kayak yapan ve dalan Sönmez, hastalarına haftada iki kez, 40 dakika özel seçilmiş yoga hareketleri ve ardından da ney müziğiyle 20 dakika derin gevşeme yaptırıyor.

habercisi olabiliyor. Bu rahatsızlıkları yaşayan kişilerin doktor kontrolünden geçmesi şart. Çünkü bu belirtilerin kalp krizinden ne kadar zaman önce başladığı ve kalp krizinin ne zaman geleceği bilinmiyor. Kalp cerrahı Sönmez, tüm kalp krizlerinin belirt vermediğini, hastaların yüzde 20'sinde "sessiz kalp hastalığı" olduğunu belirtiyor. Kalp krizinin ilk belirti olabileceğini ve ilk krizin ölümle sonuçlanabileceğini söylüyor. Ancak her sıkışmanın kalp hastalığı olarak algılanmaması gerekiyor. Sırt, omuz ve kemik ağrıları, mide gazı ve reflü denilen mide rahatsızlığı da kalbi rahatsız edebiliyor. Sönmez'e göre, 45-55 yaş dönemi kalp krizi açısından kritik.

Bypasslı'yız, sağlıklıyız, dağcıyız

Kalp ve damar hastalıklarıyla ilgili bir ameliyat geçiren kişiler, sağlıklı kişilerin hastalıktan korunmak için benimsediği yaşam tarzını uygulamalı. Sigara içilmemeli, sigara içilen ortamda bulunulmamalı, sağlıklı beslenilmeli, abartılmış fiziksel aktiviteden kaçınılmalı, kan yağı kontrol ettirilmeli, yaşamdaki olumsuzluklar en aza indirilmeye çalışılmalı ve stresten uzak durulmalı. Ameliyat sonrası doktor tarafından verilen ilaçlar düzenli olarak kullanılmalı, diyabet ve tansiyon kontrolleri yapılmalı ve düzene konulmalı. Sönmez, bypass ameliyatı yaptığı hastalara "Bypasslı'yız sağlıklıyız" sloganını aşıladıklarını söylüyor. Hastalarına, "Siz bypass ameliyatı oldunuz. Artık normal yaşantınıza dönebilirsiniz" diyor.

Kalbi genç tutmanın sırları

• **Sağlıklı beslenme:** Tereyağı, iç yağı gibi hayvansal kaynaklı yağlardan uzak durmak, zeytinyağı, ayçiçek, mısırözü, soya gibi bitkisel yağları tercih etmek gerekiyor. Yağsız ya da az yağlı, süt ve süt ürünleri tüketilmeli. Sosis, sucuk, salam gibi gıdalardan uzak durulmalı. Günde beş porsiyon sebze ve meyve tüketilmeli. Beyaz un yerine işlenmemiş buğday unu tercih edilmeli.

• **Menopozu geciktirin:** Östrojen hormonu kadınları damar sertliğine karşı korur. Menopozla birlikte östrojen hormonu ortadan kalktığı için kadınlarda damar sertliği süreci başlar. Kadın hastalıkları uzmanlarının menopozu geciktirmek için tedavi uygulaması gerekir.

• **Düzenli spor yapın:** Düzenli egzersiz kalp hastalıkları ve kalp krizinden korur. Kandaki kötü kolesterolün yakılması için beş kilometre 45 dakikada tempolu şekilde yürünmeli. Egzersizler sırasında ara verilmemeli, kesintili yürüyüşün kalp sağlığına olumlu bir katkısı olmaz.

• **İşinizde sınırları zorlamayın:** İş ve meslek konusunda beceri ve olanaklarınızı zorlamayın.

• **Testlerinizi yaptırın:** Aile geçmişinde kalp hastası, diyabet ya da yüksek tansiyon hastası olanlar sigara kullanıyorsa 30, değilse 40 yaşından sonra şu testleri yaptırmalı: Total kolesterol, HDL (iyi huylu kolesterol), LDL (kötü huylu kolesterol), tigliserid ve kan şekeri. Koroner kalp hastalığından korunmak için 30 ya da 40 yaşından sonra günde 100 mg Aspirin alınmalı.

• **Aceleci olmayın:** Kişinin kendisiyle, yaşamla, ailesiyle, eşiyile ve dostlarıyla barışık olması gerekir. Yumuşak, sakin hareket eden ve huzurlu kişilerin hastalığa yakalanma riski daha azdır.

• **Üzüm çekirdeği yiyin:** Üzüm çekirdeği i kalbi koruyucu maddeler içerir. Üzüm çekirdeğiyle birlikte tüketilmeli.

18 mimar: Murat Tabanlıoğlu

röportaj: esra melek yiğitsözlü fotoğraf: koray ışık

İşin kaptanı olmak şart

Tanınmış mimarlardan Murat Tabanlıoğlu, mimari başarıyı “işin kaptanı” olmaya ve tasarımın gücüne bağlıyor. Ona göre mimar, kapalı kapılar ardında bulunmamalı ve her binanın mümkünse bir hikayesi ve bir felsefesi olmalı.

Gayrimenkul sektörü son yıllarda birçok değişime sahne oluyor. Projeler hızla artıyor, değişik konseptler ortaya çıkıyor. Büyük ölçekli projeleriyle tanınan mimar Murat Tabanlıoğlu, projelerin konseptten malzemeye kadar aynışmaya doğru gittiğini düşünüyor. Bu noktada mimarların tasarım güçlerinin olması gerektiğine ve gayrimenkulde tasarımla değer yaratılabileceğine değiniyor. AKM, Yeşilköy Havalimanı, Galeria gibi projeleriyle tanınan ünlü mimar Hayati Tabanlıoğlu'nun oğlu Murat Tabanlıoğlu, eşi Melkan Gürsel Tabanlıoğlu'yla birlikte hem Türkiye'de hem de yurtdışında büyük ölçekli projeler yapıyor. Kanyon, İstanbul Modern, Doğan Medya Center gibi birçok projeye imza atan ekip, Avrupa'daki mimarlık ofislerini aratmayacak nitelikte. Tabanlıoğlu, 60'ı mimar, 70 kişilik bir ekibe sahip. Türkiye'de ilk ISO 9001 belgesi alan mimarlık ofisi. Türkiye'den bir ofis olarak AB'deki yarışmalara katılamamaktan yakınan Tabanlıoğlu, bu zorluğun AB'ye girince değişeceğini düşünüyor. Şu an AB dışındaki ülkelerde projeler yapıyor. Türk mimar kavramının dünya gündeminde olmadığına işaret eden Tabanlıoğlu, "Amacım İstanbul'da iyi yapılar yapmaya devam etmek. Çünkü burası bizim şehrimiz" diye dile getirdikten sonra hedefinin New York, Londra gibi metropollerde bina yapmak olduğunu söylüyor.

Gayrimenkul sektöründeki gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Sektör nereye gidiyor?

Türkiye'deki 2001 krizi ilk olarak inşaat sektörünü, dolayısıyla mimarları etkiledi. Kriz zamanında ve krizden sonra yapılan projelerin çoğu bugün bitti. Birinci AKP hükümetiyle birlikte yeni projeler başladı ve yeni gayrimenkul şirketleri ortaya çıktı. Türkiye'de hala politikayla ekonomi birbiriyle çok bağlantılı. Kriz zamanında inşaat yapmak çok ucuzdu ama şimdi çok pahalı. Çünkü dünyadaki çelik ve çimento fiyatının artması,

Çin'deki büyük inşaat hareketi, Kazakistan'daki hareketler tüm dünyadaki sistemi etkiliyor. Fiyatlar artarken gayrimenkul fiyatları da arttı. Konut fiyatları neredeyse iki katına çıktı. Şu an Ataşehir ve devamında ciddi bir inşaat sektörü var ve konut yapılıyor. Bunların pazarlamasında büyük problemler var. Çok doğru yapılar değil. Tamamıyla konut yapıları, altlarında bir sosyal tesisleri var. Ben daha çok karma sistemleri öneriyorum. Eskiden Nişantaşı, Bağdat Caddesi gibi yerler ticaretle konutun birleştiği yerlerdi. Apartmanın altında bakkal, pastane ya da bir dükkan, sanat galerisi, eczane olurdu. Günümüzdeki siteler mantar gibi yükseliyor. Her yer konut ve bir köşesinde market var. Bu kesinlikle yeterli değil. Örneğin Japonya'da son dönemde inşaa edilen bir binanın 54ncü katında müze var, altında alışveriş merkezi ve bürolar yer alıyor. Bundan 5-6 yıl önce insanın aklına öyle bir şey gelemezdi. Artık dünya farklı konseptlere doğru gidiyor.

Sizin de değişik konseptte projeleriniz var...

Bunun olması gerekiyor. Son yaptığımız projelerden biri Galata Port projesinin bir bölümü olan İstanbul Modern Sanat Müzesi'ydı. Orada müzeciliğe farklı bir anlayışla baktık. Topkapı Sarayı'na insanlar gitmek istemiyorlar ama British Museum'a gidiyorlar. Çünkü British Museum çok güzel bir restorasyon geçirdi. Örneğin, içinde Londra'nın en iyi lokantalarından biri var. İnsanlar yalnızca British Museum'a değil, orada buluş-

Murat Tabanlıoğlu

20 mimar: Murat Tabanlıoğlu

maya gidiyorlar. Yani biz de İstanbul Modern’de lokanta, kütüphane, sinema, çocuk oyun alanları gibi bölümler yaptık. Şu an Maslak’ta yaptığımız Sapphire, Türkiye’nin en yüksek binası olacak. Burada konutların metrekare fiyatları 8–9 bin Dolar civarında, ki bu Türkiye’deki bir apartman katına verilecek en yüksek rakam. Sapphire’i farklı bir mimari ile yaptık. Binanın dışında ikinci bir cidar var. O dışardan gelen rüzgarları koruyor. Konutların önünde 200 metrelik bir balkona çıkıyorsunuz. Kış bahçesi dediğimiz camkian aslında. Farklı bir teknoloji kullandık. Binaların bu şekilde tasarım değerleri yaratması gerekiyor.

Binaların nasıl bir tasarım değeri yaratması gerekiyor?

Projelerin mimar ve müşteri olmak üzere iki tarafı var. Yani bir mimar değişik bir konsept düşünebilir ama bu fikre müşterinin de açık olması gerek. Örneğin biz Kanyon projesine başlarken hemen yanında MetroCity vardı. Ondan farklı bir şey yapmamız gerekiyordu. Bunu da sokak fikrini mekanda uygulayarak yaptık. Önemli olan bunu hayata geçirebilmek, diğer türlü zaten normal bir bina yapmak çok kolay. O bu işin zanaatı olmuş oluyor. Yeni bir konsept oluştururken onun çok iyi bir işletme modeliyle de birleştirilmesi gerek. O zaman yaşayan bir yer çıkar ortaya. Biz mekanlar yaratıyoruz. Aile olarak bugüne kadar hep insanların tükettiği, kullandığı mekanları yaptık. Babam Galeria’yı, eski havalimanını, AKM’yi yaptı. Bunlar hepimizin hayatının parçası. Bence bir mimarın şehrin önemli yerlerinde binalar yapabilmesi çok önemli. Her projede yeni bir şey öğreniyoruz. Yıllar önce Milliyet Gazetesi’nin binasını yapıyorduk. Gazetede çalışanlar Babalı kültüründen geliyordu, hepsi kapalı odalarda oturuyorlardı. O dönemin baskı makineleri yerini neredeyse bir fabrikaya bıraktı. Açık ofis sistemini ilk defa biz uyguladık. Binalar insanın hayatını değiştiriyor. Bu nedenle mimarın tavrı çok önemli.

Karma proje üretme sürecindeki becerinizle tanınıyorsunuz. Yaklaşımınızı açıklar mısınız?

Burada önemli olan, bir mimarın yaşayıp da görmesi. Mimar çok sosyal bir insan olmalı. Yaşamayı bilmeli. Her insan her gün, yeni bir şey öğreniyor ama bizim farkımız insanların oturacağı ve çalışacağı mekanlar, yani kalıcı şeyler yapmak. Çok riskli aslında. Kendi paramızı değil, bir başkasının parasını kullanarak yapıyoruz bunu. Ben mobilya tasarımcısı ya da moda tasarımcısı olsam tasarımı alıp almamaya ürünü görerek karar verirsiniz. Mimaride bir fikri satıyoruz. Hayatın içinde olmak için kapalı kapılar ardında değilim. En çok yaptığım şeylerden biri gezip görmek, okumak ve insanlarla iletişim kurup onların isteklerini öğrenmek. Örneğin Milliyet Gazetesi’nin binasının benim ilk projemdi. İnsanlarla röportaj yaptık ve ne düşündüklerini sorduk. Aldığımız geri dönüşler bize diğer binalarımız için fikir verdi. Her binanın bir hikayesi, her projenin bir felsefesi olması gerektiğine inanıyorum. Bunu binada yaşayacaklar ve binanın konumu belirliyor. Biz binanın konumu ve müşteriye göre yapacağımız işleri de seçiyoruz. Her proje bizim için yeni bir sentez. Farklı fikirleri denemekten çekinmiyoruz ve bunu zorlanmadan yapabiliyoruz.

Bunu “işin kaptanı” olabildiğiniz ve “tasarımcı mimar” konumundan ödün vermediğiniz için mi başarabiliyorsunuz?

Bunun aksini kesinlikle düşünemem. İşin kaptanı olmam şart. Aksi halde müşteriye başka mimarları tavsiye ediyorum. Tabii ki projeleri müşterinin bütçesine uygun şekilde yapıyoruz, ama benim misyonum farklı ve doğru bir iş yapmak ve o binanın değerini artırmak. Yaptığım bir binanın işlememesi benim için çok üzücü olur. Sonuçta bir heykel yapmıyorum. Oranın yaşanan bir mekan olması çok önemli. Bunun için de işin kaptanı olmak gerekiyor.

“Bir zamanlar yüksek binalar Levent ve Maslak hattına yönlendirilmeseydi, içinde bulunduğumuz 100 yıllık bina da olmayacaktı. Eski İstanbul dediğimiz Beyoğlu, Nişantaşı bugün daha yüksek binaların olduğu, trafiğin daha da kötü olduğu bir semt olacaktı.”

Yurtdışındaki projeleri nasıl alabiliyorsunuz?

Türkiye'den bir ofis olduğumuz için AB'deki yarışmalara katılamıyoruz, ama onlar burada proje yapabiliyorlar. AB'ye girdiğimizde değişeceğini düşünüyorum. Amman ve Kazakistan'da bazı projelerimiz var. Yurtdışından daha çok burada yaptığımız projeleri beğenip bizden teklif istiyorlar. Uluslararası basında zaman zaman yer alıyoruz. Yıl boyunca Singapur, Londra gibi ülkelerde çeşitli konferanslara konuşmacı olarak gidiyorum. Ne yazık ki Türk mimar kavramı daha dünya gündeminde değil. En iyi mimarlar İngiltere, İsviçre, Hollanda, ABD ve Japonya'dan çıkıyor. Bence Türk mimarlar olarak, Türk tasarımıyla beraber bunu zorlamalıyız. Bunun için de iyi bina üretmek gerek.

Babanızın mimari çizgisi ve yaklaşımının sizdeki yansımaları nasıl oldu?

AKM Türkiye'deki modern binaların ilkiydi. Modern bina, eskiyi taklit etmeyen o günün ve geleceğin binası demek. Bu tarihimize yaşandı, buna postmodern süreç diyoruz. Çoğu şu an tekrar moderne dönen mimarlar bence böyle bir hastalığa yakalandı. Benim Viyana'daki ilk profesörüm de böyle bir kişiydi. Onlar eskiyi taklit ederek bugünün binalarına yapmak istediler. İlk modern projelerin çok taklitleri yapıldığı için genellikle insanlar modern kelimesine karşı çıktılar. Ben o nedenle modern yerine bugüne ait demeyi tercih ediyorum. Babamdan aldığım en önemli deneyim bu. Bir de uzun yıllar Almanya ve İsviçre'de yaşadığı için farklı bir disiplin anlayışı vardı. Yalnızca konuşmayı değil, yazmayı da önemserdi. Her şeyi kayıt altına almayı öğretti bana.

Sözünü ettiğiniz başarılı mimarlar hangi yönleriyle ön plana çıkıyor

Onlar belli bir sürecin doğurduğu kişiler. Dünyada 10-15 tane star mimar var. Bir de daha genç gruplar var. As-

lında gençlerin daha çok izlenmesi gerekiyor. Mimaride tabii ki belli trendler var. Herkes birbirinin yaptığını izliyor ama bence artık teknoloji çok zorlanıyor. Mekan yaratan yeni formlar olmalı. Bir yandan da bunu endüstri zorluyor. Örneğin BMW iyi bir mimara gidiyor, BMW müzesi olabilecek çok değişik bir bina tasarlamasını istiyor. Bir mimar için önemli bir başlangıç. Bu bir alışveriş merkezi de olabilir. Önemli olan orada heyecanı yakalamak ve yenilikçi bir yaklaşım sergilemek. Dünya genelinde başarılı olan mimarların eğitimleri de çok iyi. Her açıdan daha iyi besleniyorlar. Teknolojiyle her an iç içeler.

Mimari ve teknoloji arasında karşılıklı etkileşim mi var?

Evet öyle, ama burada bir tehlike var. Malzemeler de ayrılaşmaya başladı. Örneğin bütün binalar metal kaplanmaya başladı. Biz bunu kırmak için sürekli farklı malzemeler, farklı dokular arıyoruz. Bu konuda araştırmalar yapıyoruz. Binalar yalnızca çizgilerle değil, malzemelerle de ön plana çıkıyor. Bu malzemeler de doğal malzemeler olmalı. Hazır standart malzemelerin dışına çıkmak gerekiyor. Ahşap konusunda araştırmalarımız var. Örneğin ahşapla camın birleşmesini, metallerin çeşitli dokular almasını, betonun formlara girmesini deniyoruz. Bence günümüzün en önemli konularından biri ekoloji ve enerji. Her projemizde mutlaka bu konuyu göz önünde tutuyoruz. Sapphire projesinde binanın dışındaki cıdar sayesinde klima ve ısıtma bakımından ana maliyeti yüzde 30 azalttık. Yüzde 30 da yakıt masrafını düşürmüş olacağız.

Bir mimarlık ofis olarak ilk defa ISO 9001 belgesi aldınız.

Bunu aldığımızda çoğu kişi güldü. Aslında mimariyle hiç ilgisi olmayan, işlerimizi kolaylaştıran bir sistem. 70 kişilik bir ekibiz. Aynı anda pek çok projeye ilgileniyoruz. Bu sistemle her şeyi bir noktadan yürütüyoruz. Önceden kağıt yığınlarımız olurdu, şimdi her şeyi bilgisayar üzerinden yapıyoruz.

Mimarsız bir kent

Geleceğin binaları ve şehirleri nasıl olacak?

Fütüristik filmlerde büyük bir kaos yaşanır. Helikopterler, uçaklar uçar, ama bir yandan da kokoreççi kokoreç satar. Bana bu olmayacak gibi geliyor. Çünkü onun resmi çok çizildi, filmi yapıldı. Yüksek binaların artacağını tahmin ediyorum. Şehirlerdeki su ve yeşil alan azalacak. Trafik sorunu artacak. İstanbul'un en büyük sorunu deprem riski. Deprem olursa şehir farklı bir yöne gidecek. Örneğin Lizbon depremden sonra yeniden yapılandı. Bence İstanbul'un hala yüzde 99.9'u mimarsız yapılıyor. Yapı yapmanın standartları olmalı. Belediyeden izin yalnızca hacim için alınıyor. Bir de nüfusun arttığı Çin ve Japonya gibi ülkelere baktığımızda metreka-relerin küçüldüğünü, insanların evlerinden daha çok sokakta zaman geçirdiğini görüyoruz. Türkiye de nüfusu artan bir ülke. Türkiye'deki ortalama yaşama metrekaresi, onlara göre fakir olmamıza karşın Avrupa'dakinden fazla. Bizim evlerimizin salonu, Avrupa'dakilerden daha farklı. Çünkü bizde misafir kavramı var. Hala ev geleneklerimiz devam ediyor. Bu gelenekleri, bozmadan yeni sistemler üretmek gerek. A sınıfı için değil. Onlar pembe dünyalar. Asıl B sınıfı için binlerce metreka-re evlerin çok iyi araştırılıp yapılması gerekiyor.

Avrupa'da pek çok şehirde gökdelenler şehir dışında. İstanbul'da ise binalar iç içe geçmiş durumda, neden? İstanbul gibi büyük şehirlerde yüksek binaların olması

kaçınılmaz. İstanbul'da ilk yapılan yüksek binalar, Odakule ile The Marmara'ydı. Bir zamanlar yüksek binalar Levent ve Maslak hattına yönlendirilmeseydi, içinde bulunduğumuz 100 yıllık bina da olmayacaktı. Eski İstanbul dediğimiz Beyoğlu, Nişantaşı bugün daha yüksek binaların olduğu, trafiğin daha da kötü olduğu bir semt olacaktı. Levent, Maslak hattının yoğunlaşması bu hattın korunmasını sağladı, ama bugünkü konumuna geleceği düşünülmeydi. Trafik altyapısı yeterli değil, binalar yapılmaya da devam ediyor.

Yürümekte olan projelerle ilgili ne söylemek istersiniz?

İstanbul'da yeşil gittikçe azalıyor ve trafikse yoğunlaşıyor. Öncelikle şehirden arabaları azaltmak gerek. Çünkü İstanbul tepelerden oluştuğu için eskiden organikmiş. Örneğin Barbaros Bulvarı'nda 1960'lı yıllardan sonra yığılma olmuş ve bulvarların etrafında birtakım kirler oluşmaya başlamış. Kentsel dönüşüm açısından öncelikle buralara düzen vermek gerekiyor. İkincisi, İstanbul'un en az kullanılan kısmı deniz trafiği. İnsanları denize yönlendirmek gerek. Bu da doğal olarak binaların farklılaşmasına yol açacak. Dönüşümlerin tabii radikal olması zor. Ben örneğin Sultanahmet projesini değil de Kartal projesini çok doğru buluyorum. Orası sonuçta bir endüstri bölgesi ve karma bir yapıya dönüşmesi çok doğru. Kartal'da binaların altında ticaretin, üstte konut ya da ofislerin, otellerin olması düşünülüyor. En sağlıklı yöntem bu. İstanbul'da bunun uygulanması gerekiyor.

Bilge baykuş 125 yaşında

Dünyaca ünlü birçok sanatçı yetiştiren Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi 125. yılına giriyor. “Akademi nereye gidiyor?” “Dün nasıldı, bugün nasıl?” “Okul tükenişin eşiğinde mi?” gibi birçok soruya yanıt arayarak... Akademi'ye girdiğinizde, atölyelerin bazılarının kapısında bir zamanlar o sınıflarda ders vermiş değerli akademisyenlerin, sanatçıların isimlerini görüyorsunuz. “Acaba eskiye duyulan bir özlem mi bu, yoksa bazılarının kendine batırdığı bir çuvaldızı mı?” sorusu bugün birçok MSÜ öğrencisinin zihnini meşgul ediyor.

Kimi öğrenciler ise, bu tartışmaları bırakıp verilen eğitimin içeriğinin esas alınması gerektiğini ve onun da yeterince iyi olduğunu düşünüyor. Okula girildiğinde, sanatın her yerde hissedilebildiği yadsınamaz bir gerçek. Öğrenci ve akademisyenlerin yetenekleri ise tartışılmayacak düzeyde.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi (MSÜ), yani mezunlarının deyimi ve asıl adıyla Akademi, iki kere ikinin dört etmediği, insanların kafalarına dogmaların yerleştiremeyeceği bir yer olarak biliniyor. Sanat tarihçisi, arkeolog, müzeci, ressam Osman Hamdi Bey tarafın-

dan 1882’de Sanayi-i Nefise Mektebi adıyla kuruldu, 2 Mart 1883’de Arkeoloji Müzesi’nin karşısındaki binada, sekiz kişilik öğretim kadrosu ve yirmi bir öğrenci ile resim, heykel ve mimarlık öğretimine başladı.

Türkiye’nin ilk sanat ve mimarlık yüksek okulu olan Sanayi-i Nefise Mektebi, 1928’de Güzel Sanatlar Akademisi adını alarak, ülkemizde Akademi unvanını alan ilk yükseköğretim kurumu da oldu.

Güzel Sanatlar Akademisi, 1969’da 1172 sayılı Devlet Güzel Sanatlar Akademileri Kanunu’nun kabul edilmesiyle birlikte bilimsel özerkliğe kavuştu. Kurum, 4.11.1981’de kabul edilen 2547 sayılı Kanun ve 20 Temmuz 1982’de çıkarılan 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile üniversiteye dönüşerek “Mimar Sinan Üniversitesi” adını aldı. Bu adı aldığı tarih ve neden “Akademi” isminden vazgeçildiği konuları hala tartışmalı!

Yalnızca güzel sanatlar eğitimiyle yola çıkan okulda bugün, Güzel Sanatlar, Fen Edebiyat ve Mimarlık fakülteleri, Devlet Konservatuarı, Meslek Yüksek Okulu, Fen ve Sosyal Bilimler olmak üzere iki enstitü ve Enformatik Bölümü bulunuyor.

Sembolü baykuş

Baykuş, bazı kültürlerde bilgelik, bazılarında ise ölüm ve uğursuzluğu simgeliyor. Mimar Sinan Üniversitesi'nin baykuşu ise Yunan mitolojisindeki bilgelikten geliyor.

Okulda neredeyse her bölüm bir şekilde baykuş konusunu işliyor. Örneğin iç mimarlar baykuş şeklinde pufolar yaparken, resim bölümü 1,5 metrelik tuvalle soyut baykuşlar çiziyor, seramik bölümü baykuştan satranç takımları yapıyor.

Tanınan yetenekler

- Reşit Erzin - Çellist
- Rudolf Belling - Alman heykeltci
- Adnan Coker - Ressam
- Bedri Rahmi Eyüboğlu - Ressam ve şair
- Leopold Levy - Fransız ressam
- Bruno Taut - Alman mimar
- Alexander Valloury - Fransız mimar
- Robert Vorhoezler - Alman mimar, şehir plancısı
- İbrahim Çallı - Ressam

Türkiye'nin ilk sanat ve mimarlık yüksek okulu olan Sanayi-i Nefise Mektebi yani bugünün Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi 125 yıldır sanatın ve sanatçının akademisi. Güzel sanatlarla yola çıkan Akademi 1982'de üniversite olduğundan beri "sanat" ve "güzellik" tartışılır oldu!

Güzel sanatlarda öncü

Okul, adını Osmanlıda Mimarbaşı mertebesine yükselmiş, dehası tartışılmayan Mimar Sinan'dan alıyor. Okuldaki Mimarlık Fakültesi, mikro ölçekten makro ölçeğe kadar mimarlığın tüm alanlarında, iç mimari, endüstri ürünleri tasarımı, şehir ve bölge plancılığı alanlarında bilgi ve beceri ile donatılmış meslek adamı ve öğretim kadroları yetiştirmeyi hedefliyor. Ancak bugün Akademi'deki en iyi bölümün Mimarlık olmadığı söyleniyor. Özellikle son yıllarda, workshoplar, geleneksel uluslararası Grafist organizasyonu ve sergi gibi etkinliklerle Grafik Bölümü öne çıkıyor.

Güzel Sanatlar Fakültesi'nin bölümlerinde, farklı dallarda sanatçı yetiştirilmesi, toplumun sanatsal yapısının evrensel değerlere ulaştırılması, sanatın ve endüstrinin üst düzey kadrolarının oluşturulması ve gelecek kuşaklara kendi meslek alanlarında yetkili ve bilgili elemanların yetiştirilmesi amaçlanıyor.

Buradaki eğitim, öğrencinin, yaratıcı gücü açığa çıkarma, sezgiler geliştirme, araştırma, bulma, uygulama, deneme, denetleme ve sonuçlandırma süreçlerini içeren bilimsel metotlar çerçevesinde düşünmesini sağlıyor.

Satıyorum, satıyorum, saaa...

“Satıyorum, satıyorum, saaa...” diye başlayan ve “sattım” ile biten müzayede repliğini hepimiz biliriz. Peki ya arası? “Satıyorum”dan “sattım”a kadar olan süreçte yaşananları, işin ustası Raffi Portakal anlattı.

Türkiye’de antikaçılık mesleğini üç kuşaktır sürdüren bir aileden gelen Raffi Portakal, dedesinden ve babasından devraldığı aile geleneğini yakın zamanda kızı Maya’ya devredecek. Portakal Sanat Galerisi’nde buluştuğumuzda, kızına ne anlatıyorsa bize de aynısını anlatmasını rica ettik. 20 yılı aşkın bir süredir antikaçılık mesleğini ve müzayede yöneticiliğini yürüten Portakal’dan müzayede yönetiminin sırlarını, sanat dünyasının yükselen değerlerini, Türkiye ve dünyanın sanat borsasına dair görüşlerini dinledik. Ancak bu buluşmayı gerçekleştirmek öyle çok kolay olmadı. Buluştuğumuz gün Portakal, taraftarı olduğu Beşiktaş futbol takımının antrenmanından henüz gelebilmişti. Portakal’ın epey zamanı var ve antrenmanları kaçırmıyor gibi algılanmasın. Antrenmana bizzat gitme sebebi bir anlamda sosyal sorumluluk çalışması. Sanatın, Türkiye’nin her alanında yayılmasında ve gelişiminde çaba gösteren Portakal, yayıncılığını üstlendiği dünya sanatı dergisi “P”yi takım antrenmanlarına götürerek futbolcuların sanata ilgisini artırmaya da çaba gösteriyor. “Futbolcular beğenmeseler bile akıllarında birkaç şey kalsın istedim. İngilizcesini de götürdüm ki yabancı futbolcular da baktıklarında ‘Türkler doğru dürüst işler de yapıyor. Böyle bir dergi çıkarıyorlar’ demelerini istiyorum” diyor.

Müzayedeyi bir performans olarak değerlendirsek iyi performans için nelere dikkat etmek gerekiyor?

Müzayedede önce neyi sattığınızı çok iyi bilmelisiniz. Eserin en ince detayına kadar fark etmelisiniz. Çünkü 30 saniyelik bir zaman içerisinde gelebilecek herhangi bir sorunun cevabını mükemmel ve çok hızlı biçimde verebilmelisiniz. Duruşunuzla, bakışınızla o eseri adeta anlatmalısınız. Ayrıca her performansın bir kreşendosu vardır. Her performansta en yüksek nokta ve aşağı iniş bulunur. Ama bunda salonla kurulacak iletişim de çok

önemli. Salondan gereken karşılık alındığında iletişim çok daha başarılı olur. Tek taraflı bir başarıyı yakalayamazsınız. Eninde sonunda bir eseri takdim ediyorsunuz ve fiyatının artırılmasına yardımcı oluyorsunuz. Salondan reaksiyon almanız gerekiyor. Elbetteki vücut diliniz, sesiniz, eserleri sunuşunuzdaki sağlamlık çok önemli. Ayrıca salondaki kişilerin nerede oturduğunu daha önceden bilmek gibi beyinsel jimnastiğin ötesinde bedensel jimnastiğe de ihtiyaç olan bir iş.

Seyirciler açısından baktığınızda onların performansını neler etkiliyor?

Hayatım boyunca kadın ve erkek ayrımı yapmadım. Ancak eserleri sunarken özellikle genç ve güzel hanımların sunmasını tercih etmedim. Çünkü benim için önemli olan eserin öne çıkmasıydı. Ayrıca sunan kişileri içimizde istihdam etmemiz de gerekiyor. Çünkü sunum işi hemen kiralanan ve çalışmaya başlayan insanlarla gerçekleştirilmiyor. Sizinle uzun süredir çalışmayan insan, o eserin inceliğini, niteliğini ve önemini ne kadar anlattıysanız anlatın hemen kavrayamaz. Eserleri sunan arkadaşlarımız uzun yıllardır bizimle çalışan kişiler. Eserlerin hangi zorluklarda bize ulaştığını, sıralamasını biliyorlar. Temizlemesini kendileri yapmış, taşımaya yardımcı olmuş kişiler. Dolayısıyla eseri taşıırken eserin ağırlığını bildikleri gibi benim vücut dilime de çok hakimler. Ayrıca önemli bir nokta olarak bizim salonlarımızda alkol verilmez. Artışın, eserin niteliği dışındaki

26 söyleşi: Raffi Portakal

unsurlardan kaynaklanmaması için çalıştım. 20 yıldır böyle yapıyorum. Bu benim üslubum. Bütün müzayedelerde geçerli bir kural değil.

İşinizi insanları almaya teşvik etmek olarak niteleyebilir miyiz?

Öncelikle oraya koyduğumuz eserleri uzun eleklerden geçirip koyuyoruz. Fiyatına, kalitesine inandığımız eserleri sunuyoruz. Burada birçok sorumluluğu birden taşıyoruz. Çok üst fiyatlara satmak performans gibi gözükse de eserin fiyatının bir kereye mahsus anormal artışının doğru olmadığı kanaatindeyim. Ben bir maraton koşucusuyum. Eseri çok üst fiyata satmanın negatif etkileri olur. Eseri alan kişi pişmanlık duyar. Benzer eserlere sahip kişiler, eser o değere sahip olmadığı halde kendi eserlerinin fiyatının öyle olduğunu zannederler. Bir tarlaya üç beş yağmur damlasının düşmesi, tarlanın sulandığı anlamına gelmez. Damla düştüğü yer kadar ıslatır. Ben olabildiğince nötr kalıyorum. Eseri iyi sunabildiğime inanıyorum. İyi katalog yapıyorum. Güven unsurunu diri tutmaya çalışıyorum. Performansım, duruşumla formda olmaya özen gösteriyorum. Ama artması için çok özel bir çaba sarf etmem. Tabii bazı özel haller olabilir. Örneğin başış müzayedeleri bambaşka bir performanstır. Orada kendim ya da müşteri için bir şey istemiyorum. Toplum için, sosyal bir olgu için para istiyorsam hiç çekinmem.

Bu anlamda denge unsurusunuz...

Denge unsuru olmaya özen gösteriyorum. Çok pahalı satmaktansa ederine satmayı isterim.

Dünya sanat borsasının değeri yaklaşık 25 milyar Dolar, Türkiye'nin ise 25 milyon Dolar. Bu uçurumun nedenleri nelerdir?

Türkiye'nin sanat borsası son yıllarda artış gösterdi. Yaklaşık 50 milyon Dolar olduğunu söylesek bile bu Batı'da bir tablo fiyatı dahi değil. Türkiye'de geçmişin fotoğrafına baktığımızda bugün yaklaşık 100 bin Dolar'a sattığımız Nazmi Ziya eserlerinin fiyatı yaklaşık 30 yıl önce 5 bin Dolar'dı. Bu eser zaman içinde üzerine değer mi kattı? Hayır. Aynı eser, ancak Türkiye'de anlayış ve zenginlik, zengin kitle değişti. Zaman içerisinde Türkiye'deki eserlerin fiyatı da artacak ve Türkiye'deki zenginler uluslararası anlamda zengin olduğunda uluslararası anlamda sanat eserlerini almaya çalışacak. Ancak Türkiye'nin eserlerinin bu kadar büyük fiyatlar etmemesinin bazı nedenleri var. Öncelikle bir eserin uluslararası değeri olması için dünyada sirkülasyonunun olması gerekiyor. Bir Picasso'nun dünyanın her tarafında alıcısı var. Londra'da satılan bir Picasso eserini Çinli de alıp evine götürebilir, Türk de. Tabii çok özel eser-

lamda lisansı kastediyorum. Sanat bir dildir. Çince bilmiyorsanız, karşınızdakinin ne kadar iyi Çince konuştuğunu değerlendiremezsiniz. Sanat da öyledir. Bu dili bilmek zorundasınız. Şu an hepimiz kendi içimizde giderek çağdaş sanat eserlerinin dilini kavramaya çalışıyoruz. Ne kadar kavransanız, o dili iyi konuşanla konuşamayanı ayırt edebilirsiniz. Böylece değerlendirmeniz de, ona ödeyeceğiniz fiyat da farklı olur. Yalnızca para değil, doğru değerlendirmeye duvarınızı güzel bir eserle süsleyebilirsiniz. Giderek bunu ayırt etmeyi öğreniyoruz. Türkiye şu an bu seviyede ilerliyor. Çağdaş sanata daha yoğun ilgi gösteriliyor. Ayrıca klasik sanat eserleri ülkemizde çok az üretili. Çok az sanatçı ve çok az sanat eseri var. Bu sanat eserleri arasında da çok az şaheser var. Bunlar da giderek belli başlı koleksiyonlarda ve müzelerde yer almaya başladı. Sanat piyasasında bunların yerini bir başkası dolduracak, başka bir çare yok.

Tokmağı kızına devredince neler yapacaksınız?

Emekli olmayacağım. Bu devir biraz soyut bir kavram. Üzerimden yükler kalsın is-

“İleride çok yüksek fiyata gidebilecek, çok prestijli bir eseri bile gözümü kırpmadan satarım. Kalbimde bir sızı olur, ama satarım. Bu benim profesyonel tarafım. Bundan mutluyum. İlk günden beri böyle olmasaydım Raffi olamazdım diye düşünüyorum”

ler hariç. Bir de bizim sanat eserlerimizin yurtdışına çıkması yasak. Uluslararası sanat eserlerimize baktığımızda hatlarımızın uluslararası değeri olduğunu görüyoruz. Ancak kişisel olarak Türkiye'de eserlerin yurtdışına çıkarılması yasağının faydalı olduğunu düşünüyorum. Çünkü sanat eserlerimizin hala biraz korunmaya muhtaç olduğunu hissediyorum. Millî bilinç, duruş, bakış, sanat piyasası henüz yeterince gelişmiş değil. Dolayısıyla çok kolay dışarıya gidebilir. Sanat ve kültür eserleri yurtdışına gitti mi bir daha zor geri gelir. Bence millî zenginliğimiz bu. Eserlerimizi korumak zorundayız ve bu ancak sanat piyasasının güçlenmesiyle olur.

Dünyada kapital entelektüel kesimin elinde ve sanatın gelişimi destekleniyor. Türkiye'de ise kapitalin uzun yıllar boyunca entelektüel kesimin elinde olmasının Türkiye'de sanat piyasasına etkisi nedir?

Fransız İhtilali 1789'da gerçekleştirilirken aynı tarihte III. Selim tahta çıkıyordu. Fransız İhtilali'nin içinde, önünde, arkasında hep sanayi devrimi vardı. Biz ise 200 yıl sonra onları yakalamaya çalışıyoruz. Burjuvamız henüz doğuyor. Sanayicimiz henüz gelişiyor. Ford fabrikasının sahiplerine baktığınızda yüz yıllık geçmişleri olduğunu görürsünüz. Koleksiyonlarını 60 yıl önce yapmışlar. Eserlerini Picasso'nun kendisinden almışlar. Biz, bu süreçleri ne yazık ki çok geriden takip ediyoruz. Yine de içimizi ferahlatalım. Kore bugün dünya devlerinden biri, ancak orada da durum çok farklı değil. Ben çok daha önemli şeyler olduğunu zannediyordum. Öyle olmadığını gördüm.

Tüm bunların yanında ekonomi, kültür ve eğitimin etkisi nedir?

Yüzde yüz etkileri var. Minimum bu üçlü yan yana örtüşmedikçe durum ne yazık ki kaotik oluyor. Yalnızca bilgiyle değerlendiremezsiniz. Yalnızca parayla da yanlış işler yaparsınız. Üçünün bir arada gelişmesi gerekiyor.

Sanatseverlerde eserlere ilgi olarak neler değişti?

Türk alıcısı çağdaş eserlerin yüzüne bakmıyordu. Dili farklıydı. Dil derken, gerçek an-

tiyorum. Bir de bir iş yapıyorsanız, onun devamının emin ellerde olduğunu görmek istersiniz. Biraz böyle bir şey istiyorum. Yine işin içinde olacağım.

Size ulaşmak çok zor. Yoğun programınızda neler oluyor?

İşimiz çok detaylı. Bir yandan sanatçı, zanaatçı, alıcı, satıcı diğer yandan ofisteki elemanların eğitimi, galeridekilerin eğitimi, P Dergisi'nin içeriği, reklamları, İngilizcesi, editörlüğü, müzelerle bağlantısı, yönetim kurullarındaki görevlerim, özel koleksiyonlarla ilişkilerim ve görevlerim ile hobilerim programımı dolduruyor. Beşiktaşlı'yım ve bugün Beşiktaş futbol takımının antrenmanına gittim. Oraya dergi götürdüm. Futbolcular beğenmeseler bile akıllarında birkaç şey kalsın istedim. İngilizcesini de götürdüm ki yabancı futbolcular baktıklarında "Türkler doğru dürüst işler de yapıyor. Böyle dergi çıkarıyorlar" desinler istiyorum.

Bir anlamda sosyal sorumluluk çalışması olmuş...

Öyle sayılabilir. Göndermekle yetinmiyorum, kendim götürüyorum. Nereye konulacağına özen gösteriyorum. Nasıl konması gerektiğini öğretiyorum. Tercüman arkadaşlara dergiyi anlatıyorum, önce onların benimsemesini sağlıyorum. Tercüman benimseyince içim rahat ayrıldım. Ama kontrol etmeyeceğim demek değil. 15 gün sonra ne olup bittiğini görmek için gidip bakacağım.

Dedeniz ve babanız yolu açtılar, siz kendi adınıza onların açtığı yolda neler yaptığınızı düşünüyorsunuz?

Her şeyden önce mirası reddetmedim, kabul ettim. İnsan gençken daha egoist olabilir. Biraz bunlardan uzak durmuştum. Babam benim hocam, eğitmenim, ustam ve rakibimdi. Çünkü aynı işi yapıp baba-oğul olursanız bu kaçınılmazdır. Zamanında çatışmalar oldu, ancak zaman içerisinde birlik olduk. Bugünkü bakışımın en önemli etkeni babam oldu. Bazı şeylere sahip olduğunuzda özellikle gençken kıymetini bilmezsiniz. Bana gelip dedemi anlatırlardı, önem vermezdim. Akrabalarımızdan biri Sultan Abdülhamit'in maliye nazırı Mikail Portakal Paşa'ydı. Hiç önemsemezdim. Böyle bir şeyi seçerek, böyle bir ailenin çocuğu olmayı düşünmediğim için bir katkı olmadığına inanırdım. Bu anlamda düşüncelerimde bir değişiklik yok. Ancak zaman içerisinde bunu sahiplenip korumak duygusu gelişti. Geleceğe aktarmak bilinci yerleşti.

Bu anlamda Maya Hanım'dan neler bekliyorsunuz?

Hayal kurmam. Bende hayal yok, gerçek var. Bakacağız ve ne olacağını göreceğiz.

Eserler elinizden geçerken içinizin sızladığı anlar oluyor mu?

Tabii ki oluyor. Ancak burada inanılmaz derecede profesyonelim. Aynı anda hem kıskanılacak kadar hem de aptal sayılabilecek kadar profesyonelim. Yarın çok yüksek fiyata gidebilecek çok prestijli bir eseri gözümü kırpmadan satarım. Kalbimde bir sızı olur, ama satarım. Bu, bir yandan kıskanılacak diğer yandan aptal bulunabilecek profesyonel tarafım. Ancak bundan mutluyum. İlk günden beri böyle olmasaydım Raffi olamazdım diye düşünüyorum.

Objeye fetişizmi olarak değerlendirebilir miyiz?

Bende yok, bundan hep uzak durmaya çalıştım. Mülkiyet duygusunu ve obje tutkusunu törpüledim.

Elinizden geçen maddi ya da manevi açıdan en değerli, içinizi sızlatan parça hangisi oldu?

Çok fazla.

O zaman çok sızınız var.

Evet, içimde çok sızı var. Ama güzel sızılar.

2007'de Türkiye'de en önemli sanat olayı neydi?

Sanat fuarlarının performansları üst düzeydeydi ve sergiler genelde başarılıydı. Müzeler işlevlerini yerine iyi getirdiler. İyi sergiler yapıldı, iyi sergiler getirildi. İyi bir korumacılık zihniyetinin gelişmesine katkı sağladılar ve sanatseverlerin iyiyi ayırt edebilmelerine imkan tanıdılar. Müzelere gelen insanların, evlerindeki eserlerle karşılaştırma yapıp yeni satın almalarında daha dikkatli olmalarına, kaliteli olana yönelmelerine etki ettiğini umut ediyorum. Ayrıca İstanbul Bienali dünyada çok ses getirdi. Bu yıl Art Basel ve Venedik Bienali'ne gittim. Onların geçmişi, ülkeyle bir bütün olmaları, uluslararası duygular ve kapitalin oraya akması inanılmaz. Dünyanın kuvvetli bankalarından Union des

Banques Suisse (UBS), Art Basel'e sahip çıkmış ve dünyanın dört bir yanından müşterilerini getiriyor. Özel seminerler verip davetler organize ediyor. Hem kendi tanıtımını hem Basel'in tanıtımını gerçekleştiriyor. Sanatın gelişmesinde, desteklenmesinde rol oynuyor. Bizim de sanatın gelişimi açısından bu tarz desteklere ihtiyacımız var. İstanbul Bienali çok önemliydi ve sanat çevrelerinin dışında birçok noktada ses getirdi. Tüm bunlar sanat piyasası için bence olumlu gelişmeler. Ülkemizde sponsorluk sisteminin de gelişmesi lazım. İnsanlar bir yere destek olduklarında bunu bir kayıp olarak görüyor. Ancak bunun bir kayıp değil, getiri sağladığını hissetmesi lazım. İyi bir sanat eserine, sanatçıya sponsor olmak esasında kurum açısından büyük getiri sağlar.

Sizce Türkiye'nin en önemli sorunu nedir?

Kimlik sorununuz olduğunu düşünüyorum. 21. yüzyıla gelmiş olmamıza rağmen kendimizi çok iyi tanımlayamadık. Batılı isek Batı'nın neresinde ve nasıl duruyoruz; Doğulu isek neresinde ve nasılız, dün neler yaptık, yarın neler yapacağız, bağlarımız nelerdir tam tanımlayamadık. Belli şeyleri bilerek, bazılarını bilmeyerek, bir kısmını da yanlış bilerek yetiştirdik. Hepimiz öyle eğitildik. Eğitimde, sağlıkta ülkemizin sorunları var. Güneydoğu'da da büyük bir sancımız var, Türkiye Cumhuriyeti 85 yıllık genç bir cumhuriyet. Ancak Bulgaristan ve Romanya'yı kıskanmamak mümkün değil. Komünist dönemdeki baskıcı ve sistemli kültürel yardım Batı'ya entegrasyonlarını kolaylaştırdı. Türkiye'nin kültür ve sanat alanında yatırımlara büyük ihtiyacı var.

Kahve virüsü yayılıyor

Dünyada devasa bir pazar halini alan kahve ticareti Türkiye'de de yüzde 40 büyüme hızına ulaştı. Bu, 50 milyon YTL'lik bir pazar hacmi anlamına geliyor. Sağlanan bu gelirin yüzde 25'ini Türk kahvesi, yüzde 75'ini ise hazır kahveler oluşturuyor.

Dünya çapında dolarla ticareti yapılan ve petrol-den sonra ikinci sırayı alan kahve, her yıl 400 milyar kupanın üzerindeki tüketimi ile günümüzde 20 milyondan fazla kişiyi istihdam eden oldukça geniş çaplı bir endüstriyi oluşturuyor. Kahvenin son birkaç yüzyıldan beri süregelen önemi yalnızca popülaritesinden ibaret değil. Aslında kahve, gelişmekte olan birçok ülkenin ekonomi ve politikalarında önemli rol oynuyor; öyle ki dünyadaki az gelişmiş ülkelerin birçoğu kahve ihraç ederek dış ticaretlerinde önemli kazançlar elde ediyor. Bu kazanç kimi ülkelerde dış ticaretin yüzde 80'lik bir oranını oluşturabiliyor.

Global piyasada oldukça değer kazanan kahveyi ihraç eden ülkeler, böylece dünya pazarlarındaki kahve ticareti yarışına bir adım önde başlıyor. Fakat coffea ağacının meyve çekirdeğinden elde edilen kahve yalnızca tropikal iklimlerde yetişiyor. Bu nedenle dünyada az ülke kahve üretimini gerçekleştirebiliyor. En büyük kahve üreticisi olan Brezilya'yı, Vietnam, Kolombiya, Endonezya ve Meksika gibi ülkeler izliyor. Kahvenin yıllık satış rakamı 70 milyar Dolar civarında iken, bunun 6 mil-

yar Dolan iç piyasalarda tüketiliyor. 2006-2007 yıllarında dünya kahve üretiminin 123,6 milyon çuval (1 çuval = 60 kg) olduğu hesaplanıyor. Bu da geçen yıla göre yüzde 10'luk bir artışı ifade ediyor.

Dünyaya bizden yayıldı

Kökeni Arap yarımadası olan kahveye dair ilk bilgiler 10. yüzyılda bir Arap doktoru olan Rhazes'e uzansa

da, kullanımı milattan sonra 575 yıllarında başlamış. Kahvenin ilk elde edildiği ağaç olan Coffea Arabica, Etopya'da yetişmiş, buradaki başlangıçta az olan üretim, ağaçların Yemen'de yetiştirilmesi ile artmış. Böylece kahve Yemen'den Mekke ve Medine'ye, 15. yüzyıl sonunda ise İslam gezginleri tarafından İran, Mısır, Anadolu coğrafyasına ve tüm İslam dünyasına yayılmış. Kahvenin, Arap yarımadasından Osmanlı İmparatorluğuna ulaşması ise kahvenin tüm dünyaya yayılması için en önemli aşama olmuş.

Avrupa'nın gerçek anlamda tüketilebilecek miktarda kahve ile tanışması, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1683 Viyana yenilgisi ile olmuş. Osmanlı orduları Viyana kapılarından çekilirken geride bol miktarda kahve bırakmış. Bu savaş sırasında Osmanlı ile Viyana arasında tercümanlık yapan, bazılarına göre casus olan Georg Kolschitsky, savaş bitince, hizmetleri karşılığı 500 çuval kahve alarak Viyana'daki ilk kahve dükkanını açmış.

Venedikliler 18. yüzyıla kadar kahve ticaretini ellerinde tuttu, ancak Arap yarımadası dışında kahve üretimi

seçim yapabilecek kadar kahve kültürünün oluşmasını sağlayan bu zincirlerin yıllık müşteri sayısı da 10 milyona dayandı. Artık şarapta olduğu gibi kahvede de degustatörlerin (tadım uzmanı) olduğu Türkiye’de, yıllık büyüme hızı yüzde 40 gibi yüksek bir oranı bulan pazar, 50 milyon YTL’lik hacme ulaştı. Sağlanan bu gelirin yüzde 25’ini Türk kahvesi, yüzde 75’ini hazır kahveler oluşturuyor.

Maliyet 100 bin Dolar

Şubeleri hızla artan zincir kafeleri açmanın maliyeti hayli yüksek. Türkiye’de kahve zincirlerine bağlı bir şube işletebilmek için franchise ücreti olarak ortalama 30 bin Dolar ödemek zorunda kalınıyor. Mağazanın dekorasyonu ve kahve makinesi için de yapılması gereken yatırım ortalama 100 bin Dolar’ı buluyor. Üstelik Gloria Jeans’in Türkiye distribütörü Reysaş ve Starbucks’ın distribütörü Shaya, mağazalar için franchise verme yoluna gitmiyor. Buna karşın, Türkiye’de şu anda en fazla Starbucks’ın şubesi bulunuyor. Starbucks, 78 şubeyle hizmet verirken, Gloria Jeans’in 31, Coffee and Chocolate’in 10, Johns’un 3 şubesi faaliyet gösteriyor.

Ancak akla gelen bir soru var: Avrupa’da 400 boyunca işlenen ve çeşitlenen kahvenin hızla markalaşarak tekrar Türkiye pazarlarında yerini aldığı günümüzde, Avrupa’ya kahveyi tanıtan Türklerin dünya çapında bir marka yaratamamasının nedeni ne? Bunun nedeni bize Osmanlı’dan miras kalan kahve kültürünün gelişiminin kesintiye uğraması olabilir. Başlangıçta özellikle gelir düzeyi yüksek ve okuryazarlar tarafından tüketilen kahve, hızla tüm İstanbul’a yayıldı ve çok sayıda kahvehane açıldı. Özellikle dindar çevreler, kahvenin insanları

ker, aynı firmaya bir süredir Cafe Crown markasıyla toz kahve üretimine başladı. Cafe Crown, İstanbul’un çeşitli semtlerinde mağazalar açarak, bu markanın Ülker bünyesinde olduğu duvar reklamlarıyla duyurulmaya başlandı. Altınmarka şirketi, 10 milyon Dolar yatırımla Hadımköy’de yeni kurduğu kahve fabrikasında saatte 1.5 ton kahve kavurma kapasitesine ulaştı. Şirket üretiminin yüzde 90’ını Ülker markasıyla pazara sürüyor. Şirketin Kahve Dünyası adıyla ilkinin Eminönü’nde açtığı mağazasında Ülker markalı Türk kahvesinin satış ve servisi yapılıyor. Kahve Dünyası’nın Türkiye genelinde 20 mağazası bulunuyor.

Kişi başına düşen milli gelirin yükselmesi, dışarıda harcanan zamanın artması pazarı ateşlediğini belirten Cafe Crown yetkilileri ise, İstanbul, Ankara ve Bursa’da 14 Cafe Crown mağazasının, bu yıl Türkiye genelinde büyüyeceğini ve mağaza sayısının 30’a çıkacağını belirtiyor. Türk kahvesinde en eski markalardan olan Kuru Kahveci Mehmet Efendi ise, Arçelik’in piyasaya sürdüğü Türk kahvesi makinesi “Telve” ile Türk kahvesini yurtdışında tanıtmak için işbirliği yapıyor.

Ayrıca tam 130 yıllık tarihe sahip Kuru Kahveci Mehmet Efendi markasına son yıllarda yenileri eklendi. Ancak piyasada paketli üretimin yarıdan fazlasını, marketlerin kendi markalarıyla sattıkları kahvelerin oluşturması, piyasada hala kuru yemişçilerde satışı yapılan markasız kahvenin ağırlıkta olmasına neden oluyor. Türkiye’de kahve mağazalarının gelişimi yalnızca zincirlerle sınırlı değil. Bunların yanı sıra, Bebek, Bağdat Caddesi gibi gözde semtlerde de bireysel kahve mağazaları birbiri ardına açılıyor.

Türk kahvesi pazarında faaliyet gösteren firmalar

- Divan Elittepe
- Hanedan Hisar
- Kuru Kahveci Mehmet Efendi
- Kafeda Kent Kraftsa
- Kubas Madenci Sağra

Hollandalılar tarafından gerçekleştirildi. İlk kez 1711’de Amsterdam’da yapılan kahve ticareti, Hollanda’ya büyük gelir sağladı. Bunu izleyen yıllarda, Hollanda, kolonilerinde yetiştirdiği kahve ile Avrupa’nın kahve ticaret merkezi oldu.

Kahve anavatanına döndü

Dünyaya bu eşsiz lezzeti tanıtanın Türkler, global pazar-daki kahve rekabetini uzun bir süre uzaktan seyretti. Fakat genç Türk nüfusunun kahve giderek artan merakı ve yükselen gelirle dışarıda geçirilen sürenin artması yabancı kahve zincirlerinin yönünü Türkiye’ye çevirdi. Böylece hızlı bir şekilde kahvede markalaşma yoluna giden birçok kahve şirketi, Türkiye piyasalarına yatırım yaparak, kahve tüketiminde vazgeçilmez hale geldi.

Türkiye’ye 1999 yılında Gloria Jeans ile giren zincir kahveciler, bugün Starbucks’tan Barney’e, Coffee and Chocolate’dan Johns’a, Schiller’den Tehibo ve Illy’ye kadar toplam 140 şubeli dev bir pazar haline geldi. Türk tüketicilerinin, mocha, latte, americano, macchiato, coffe press, frapuccino gibi farklı çeşitler arasında

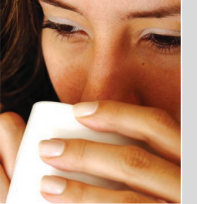
bir araya getirici ve camilerden uzaklaştırıcı etkilerinden korkarak, toplumsal özelliği olan kahveyi yasaklamaya çalıştılar. Kanuni Süleyman III. Selim, III. Murad ve I. Ahmet dönemlerinde yasaklar geldi, ancak bunlar genelde kısa ömürlü oldu.

Türkler de kolları sıvadı

Türkiye’de kahve ağacı yetiştirilmesi amacı ile özellikle Akdeniz yöresinde çeşitli denemeler yapıldı, ancak bunlar başarısız oldu. Halen kahve ağacı olan çeşitli bölgeler, hatta evinde kahve ağacı olan meraklılar var, ancak bunların ekonomik değeri bulunmuyor. Kahve ile tanışıklığının yaklaşık 500 yıllık bir geçmişi olmasına karşın Türk girişimciler Türk kahvesi üzerinde yoğunlaşmış, yakın zamana kadar Kurukahveci Mehmet Efendi gibi yerli markaların dışında ilerleme kaydedememişlerdi. Son zamanlarda global markaların Türkiye pazarındaki yarış hızlandırmasıyla, yerli kahve üreticileri de bu rekabete dahil olmak için kolları sıvadı. Cafe Crown’dan Kahve Dünyası’na kadar yerel kahve zincirleri oluştu. 2004 yılı başında Türk kahvesine giren ve 20 yıllık kahve-kakao üreticisi Altınmarka ile çalışan Ül-

En büyük tüketici Amerika

Akla ilk gelenin aksine, kahvenin üretildiği yerlerde, tüketim aynı oranda gerçekleşmiyor. Kahve üretimi Vietnam, Kolombiya, Endonezya ve Meksika’da yapılırken, kahve tüketiminde en büyük kullanıcı ABD oluşturuyor. Kişi başına tüketilen kahve miktarına bakıldığında, ilk sıralarda her zaman İskandinav ülkeleri de yer alıyor. Kişi başına tüketimde ilk dört sırada yer alan İskandinav ülkelerinden Finlandiya’da kişi başına yılda 11.1 kg, İsveç’te 8.55, Danimarka’da 9.71 ve Norveç’te 9.46 kg kahve tüketiliyor. Avrupa’da ortalaması ise 5-6 kg. Türkiye’de yıllık tüketilen kahve miktarı kişi başı 250 gram düzeyinde kalıyor.

Hazır kahvede faaliyet gösteren firmalar

Elittepe, Kafeda Kraftsa, Starbucks, Gloria Coolbeans, John’s, Melitta, Nestle, Sağra

Maria Serenius Finlandiya'nın Ankara büyükelçisi. Yaklaşık üç buçuk yıldır Türkiye'de görev yapıyor. Görev süresi 2008 yazında dolacak ve Serenius ülkemizden ayrılacak. Üç buçuk yıl, gündemi sürekli değişen bir ülke ve orada görev yapan bir diplomat için ciddi bir süreyi ifade ediyor. Serenius da bunu doğruluyor: “Burada bulunduğum süre içinde çok şey değişti, Türkiye’de kazan hep kaynadı” diyor, “ama bir diplomat için çok güzel bir deneyim” demeyi de ihmal etmiyor. Büyükelçi Türkiye’den sonra görev alacağı ülkeyi henüz bilmiyor. Ancak bu onun son görev yeri olacak, sonra ver elini emeklilik. Doğayı seven, fotoğraf çekmeye meraklı olan Serenius emekliliğinde ne yapacağına henüz net karar vermemiş, ama her gittiği yerde kendisini eğlendirecek uğraşlar edinen gezgin bir diplomatın, ne yapacağına karar vermesi değil de yapabilecekleri arasından birini seçmesi daha zor görünüyor.

Serenius daha önce Finlandiya Dışişleri Bakanlığı’nda Afrika ve Ortadoğu’dan sorumlu pozisyonda çalışmış. Öncesindeyse Los Angeles, Tokyo, Cenevre, Kahire ve Sri Lanka’da görev yapmış. İki Müslüman ülkeyi, Mısır ve Türkiye’yi karşılaştırmasını istediğimizde, “Türkiye çok dinamik, Mısır ise bir o kadar durağan” diyor. Deneyimli bir diplomat olarak Türkiye’yi ve Türkleri çok iyi tanıyor. 2006 AB Dönem Başkanı Finlandiya’nın büyükelçisi olarak Türkiye’nin geleceği konusunda iyimser görüşlere sahip. Ama bir konu var ki önemini her fırsatta belirtiyor: “Uzlaşma kültürü edinmelisiniz. Uzlaşmayı da bir teslimiyet olarak görmemelisiniz”. Bu noktada işin içine kadın hakları da giriyor AB’ye üyelik süreci de...

Büyükelçi Serenius’la aslında birkaç temel tema üzerinde durduk. Bunlardan ilki kadın, ikincisi siyaset ve sonuncusu ekonomi/ticaret oldu.

“Uzlaşmak zayıflık değildir”

Finlandiya kadının işgücüne katılım oranının yüksek olduğu bir ülke. Bunu sağlamak için nasıl politikalar yürütülüyor?

Kadının işgücüne katılım oranı sektörden sektöre farklılık gösteriyor. Dışişleri bakanlığında diplomatların büyük bölümünü kadınlar oluşturuyor. Ama büyükelçi seviyesindeki kadınların oranı genelin yalnızca yüzde 20’si. Sanırım 10 yıl sonra erkek ve kadın oranı eşitlenecek. İş hayatında çok sayıda kadın var ama erkek CEO’ların sayısı kadınlara göre fazla. İş hayatındaki kadınların sayısını artırmak için yürütülen özel bir politika yok. Ama toplumsal bir baskının varlığından söz edebiliriz; özellikle de son zamanlarda yönetim kurullarındaki kadın sayısını artırmak yolunda. Şirketler bu tür toplumsal baskıları çok ciddiye alıyor. Hükümete gelince, bu konuda çok yoğun tartışmalar yaşandı. Ama herhangi bir uygulamaya gidilmedi. Yine de bu tartışmalar şirketler üzerinde yavaş da olsa etkili oldu. Zaten hızlı olmaması iyi oldu çünkü belli bir süreçte gerçekleşmeliydi. Bir evrim süreci gerekiyordu. Ve sanırım Finlandiya’da iyi bir noktaya ulaştık. Artık bizim sorunumuz kadın hakları değil. Biz şimdilerde erkeklerden söz ediyoruz.

Bu ne anlama geliyor?

Erkeklerin durumu, yani genç erkeklerin durumu pek parlak değil. Kritik bir yaş grubu olan 15-17 yaş grubundaki erkekler yalnızca motosiklet ve otomobillerle

ilgili. Kızlar bu yaşlarda düşünce yapısı olarak erkeklerden iki yıl daha ileride oluyor. Bu yaşlardaki erkek çocukları kazanmamız, yüksek öğrenim görmek üzere teşvik etmemiz gerekiyor. Yoksa ne olur? Bu yaşları iyi değerlendiremezlerse iş işten geçmiş olabilir. Kadın ve erkek arasında bir denge kurmak gerekiyor. Finlandiya’da üniversite eğitimi alanların büyük bölümünü kızlar oluşturuyor. Türkiye’de de bazı üniversitelerde öğrencilerin çoğunluğu kız.

Yani Finlandiya için bir kadın sorunundan söz etmek anlamsız mı?

Hayır, tabii ki öyle değil. Finlandiya’nın kadınlar için kursuz bir yer olduğunu söyleyemeyiz. Konuyu hallettik, bitti diyemeyiz. Ancak kadın sorunu Finlandiya’daki en sıcak gündemi oluşturmuyor.

Peki Türkiye’ye dönersek, daha farklı bir ortam için önelebileceğiniz bir formül var mı?

Siyaset. Meclise bakın, kadın sayısı yok denecek kadar az. Aslında son seçimlerden sonra durum öncekilere göre daha iyi oldu. Ama kadınların karar verici pozisyonlarda olması çok önemli. Şu anda Finlandiya parlamentosunun yüzde 40’ını kadınlar oluşturuyor. Bakanların çoğunluğunu kadınlar oluşturuyor. Bu çok önemli. İş yaşamında Türkiye’de kadınların durumu çok da kötü değil, değil mi?

Türkiye’de sorun özellikle yönetim kurulu seviyesinde yaşanıyor. Bir süre sonra üst düzeylerde daha çok kadınla karşılaşacağız ama henüz değil.

Yeni meclisinizdeki kadın milletvekillerine eğitim veren bir uzmanla bir süre önce bir sohbetimiz oldu. Bana farklı partilerden kadın milletvekillerinin belli bir konu üzerinde birlikte mücadele etmelerinin çok zor olduğunu söyledi. Çünkü eğitim sırasında şunu görmüşler: Ka-

Finlandiya’nın Ankara Büyükelçisi Maria Serenius, Türkiye’yi bir diplomat için heyecanlı ve dinamik bir görev yeri olarak tarif ediyor. Göreve geldiğinde Fin işadamlarına “Türkiye’de başarı öyküleri istiyoruz” diye seslendiğini, iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin çok geliştiğini söylüyor.

dın milletvekilleri pek çok ilginç başlıkta karşıt görüş bildirerek, kendi görüşünün kesin doğruluğunu savunmuş. Bu anlaşılabilir bir durum; farklı partilerin farklı ideolojileri var. Ancak kadın konusunda ortak bir zemin yaratmak çok önemli bir konu.

Mecliste renklilik gerekiyor ama bunu yalnızca farklı ideolojilerdeki partiler şeklinde algılamayalım. Belki de matris bir sistemden söz edebiliriz. Bu küresel ısınma, kadın, trafik, susuzluk gibi pek çok sorunun çözümü anlamına gelebilir.

Siz sonuç odaklılıktan söz ediyorsunuz. Türkiye’de bunu sağlamak zor. Karşıt taraflar birbirini düşman gibi görüyor. Finlandiya’da hep koalisyon hükümeti kurulur. Böyle bir sistemde karşıt partiyle düşman kıvamına gelmiyorsun çünkü bir sonraki seçimde koalisyon kurmak zorunda kalabilirsin. Türkiye’nin ihtiyacı olan da uzlaşma. “Acıtmayan” bir muhalefet politikası yürütülebilir. Ama bu dengeyi sağlamak tüm ülkeler için zor.

Peki buna nasıl ulaşılır? Eğitim bu sorunu çözebilir mi? Bu uzlaşma kültürünün yoksunluğundan kaynaklanıyor. Uzlaşmak zayıflık değildir. Türkiye AB’ye üyelik sürecinde ve bu süreç uzlaşmadan ibaret. AB üyeliği demek uzlaşma demek. Sabahın erken saatlerinden gece geç saatlere kadar bazı konularda fedakarlık etmek zorundayız. Uzlaşmaya yanaşmazsan sıkıntı yaşars ve istediklerini asla elde edemezsin.

Yemekte Mikla, yörede Kapadokya favorim

Bir yabancı olarak Ankara’da hayatınız nasıl geçiyor? Benim ve arkadaşlarım için Ankara delicesine çalışmak anlamına geliyor, yapılacak çok iş var. Ankara çok ciddi, ilginç ve mücadele gerektiren bir yer. Çok şey de öğreniyorsunuz. Özellikle küçük bir elçilik için işler çok yoğun, çünkü her şeyi siz takip ediyorsunuz. Bir de Ankara’nın bir Fin için kuru bir yer olduğunu söyleyebilirim, çünkü deniz yok.

İstanbul’a da çok sık geliyorsunuz, değil mi?

İstanbul’da, diğer pek çok AB ülkesinin aksine bir temsilciliğimiz olmaması benim çok sık buraya gelmeme neden oluyor. İstanbul iş dünyası ve kültürel faaliyetler açısından dünyanın en önemli kentlerinden biri. Ben de Helsinki ile burada bir temsilcilik açılması konusunu sık sık görüşüyorum. Çünkü bazı işleri Ankara’dan yürütmek hem benim hem de ekibim açısından zor. Zaten Ankara bir diplomat için oldukça yoğun bir kent. Neyse ki hem yurtiçi hem de yurtdışında önemli bir iş adamı olan Mustafa Koç Finlandiya’nın İstanbul fahri başkonsolosu. Bu açıdan çok şanslı ve mutluyuz.

İstanbul’da uzun süre kalabiliyor musunuz?

Sık geliyor ama uzun kalamıyorum. Herkesin yaptığı gibi restoranlara, butiklere gitmek istiyorum. Bunları biraz olsun yapıyorum ama kendi başıma değilim, mutlaka delegasyonlarla görüşüyorum. Tabii bu yüzden de

İstanbul’da vakit geçirilebilecek yerleri bilmem gerekiyor. İstanbul’da hayat çok canlı.

İstanbul’da favori mekanlarınız nereler?

Mikla’yı çok seviyorum. Sahibi Mehmet Gürs yarı Fin. Lokanta da çok hoş bir yer. Geçen sefer geldiğimde Mozaik Müzesi’ni gezdik. Fantastik bir yer olduğunu söyleyebilirim. Ama en favori yerim Sakıp Sabancı Müzesi. Orada yapılan tüm sergileri gezdim. En çok da Tann’ya Adanmış Halılar Sergisi’ni beğendim. Büyük çoğunluğu Romanya ve Macaristan’daki kilise ve müzelerden seçilmiş, 16. ve 18. yüzyıl arası Batı Anadolu halılarından 41 örnek yer alıyordu. Bence bu halılarla ilgili dünyadaki en iyi sergiydi. Çok kimse ziyaret etmedi. Bir diğer beğendiğim sergi de Cengiz Han sergisiydi.

Halılara meraklı mısınız?

45 tane halım var, çoğunluğu İran halısı çünkü eşim İran halılarını seviyor. Ama bunlar çok pahalı halılar değil. Dört halıyı Kapadokya’dan, iki üç tanesini Diyarbakır’dan satın aldım. Halı çok seviyorum.

Türkiye’de başka nereleri gezdiniz?

Kapadokya favorim. En az 10 kez gittim. Orada doğada yürüyüş yapmayı çok seviyorum. Ayrıca İzmir, Efes, Antalya, Adana, Urfa, Diyarbakır, Mardin, Midyat’a da gittim. Bu gezilerim daha çok resmi ziyaretler kapsamında oldu gerçi ama çok zevkli deneyimler yaşadım.

32 söyleşi: Maria Serenius

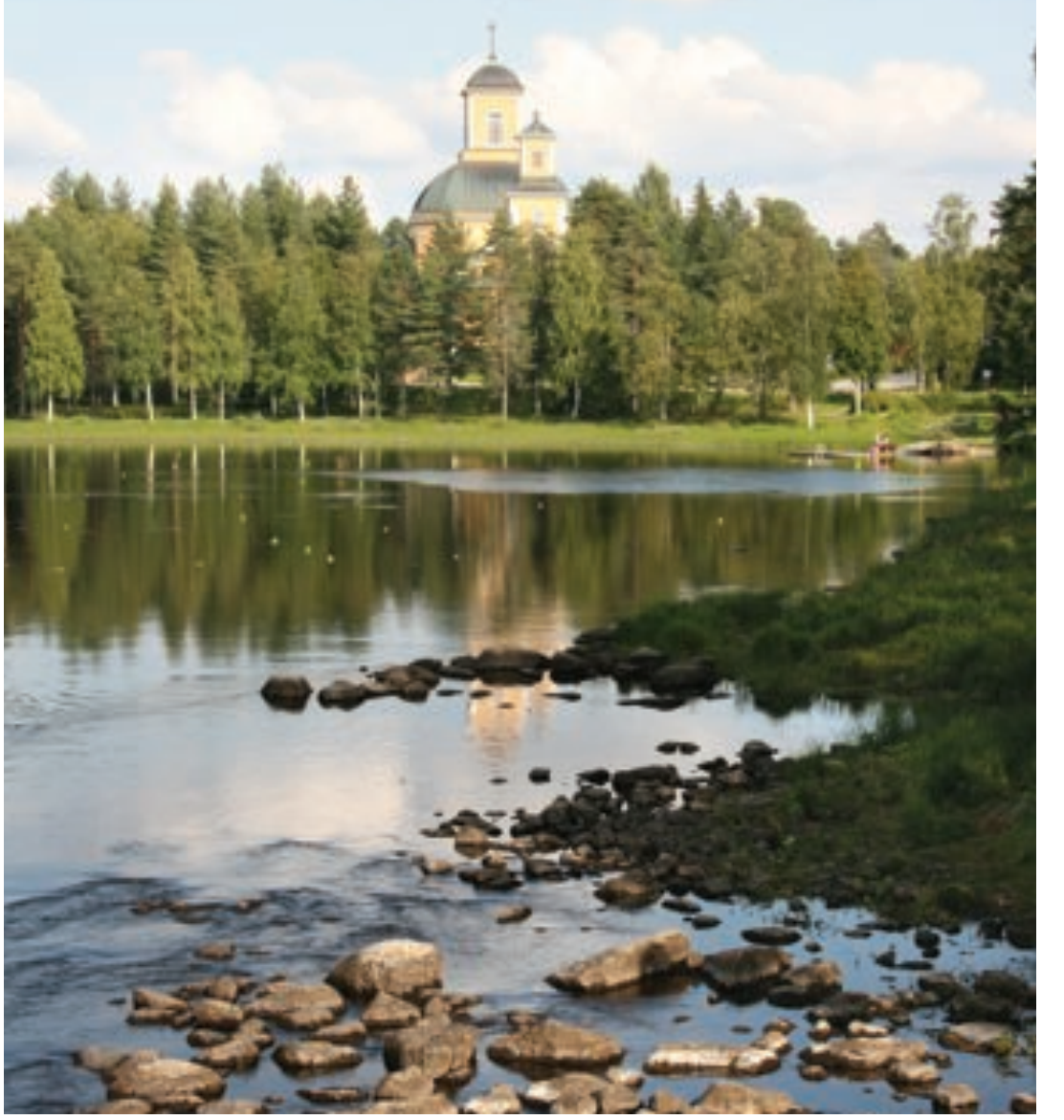
Uzlaşma uygulaması ve anlaması zor bir kavram. Sizce Türkiye’de uzlaşma kültürü olmaması neye dayanıyor? Bunu tarihe bağlıyorum. Türkiye bölgesel bir süper güç. Geçmiş bir imparatorluğa dayanıyor. Türkler çok gururlu insanlar. Bu güzel bir his, ama uzlaşma zayıflık ve başkalarına teslim olmak olarak algılanmamalı. Uzlaşma sağlayarak zayıf bireyler ya da zayıf bir toplum haline gelinmez. Bunu söylemesi kolay tabii.

AB’ye üyelik sürecinde Türkiye ya da AB üyesi ülkeler uzlaşmaya varacaklar mı? Siz ne öngörüyorsunuz? Türkiye, AB üyelik sürecinin tam ortasında. Türkiye AB’nin 80 bin sayfayı aşan mevzuatını imzaladı ve bunu uygulamak zorunda. Türkiye bazı yasaları kabul edip diğerlerini reddemez. AB’ye adaylık başvurusunda bulunan ülkelerin tam üyeliğe kabul edilmeden önce karşılaşması gereken Kopenhag kriterlerini de unutmayalım. Bu uzun ve inişleri çıkışları olan bir süreç olacak. Ama ben inanıyorum ki uzun vadede Türkiye AB üyesi bir ülke olarak yoluna devam edecek. Kolay olmayacak o ayrı.

Uzun vadenin kaç yıl anlamına geldiğini bilen var mı? Bu Türkiye’ye bağlı. Reform süreci yaklaşık iki yıldır devam ediyor. AB Komisyonu 2007 İlerleme Raporu çok dengeli bir rapor. Raporda geçtiğimiz yaz yapılan seçimlerle demokrasinin güçlendirildiğinden ama konuşma ve din özgürlüğünün olmayışından söz ediliyor. Çok iyi bir rapor. Türkiye’nin yapması gereken çok şey var.

Neden yavaş olduğumuzu düşünüyorsunuz? Bilmiyorum.

Her ne kadar hükümet AB üyeliği için çok istekli görünse de aslında o kadar büyük bir istek yok mu? Bunu göreceğiz. Türkiye çeşitli deneme süreçlerinden geçiyor. Örneğin AB Komisyonu’nun Genişlemeden

Büyükelçi Serenius, AB’nin tamamen “uzlaşma” kültürü üzerine kurulduğunu, üyelerin sabahdan akşama kadar konular üzerinde uzlaşmaya ulaşmak üzere çabaladıklarını, Türkiye’de ise tarihten gelen nedenlerle uzlaşmanın zaman zaman bir zayıflık olarak görüldüğünü söylüyor.

Sorumlu Üyesi Olli Rehn 301 konusunda çok katı. Bu bir deneme anlamına geliyor. Bakalım neler olacak? Sırada seçimler, PKK, Kuzey Irak konusu var. Gündem sürekli meşgul. Ama Türkiye’den umutluyuz. Çünkü reform süreci hala devam ediyor. Ve 301’in değişmesi AB üyeliği isteğinin güzel bir işareti olacak.

301, Kuzey Irak, PKK gibi konular ülkeler arası ticareti etkiler mi?

Bu gibi konular ticareti etkilemez. İş konusunda Türkiye’den beklenen şey istikrar, tahmin edilebilirlik.

Tahmin edilebilirlik derken YTL, Dolar ve Euro’dan mı söz ediyorsunuz?

Hükümetten, rejimden söz ediyorum. Buralarda istikrar önemli.

Bu bir paradoks değil mi? İş dünyası tek parti yönetimini tercih ediyor, koalisyonu değil. Siz Finlandiya’da bir koalisyon hükümeti olmasından çok memnunsunuz. Ama Türkiye’de bir koalisyon hükümeti kurulmasının olumlu bir durum yaratmasından söz etmiyorum. Koalisyon hükümeti Finlandiya için uygun bir sistem.

Bizim hayattan beklediklerimizle sizinkiler farklı. Farklı coğrafyalardaki ülkelere söz ediyoruz. Bu hikaye nasıl biter sizce?

Şu sıralar Türkiye için ilginç gelişmeler yaşanıyor. Tür-

kiye’nin sorunlarını aşacağı konusunda son derece iyimserim. Ne zaman “aman Tanrım bu çok kötü oldu” desem, Türkiye bu durumu aşıyor, hem de öncekinden daha güçlü bir şekilde.

Sanırım siz de Türkiye açısından bir mucizenin gerçekleşeceğini ve problemlerin bir anda çözüleceğini düşünüyorsunuz? Tıpkı Türkler gibi...

Hayır, hiçbir mucize beklentim yok. Ben son 10-20-30 yıldır var olan bir trendden söz ediyorum. Genel trend konusunda iyimserim.

Türkiye ve Finlandiya arasındaki ticari ilişkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Şu an Türkiye ve Finlandiya arasında 1.1 milyar Euro civarında bir ticaret hacmi söz konusu. Yani son üç dört yılda yüzde 20’lik bir artış oldu. Fin şirketlerin Türkiye’de yatırım yapmaya başlaması beni çok mutlu ediyor. Son yıllara bakıldığında ticaret açısından iki ülke arasında sağlıklı bir tablo ortaya çıkıyor. Türkiye’deki Fin şirketler geniş bir yelpazede hizmet sunuyor. Küçük ve orta ölçekli Fin şirketler Türkiye ile çok ilgili, özellikle inşaat ve servis sektörü açısından. Yıllardır Türkiye’de faaliyet

gösteren Fin bir sauna şirketi var. Gün geçtikçe talepleri artıyor çünkü çok sayıda otel inşa ediliyor ve içlerine mutlaka sauna, hamam koyuyorlar. 5 milyon nüfuslu Finlandiya'da 1.5 milyon sauna var. Büyük kağıt ve ahşap şirketlerimiz, en büyük şirketlerimizden Nokia ve TeliaSonera da uzun zamandır burada. Robert's Coffee farklı bir girişim olarak ilk İstanbul'da kahve dükkanlarını açtı. Tüm Avrupa'da faaliyet gösteren ve iş elbiseleri temizliğinde uzman Lindström var. Yine örnek vermek gerekirse, henüz Finlandiya'da bile olmayan cep telefonlarının bankacılık işlemlerinde daha güvenli kullanımını sağlayan teknolojiyi Turkcell'e satan küçük bir bilişim şirketi olan Elisa var. Bunlar son yıllarda gerçekleşen yenilikler ve bu tablo beni çok mutlu ediyor.

Fin yatırımcıları Türkiye'de yatırıma ikna etmek zor mu?
3.5 yıl önce Türkiye'ye geldiğimde Nokia ile bu sorunu yaşıyorduk. O zaman Mobira ve Telsim olayının olumsuz yankıları sürüyordu. Sonra TeliaSonera ve Turkcell ortaklığı ortaya çıktı. Buraya geldiğimde Fin işadamları Türkiye pazarını öngörülemez ve güvenilmez buluyordu. Fin şirketlere başarı öyküleri duymak istediğimi açıkça dile getirdim. TeliaSonera Turkcell'in yüzde 42'sini satın aldı ve bunu bugüne kadar yaptıkları en iyi yatırım olarak değerlendiriyorlar. Yani bir başarı öyküsüne sahip olduk. Bardak, tabak gibi kağıt ürünler üreten ve İstanbul'da fabrikası olup buradan dünyaya ihracat yapan Huhtamaki'ninki de bir başarı öyküsü. Türkiye'de iş yapıp başarı öykülerine imza atan dört beş Fin şirket var. Bu tabii ki yalnızca benim sayemde olmadı, ancak son 3-4 yılda büyük gelişme kaydedildi. Türkiye çok değişti. Türkiye Fin şirketler için ilginç bir yer haline geldi.

Şu sıralar Türkiye ve Finlandiya arasında size mutluluk veren başka hangi gelişmeler yaşıyor?
ODTÜ ile üzerinde çalıştığımız Bilgi Ekonomisi Projesi

benim favorim. Finlandiya dünyadaki en gelişmiş bilgi toplumlarından biri. ODTÜ ile bir semineri düzenledik. 1999'da Finlandiya bir gerileme içindeydi. Yüksek teknolojiye bunun üstesinden geldik. Hükümet teknolojiye yatırım yaptı. Bir toplumun bilgi toplumuna dönüşmesi için tüm aktörlerin birlikte çalışması şart. Finlandiya'dan konunun uzmanları seminere gelip bizim bir bilgi toplumuna nasıl dönüştüğümüzü anlattı. Bu Finlandiya için de kolay değildi. Türk profesörler Türkiye'de yeteneğin çok olduğunu ama bunları bir amaç için bir araya getirip çalışmalarını sağlamanın zor olduğunu söyledi.

Bilgi ekonomisinde yalnızca teknolojik bilgiden mi söz ediyoruz?

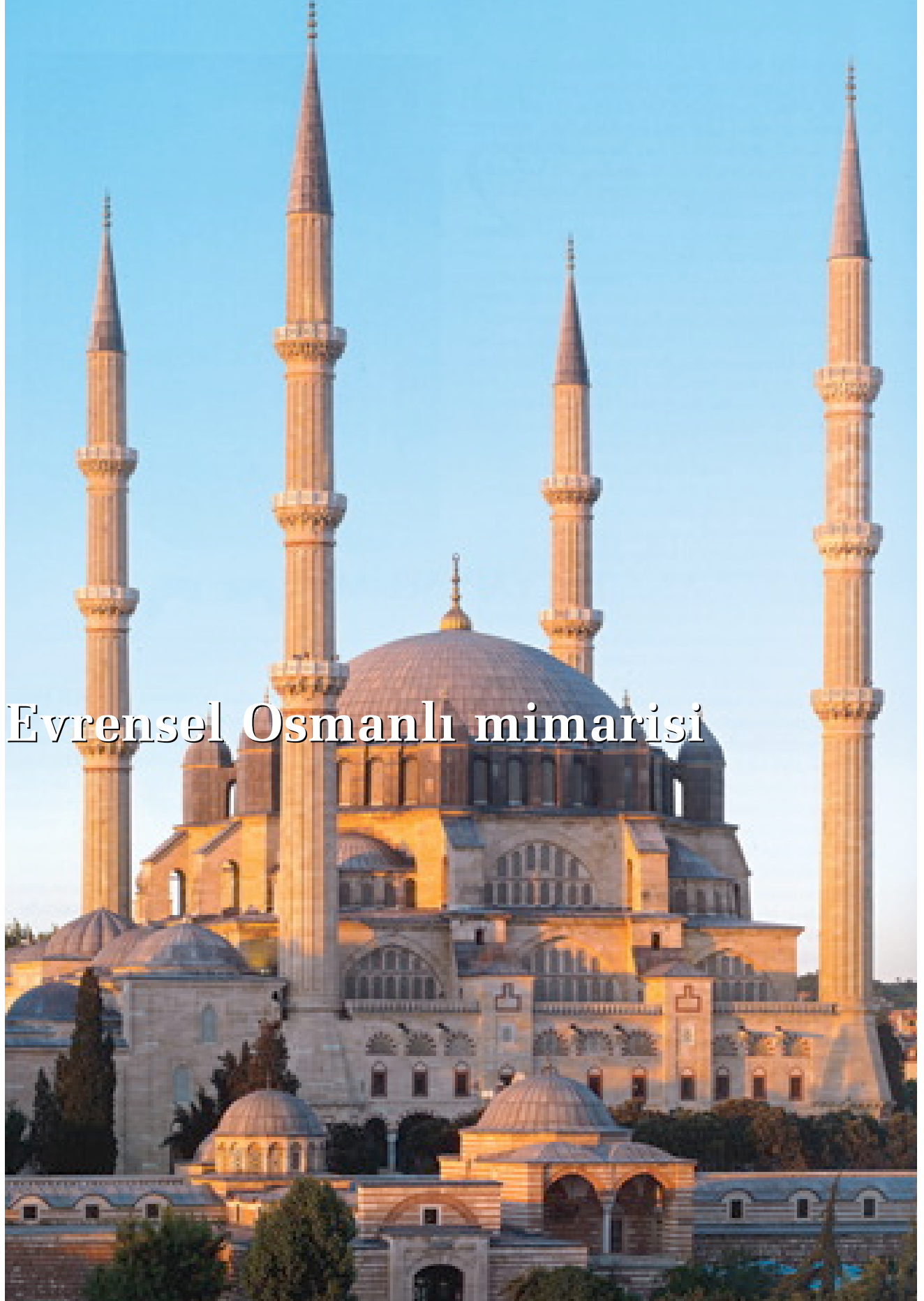
Hayır. Bilgi toplumunda her birey mümkün olan en kısa sürede bilgiye ulaşabiliyor. Bilgi ekonomisi, bilgi ve iletişim teknolojileri dahil her konuda en güncel teknoloji, buluş ve bilgilerin kullanılması demek. E-devlet, e-iş, e-okul uygulamaları bunun önemli bir parçası.

Bu 70 milyonu aşkın bir nüfus için gerçek bir mücadele demek. Bu ülke için çözüm önerileriniz olabilir mi?
Biz bunu yaptık ve başardık. Ama Finlandiya ve Türkiye çok farklı ülkeler. Türkiye'nin hakkını yememek gerekiyor çünkü bazı şeyler değişiyor. TÜBİTAK'ın çok sayıda projesi var, hükümet çok sayıda projeyi destekliyor. E-devlet uygulamasına geçildi. Artık daha çok okulda bilgisayar var. Yani Türkiye'de de epey değişim yaşıyor.

34 tarih: Doğan Kuban

röportaj: berrin türkmen fotoğraf: "Osmanlı Mimarisi" kitabı Cemal Emden / YEM yayınları

Selimiye Camii'ne bakıp da hayran olmamak mümkün mü? Ya da Süleymaniye Camii, Topkapı Sarayı ve diğerlerine... Ne kadar korundukları uzun yılların tartışma konusu olsa da Osmanlı döneminde günümüze çok sayıda camii, külliye, saray, han, zaviye gibi mimari eserler kalmış. Bugün bu işin ilmini okumamış insanlar olarak dahi Osmanlı'dan günümüze kalan eserlere bakar ve teknolojinin esamesinin okunmadığı dönemlerde o sütunların, oymaların, işçiliğin nasıl gerçekleştirildiğine, ardındaki felsefenin ne olduğuna dair uzun uzun kafa yoranz. "Toplum örgütlenmesini mimariden daha iyi anlatan başka bir dal yoktur" diyor sanat tarihçisi ve mimar Doğan Kuban. Mimariye bakarak toplum koşulları, yönetim anlayışı, iktidarlar hakkında bir kaniya varmak mümkün. Kuban, 50 yıllık birikiyle beş yılda yazdığı ve bugüne kadar Osmanlı mimarisini hakkında yazılmış en kapsamlı eser olan "Osmanlı Mimarisi" adlı kitabında Osmanlı mimarisini tarihsel bir süreç içinde ele alıyor. Görkemli sarayların, camilerin hikayesini anlatıyor. "Mimari Osmanlı İmparatorluğu'nun en büyük yaratı alanıdır" diyor Kuban, "Çünkü sultanın saraya ihtiyacı vardır. Her koşulda bu saray yapılmak zorundadır. Toplum örgütlenmesine paralel bir mimari hep olmak zorunda. Yüzlerce yıllık bir imparatorluk da kendi mimarisini geliştiriyor, kültürünü ortaya koyuyor".

Tarih yoruma açık bir bilim dalı; iş sanat tarihi olunca daha da karmaşık bir hal alabiliyor. Kuban'a kendisini en çok neyin zorladığını soruyoruz. Cevabı net: "En çok bir sanat tarihçisi olarak doğru bir tarih yazmak için zorlandım. Doğru bir tarih yazılır mı dersin, o ayrı bir konu. Tarihi doğru anlamak lazım. Tarihi doğru yazmak lazım."

Peki bir mimar olarak... "Çevrenin değişmesi için çok uğraştım. Bizde çözülememiş bir uygarlık sorunu var. Estetik düşünce, şehrin gerekleri, halkın istekleri ara-

Doğan Kuban

Kitabınızda "padişahın çevresindeki mutlak yoğunlaşma Osmanlı sanatı adı altında yapılan her şeyin sarayla sıkı bir ilişki içinde ortaya çıkmasına sebep olmuştur" diyorsunuz. En görkemli yapıların başkentlerde yer alması bu nedene mi dayanıyor?

Güçlü üsluplar benzer koşullarda yaratılır. Güçlü üslupların arkasında dini, politik ve ekonomik irade yer alır. Bunlar da hükümdarlarda olduğu için, hükümdarlar da en çok nereden dünyaya kumanda ediyorsa yaptırdıkları eserler de oralarda yer alır. Osmanlı başkentleriyle idare edilen, her şeyin başkentlerde yoğunlaştığı bir

Yüzyıllarca Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarında hüküm süren Osmanlı'nın mimarisi için, "İmparatorluğun en büyük yaratı alanıdır" diyor Prof. Dr. Doğan Kuban ve ekliyor: "Osmanlı'nın dünyaya hediye ettiği en önemli şey mimaridir".

sında müthiş bir boşluk var. Bir mimar olarak işimiz bu boşlukları kapatmaya çalışmak oldu. Peki kapatabildik mi? En azından çok uğraştık..."

Osmanlı mimarisinin en belirgin özellikleri neler?

Osmanlı mimarisi Akdeniz, Yakın ve Ortadoğu mimari geleneklerinin sentezidir. Osmanlı mimarisi İslam dünyasının diğer bütün İslami yapılarından ayrılan, çok geometrik, kesin ve strüktürel bir mimaridir. Osmanlı eserleri Avrupa'daki tüm kubbeli yapılardan ayrılıyor, hiçbirine benzemiyor. Michelangelo'nun San Pietro Kilisesi ile Mimar Sinan'ın Selimiye Camii'ni yan yana koyduğunuzda ikisinin de tek kubbeli olduğunu ama ne boyut ne de tasarım açısından birbirlerine benzemediklerini görürsünüz. Osmanlı'nın özgün bir üslubu vardır. Kendine özgü bir dünya görüşü, mekan, kültür, süsleme anlayışı vardır. Osmanlı mimarisini nerede görürseniz görün ayırt edersiniz. Osmanlı mimari üslubunun arkasında hem İslam hem Selçuklu hem de Anadolu'da kubbeli yapının gelişmesi geleneği yatıyor. Osmanlı döneminde en başından beri var olan dini yapı geleneğinin kubbenin ağırlık kazandığı bir kompozisyona ulaşması gerçekleşiyor. Bunun da arkasında Roma, Sasani, Bizans, İlahanlı geleneği, simgesel referanslar var. Osmanlı mimarisi arkasında bin küsur yıllık koskoca bir tarih barındırıyor. Bakın Selimiye Camisi'ne. Osmanlı mimarisinin tüm özgün niteliklerini ve dünya mimarisi içindeki özel statüsünü belirleyen bir başyapıttır bu camii.

sisteme sahipti. O sistemde de İstanbul, Edirne, Bursa vardı. Ama temelde her şey İstanbul'da, sarayın çevresinde sarayın isteği, sarayın yaşamı için yapıldı. Türkiye'de camiler de genellikle yaptırımların adıyla anılır. Tanrı'ya adanmaz çünkü her şey zaten Tanrı'nındır, o nedenle örneğin Sultan Süleyman Camisi denir. Cami padişah için, sultan için, padişahın kızkardeşi, annesi için yapılır. Camiler sultanın varlığını, gücünü, kimliğini ve dini anlamda gücünü gösterir. Prestij açısından önem taşıyan camilerin sosyal fonksiyonları da vardır. Sultanların camileri hep bir külliyein parçası olarak yapılmıştır. Külliyelerin içinde hanlar, hamamlar, medrese, imarethaneler vardır. Bunlar hep sosyal işlevleri olan toplumsal odaklardır. Camiyi yaptıran ekonomik iradeye sahip olduğu için cami kısa sürede inşa edilir ama Avrupa'da katedrallerin yapımı yüzyıl sürerdi, çünkü arkasında halk vardı. Avrupa'da yapımı iki yüzyıl süren katedraller vardır.

Peki daha küçük Anadolu kentlerindeki durum...

Anadolu'da da eserler var ama daha küçük çaplı. Onlar da paşaların, sadrazamların, beylerbeyinin yaptırdığı eserler. Anadolu'da sultanlar şehzadelerini geçirirdi. Örneğin Sultan II. Beyazıt'ın Edirne, Amasya'da yaptırdığı, III. Murad'ın Manisa'da yaptırdığı yapılar var. Ama temelde büyükler hep başkentlerde yapılmıştır. Mimar Sinan'ın bütün büyük eserleri başkentlerde yer alır.

36 tarih: Doğan Kuban

Osmanlı'da mimari edebiyata, felsefeye, müziğe kıyasla daha gelişmişti diyebilir miyiz?

Osmanlı'da mimari diğerlerine kıyasla evrensel bir düzeye ulaşmıştı dersek daha doğru olur. Osmanlı'da edebiyat da gelişmiş ama o nispeten sınırlı bir kültürün edebiyatı olmuş. Mimaride ise durum bir hayli farklı, daha evrensel bir durum söz konusu. Osmanlı'nın uygarlığa hediye ettiği en önemli şey bence mimari.

Dünyanın Osmanlı mimari sanatına bakışı nasıl?

Dünya Osmanlı mimarisini önce Bizans sanatının kopması olarak değerlendiriyordu. Osmanlı'yı etkileyen Bizans geleneği ve Ayasofya'dır ama ortaçağ Bizans'ı değildir. Ayasofya'dan etkilenmeyen bir adam olabilir mi? Kimi götürsen etkilenir. Bir mimar, haliyle etkilenir. Ayasofya erken dönemde çok güçlü bir imparatorun, Justinian'ın yapmak istediği bir bazilikaydı. Bizanslılar erken Ortaçağ'dan itibaren kubbeli yapılar yapmaya başladılar ama ahşap kubbeler yaptılar. Justinian daha büyük kubbeler yapmak istediği zaman tuğla kullanılmaya başlandı. Kubbe her yerde var. Romalılar'da, Sasaneler'de, Bizanslılar'da. Ama kubbenin büyük bir strüktürün parçası olması, mimarinin baş ögesi olarak öne çıkması yalnızca Osmanlı'da oldu. 16. yüzyılda bütün dünyadaki kubbe uygulamalarının ulaştığı en yüksek aşama Osmanlı mimarisinde olmuştur. Dikkat ederseniz ne İran ne Mısır ne de başka bir yerdeki kubbelere benzer Osmanlı kubbeleri. Bir tek Ayasofya'ya benzer. Temelde, Türk sanatına sempati ile yaklaşan sanat tarihçileri, Osmanlıların İstanbul'u aldıklarında, kendilerine özgü bir mimari gelenekleri olduğunu kabul ederler. Fakat onlara göre Osmanlı mimarisinin belirli bir üslup kazanmasına yol açan Ayasofya etkisidir.

Osmanlı Mimarisi kitabınızı nasıl yazdınız?

Kitabımın önsözünde de yazdığım gibi bu kitapta sunu-

lan "Osmanlı Mimarisi", yarım yüzyıl içinde araştırarak, ders vererek, yazarak geliştirdiğim bir sanat ve tarih yorumunun sonuçlarını içeriyor. Kitap Osmanlı mimarisinin gelişmesini genel bir tavrı, tarihi ve sosyal çerçeveye, bir zevk kültürünün aşamaları içinde, ayrıntılı olarak anlatıyor. Bu bugüne kadar Osmanlı mimarisi hakkında yazılmış en ayrıntılı kitap.

Toplumsal yaşamı anlamının yolu mimariden geçiyor diyebilir miyiz?

Barınmak, tıpkı yemek yemek gibi bir ihtiyaç. Mimari de buna tekabül ediyor. Dünyadaki en ilkel topluluklar bile bannaksız yaşayamaz. Dolayısıyla mimarlık toplumun çok doğrudan bir isteğine cevap veren bir etkinlik. Mimarinin toplumla ilişkisi birebirdir. Hastane, ilaç, havaalanı, büro, ev, camileri düşünün. Bütün işlemlere tekabül eden bir bannak tipi var. Bunun adı mekansal örgütlenmedir. Dünyada toplum örgütlenmesini mimariden daha iyi anlatan bir dal yoktur. 100 yıl öncesine baktığınızda şimdi gördüğünüz yapıların hiçbirisi yoktu. 200 yıl önce hanlar vardı ama oteller yoktu. Toplumsal ihtiyaçlar farklılaştıkça hemen ona uygun bir mimari de gelişiyor.

Türkiye'de mimari ne yönde gelişiyor?

Dünya ile paralel gelişiyor tabii ki ama yaratıcı olmaktan uzak. Çünkü toplum, kültürü hep ithal ediyor. Tabii yaratıcı olan, yurtdışında okumuş, araştırmış, özel mimarlar var ama sayıları çok az. Temelde baktığın zaman

Paris'te 10 tane yeni ve iyi apartman görürsen, İstanbul'da bu sayı birdir. Bu kültürle, teknolojiyle, estetikle, toplum davranışlarıyla ilgili bir durum. Mimari bilinç, insanın çevresiyle olan ilişkisinde bazı hassasiyetlerin artmasına bağlı. Türkiye'de mimarlar taklit ediyor. Özellikle 19. yüzyıldan sonra hep dışarıdan almışız. Bugün de Allah ne verdiyse almaya devam ediyoruz. Bizimkisi alıcı bir kültür. Henüz kendimiz bir şey yaratacak yeterliliğe sahip değiliz. Güzel bir otobüs durağı yap dersen, örneklerine bakıp yapabiliyoruz ama güzel bir gökdelen yap derseler, dışarıdan adam getirmemiz gerekiyor.

İstanbul'un tarihi dokusunu bozmadan modern mimari örnekleri yapmak nasıl mümkün olur?

Artık İstanbul'un tarihi dokusundan söz etmek mümkün değil. Çünkü yok, kalmadı. Ama bundan 40 yıl önce vardı, bugüne kadar bu dokuyu yok etmeyi başardık. İstanbul'un tarihi dokusu dediğimiz şey, sur içinde, Üsküdar'da, Boğaz'da, Galata'daydı. Bugün yoklar. Konaklar, yalılar hepsi yok oldu. İstanbul'un dokusu böyle değişti ki. İstanbul sokaklarına arabaların girmediği, insanların yürüyerek ya da atlarla dolaştığı bir yerdi. Şimdi her yere arabayla girebiliyorsun, eski binalar da yıkıp yerlerine apartman yapıyorlar. Yapılan bütün iyileştirme projeleri de tarihi dokuyu korumaktan çok uzak.

Peki ne olacak İstanbul'un durumu?

Bir şey olmayacak. Her şey bozuluyor gibi gözüküyor, ama aslında her şey hemen bozulmuyor. Örneğin yeşil alanlarda çok yaygın yağma oldu ama yine de Sultan köşkerinin etrafındaki bahçeler kaldı. İstanbul'un her şeye karşın çok şaheser bir topografyası var. Eski bazı yerler özelliklerini her şeye karşın koruyor. Ancak yeni mahallelere gidersen oraların ne kadar aceleyle getirilmiş, estetikten uzak yerler olduğunu görürsün. Biz dünyayla

beraber yaşadığımız için bazı şeyler de iyileşmek zorunda. Bugün bir kötü apartman yapılırsa, yarın daha iyisi yapılabilir. Ne de olsa dünyadan haberimiz var, teknoloji değişti. Dolayısıyla yer yer birazcık iyileşmeler olabilir.

Bizde restorasyon bilinci, kültürü neden gelişmemiş?

Şehirli değiliz. Ben Danimarka'ya gittiğimde çok şaşırmıştım. Kopenhag'da bir tane yüksek bina vardı, o da dokuz katlıydı. ABD gökdelenler ülkesi ama gökdelenler şehir merkezinde. Dallas'ın dışında kimse yüksek apartmanlarda oturmuyor, hep tek katlı evlerde yaşıyor. Fransa, Almanya'da yeni bina yok. İtalyan şehirlerine bakıyorsanız bizden daha uygar, daha zengin, teknolojik olarak daha gelişmişler. Binalarını yıkmamışlar. Biz ise yok etmişiz. Diyeceksiniz ki bizimki ahşaptı, dayanmıyordu, ama dayananlar vardı.

Peki bu bu bilinç geliştirilemez mi?

Aslında gelişiyor, ama çok ağır. Gelişene kadar da şehirler kalmadı. Biz camileri kurtardık gibi görünüyor. Çünkü camiler anıtsal yapılar, yıkamıyorsunuz. Üzerlerinde belli dini semboller var. Onları görünüşte kurtardık. Restorasyon çok üst düzeyde bir iş. Bir tarihi yapıyı önce seveceksin, önemini bileceksin, içindeki eski yaşamı öğreneceksin, o senin tarih bilincin içinde bir yere oturacak, onu annenin çok değerli bir mirasını korur gibi koruyacaksın. Korumak için büyük çaba harca-yacak, paralar yatıracaksın. Bunlar Türkiye'de var ol-

mayan şeyler. Restorasyon çok üst düzeyde bir kültür. O kültür olayına yaklaşıp kadar şehirleri çoktan yok ettik. Cami restore etmek nispeten kolay ama şehir kurtarmak kolay değil. İstanbul'da olay bitti. Ama Anadolu'nun kıyısında köşesinde biraz kaldı. Safranbolu örneğin, onu biraz kurtardık. Çünkü Safranbolu'nun gelişmesi tesadüfen şehir dışında oldu.

Safranbolu UNESCO'nun Dünya Mirası Listesi'nde yer alıyor.

Öyle. Dünya Mirası Listesi'nde tek bir Türk yapısı var ki o da Sivas'taki Divriği Ulu Camii. Dünyada eşi benzeri olmayan bir yapı, ama onu da kurtaramadık. 40 yıldır bu yapı için mücadele ediyorum, hala bir şey yapamadık. 779 yıllık bir anıt yapı, benzersiz bir kültür hazinesinden söz ediyorum.

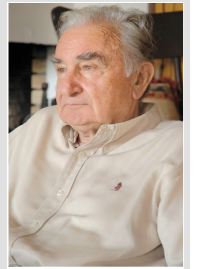
Nedir bu yapıyı böylesine benzersiz yapan?

Taş işçiliği, süslemeleri, bezemeleri. İslam ve Türk sanat tarihinin yontusal nitelikte en büyük taş oyma bezeme örneğidir. İslam'ın figüratif sanata karşı olan sanat geleneği içinde dünyanın diğer kültürlerindeki özgün yontu geleneklerine eşdeğer bir sanat niteliği taşıyan, üç boyutlu bir özgün yaratmadır. Yerleşmiş toplumlarla göçer toplumların simbiyotik yaşamlarından kaynaklanan bir kültürel çok kaynaklılığın en önemli göstergilerinden biridir. Ama onu da henüz kurtaramadık. Bir de trafiği kurtaramıyoruz. Çünkü insanlar arabayı at arabası gibi kullanıyor.

Doğan Kuban kimdir

1926 yılında Paris'te doğdu.

1949 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'ni bitirdikten sonra fakültenin Mimarlık Tarihi Kürsüsü'ne asistan oldu. 1950'lerde İtalya'ya giderek Rönesans mimarlığı üzerinde çalışan Kuban, 1962'de Full-bright bursuyla konuk öğretim görevlisi olarak ABD'deki

Michigan Üniversitesi'nde bulundu. 1960'lar ve 70'lerde belli süreler boyunca Harvard Üniversitesi'nin bursuyla Washington D.C.'deki Dumbarton Oaks Araştırma Kütüphanesi ve Koleksiyonu'nda çalıştı. 1965'te Anadolu Türk Mimarisinin Kaynak ve Sorunları adlı çalışmasıyla profesör olan Kuban, 1974-77 yılları arasında İTÜ Mimarlık Fakültesi'nde dekanlık yaptı. İTÜ Mimarlık Fakültesi'nde Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü'nün kurulması için çalışan Kuban, 1975'te kuruluşu tamamlanan Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü'nün başkanlığını yürüttü. 1978-83 yılları arasında Ağa Han Mimarlık Ödülü Yürütme Komitesi üyesi olarak çalıştı. Türk, İslam, Anadolu mimarlığı ve sanatını konu alan kitaplar ve makaleler yayımlayan Kuban, Kültür Bakanlığı, Mimarlar Odası ve TÜBİTAK hizmet ödülleri aldı.

Elektronik yalanlar

Hayal gücü gelişmiş insanlar kendilerine yeni bir eğlence buldu: Hoax. Yalan içerikli bu e-postalarla toplum kolayca yanlış yönlendirilebiliyor, ortaya çıkan kargaşayı zevkle izlemek de bazıları için bir çeşit ego tatmini oluyor.

Son zamanlarda sanal alemde güçlü bir hoax firması esiyor. Büyük şirketleri ciddi ekonomik zararlara sokan ve ünlü kişilerin imajını zedeleyen hoax'lar, toplumu yanlış bilgilendirerek insanların günlük hayatlarını büyük ölçüde etkiliyor. Peki tüm dünyada ortalığı kasıp kavuran bu hoax sözcüğü ne anlama geliyor? Türkçede şaka, latife, hile, rivayet, oyun anlamlarına gelen hoax, bilgisayar kullanıcıları tarafından ciddiye alınan dedikodu olarak tanımlanıyor.

Genellikle insanları korkutmak ya da insanlarla dalga geçip eğlenmek amacıyla yazılan hoax'lar aslında uydurma hikayeler. Çoğunlukla yabancılar tarafından ortaya atılan hoax'lar, Türkçeye çevrilerek e-postalar aracılığıyla virüs gibi yayılıyor. Yalan, yanlış bilgileri içeren e-postalar okuyanlar için de tam bir zaman kaybı.

Hızla yayılıyor

Bir gün arkadaşınızdan bir e-posta alıyorsunuz. Ne olduğunu merak ediyorsunuz ve mektubu açıyorsunuz.

Bir bakıyorsunuz ki, e-postada bir polisiye vakadan söz ediliyor: "Uyandığımda buz gibi bir küvetin içindeyim ve böbreğim yoktu, dikkat edin organ mafyası artık her türlü ortama giriyor..." Bu içerikte yüzlerce mail dolaşıyor. Ancak adli tutanaklarda, polis kayıtlarında böyle bir olaya rastlanmıyor.

Ya da diğerleri: "Lütfen insanlık namına bu mesajı mümkün olduğunca çok kişiye yollayın ve acilde yatan küçük bir kızın hayatını kurtarın..." (Kim bu küçük kız?), "Yalnız başınıza kalp krizi geçirirseniz hemen bunları yapın..." "Microsoft uyarıyor Windows'unuzda virüs tespit edildi, hemen sulfnbk.exe dosyasını silin." (Sakin silmeyin!) "Bu e-posta'yı 1000 kişiye gönderirseniz Disneyland'dan bedava bir tatil kazanacaksınız." (Acaba Disneyland'ın haberi var mı?) "MSN paralı olacakmış hesabınızın aktif olarak kullandığınızı kanıtlamak için bu maili 18 kişiye yollayın, ekrandaki yeşil adam mavi olacak..." "Bu mektubu 10 dakika içinde yollamazsanız başınıza kötü şeyler gelir ya da yüzünüzde sivilceler çıkar..."

Kafanız biraz karışıyor, şaşıyorsunuz. Ancak e-postayı yollamanın faydalı olacağını düşünerek adres defterinizdeki tüm alıcılara yönlendiriyorsunuz. Yalnız tam burada büyük bir hata yapıyorsunuz, çünkü bu şekilde hoax'ların yayılıp ünlenmesine farkında olmadan katkıda bulunuyorsunuz.

En iyi kozu: Bilgisizlik

Hızla yayılan hoax'lar alıcı kişilerin konu hakkındaki bilgisizliklerinden faydalanan. Gereksiz yere ağı yük getiriyor, sistem kaynaklarını israf ediyor, hatta insanları yanlış yönlendirdiğinden bazen çok tehlikeli bile olabilir. Hoax'ların tek işe yarar tarafıysa hoax'ı yayan kişiyi tatmin etmek oluyor.

Biraz incelediğinizde hoax'ları içeren e-postaların gerçekte asılsız olduğunu anlıyorsunuz. Örneğin açtığınız bir e-postada bu mektup size bol şans getirmesi için gönderilmiştir deniyor. Halbuki teknoloji ve batıl inancın bir arada olması akla uymuyor. Başka bir e-postada "X adlı hastanede yatmakta olan X adlı kanser hastası çocuğa e-posta gönderin, ameliyat parasını çıkarmasına

ding ve Danone yollarını uzun bir zaman önce ayırmıştı. Ancak hoax'ı hazırlayanlar Sabancı Holding ve Danone arasında olan bu eski bağdan yararlanıyor, böylece iki firmanın da imajını zedeleyerek firmaları ekonomik zarara sokmayı hedefliyor. Ayrıca olup bitenden haberi olmayan, tanınmış bir akademisyenin ismini de kullanarak insanları daha rahat manipüle edebiliyorlar. Rivayetin kitlelere yayılmasından sonra, Danone firması Karadeniz'e bir tepki mektubu gönderdi. Karadeniz'se adının geçtiği şaşırtıcı olayın asılsız olduğunu net bir şekilde ifade etti. Danone, akademisyen Karadeniz'in de rol aldığı reklam filmlerine büyük bütçe ayırmak hedef kitlesini ikna etme yoluna gitti.

Tavuğa benzeyen garip yaratıklar

Ünlü Amerikan fast-food zinciri Kentucky Fried Chic-

yasının ciddi ölçülerde küçültüldüğüne de dikkat çekiliyordu. İddiaya göre, KFC böylece üretim maliyetlerini fazlasıyla düşürmeyi planlıyordu. Bu nedenle insanlık namına tüm tanıdıklarımızı bu flash haberle bilgilendirmemiz hoax'ta sık sık tembihleniyordu. Hakkındaki bu uydurma hikaye yüzünden KFC tüm dünyada oldukça tepki aldı. Milyonlarca insan KFC'lerin önlerine yığılarak protestolar düzenledi. KFC satışları düştü.

E-postayla cep telefonu

Nokia'nın dünya çapında bedava cep telefonu dağıttığı da bir zamanlar popüler olan hoax'lar arasındaydı. Rivayete göre, uluslararası iletişim şirketi Nokia, ürünlerini tüm dünyaya tanıtmak için bir promosyon dönemi başlattı. Böylece kamuoyunun nabzını tutacak ve yeni çıkardığı bazı modelleri piyasaya sürüp sürme-

Bu bir sihir değil ama bizi çoktan tesiri altına aldı. E-postamız onlarcasıyla dolup taşmaya başladı. Efsanevi bir ün kazanan hoax'lar artık her yerde.

ken'in (KFC) başına gelenler de inanılır gibi değildi. Şirketin, tüysüz, garip tavuklar ürettiği konusundaki hoax geçtiğimiz yıl tüm dünyayı sarstı. Yayılan e-postalarda ABD'deki New Hampshire Üniversitesi'nin yaptığı araştırma kanıt olarak gösteriliyordu. Ayrıca dünyaca ün salmış firmanın kısa bir süredir marka açılımını kullanmadığı, yerine kısaltmasını tercih ettiği de hoax'ta belirtiliyordu. Buna neden olarak da kısaltmada tavuk sözcüğünün geçmemesi gösteriliyordu. Dahası KFC'nin gerçek tavuklar kullanmadığının, aksine mutasyona uğratılmış tavukları kullandığının altı çiziliyordu. Bu tavukların tüyü, ayağı ve gagasının olmadığına, tavukların vücutlarına enjekte edilen tüpler aracılığıyla yaşatıldığına, tavuklardan daha fazla et sağlayabilmek için tavukların kemik

yeceğine karar verecekti. Bedava cep telefonu kazanmak için e-postayı alanların yapması gereken, hoax'ı içeren mesajı 8 kişiye yollamaktı. Daha sonrada yolladıkları mailin bir kopyasını anna.swelan@nokia.com'a göndermekti. İşlem gerçekleşikten iki hafta sonra, Nokia yetkilileri onlarla irtibata geçecek ve hediye cep telefonlarını adreslerine yollayacaktı. Hediye cep telefonlarını alamayanlar bir süre sonra Nokia'ya şikayette bulunmaya başladılar. Firmayı sözünde durmamak ve insanları kandırmakla suçladılar. Nokia, çareyi bir bildiri yayınlamakta buldu. Gelişi güzel gönderilen e-postaların takip edilmesinin teknoloji açısından mümkün olmayacağını ve Nokia gibi saygın bir kuruluşun ürünlerini tanıtmak için böyle kontrolsüz bir yöntemle başvurmayacağını altı çizildi.

katkıda bulunun" diyor. Galiba bu çocuk hastanede 10 yılı aşkın yatıyor, çünkü aynı e-posta yıllardır sanal ortamda dolaşıyor.

Tanınmış firmalar hoax kurbanı

Hoax'larda, mesajların inandırıcı olmasını sağlamak için çocukların zihinsel ve fiziksel gelişimini etkileyecek ürünler sunuyor. Böylece gelişim döneminde olan Türk çocuklarının zeki olması engellemeye çalışılıyor. Dahası, Danone Türkiye'de kendi kurumuna bağlı olarak çalışan şirket ve dağıtım elemanlarına da yüksek ücretler ödüyor. Bu yüzden hoax'ta tüketicilere Danone ürünlerini kullanmamaları sıkıca tembih ediliyor.

Ayrıca hoax'ı hazırlayan kişiler daha da inandırıcı olabilmek için e-postada Turan Karadeniz isimli bir öğretim görevlisinin imzasına yer vermiş. İşin aslı, Sabancı Hol-

Gates'in servetine ortak olacağız

Microsoft'un sahibi Bill Gates'in servetini dağıttığı internette dolaşan haberlerden biri. Güya, Gates çok kapsamlı bir deney üzerinde çalışıyor. Ona ait olan e-postayı çevresindekilere yollayanlarsa Gates'in deneyine katkıda bulunmuş oluyor, çünkü Microsoft gönderdiğiniz tüm e-mailleri takip edebilir ve siz de ona ait olan bu maili başkalarına gönderdikçe size belli bir miktar para ödüyor. Oysaki e-mailleri sayabilecek bir teknoloji henüz dünyada mevcut değil. Bu yüzden Gates'in paraları nasıl vereceği büyük bir merak konusu!

NASA'da hoax paniği

Dünya çapında etki yaratan bir diğer hoax ise insanoğlunun büyük bir keşfi ile ilgili. Apollo adlı uzay aracını kullanan astronotların aslında Ay'a inmediği NASA'nın ve bu olayın içinde olan diğer kişilerin özel stüdyolarda çekilen fotoğraflar aracılığıyla insanları inandırdığı dolaşan hoax'lar arasındaydı. Hatta NASA'nın bu tarz komplo teorileri üretmeye devam edeceği dedikodusu da yayılıyor. 1999 yılında Gallup Araştırma Şirketi tarafından yapılan ankette, ABD halkının yüzde 89'unun bu hoax'u saçma bulduğu, bu yüzden inanmayı reddettiği ortaya çıkmıştı.

40 sanat: Ayfer Karamani

röportaj demet şeker

Toprak öyle sevecen, öyle sadık, öyle içtendir ki! Yoğurursun, yere vurursun, bazen üzerinde tepinirsin, çimdik çimdik koparırısın, sonra ateşlere verirsın... Her seferinde heykel olur, çiçek olur, kaya olur, kap olur. Aşık Veysel'in dediği gibi, ni-met olur, döner gelir size." Bu sözler ömrünün 50 yılını seramik sanatına veren bir ustaya, Ayfer Karamani'ye ait.

Elli yıl... Dile kolay, neredeyse bir ömür... Bu adanmışlığın altında, yıllardır bitip tükenmeyen, aksine giderek artan bir tutku yatıyor. Karamani'nin seramiğe duyduğu yoğun tutku ve aşk, konuşurken yüreğinden gözlerine yansıyor. Ve bir anda sizi de sarıveriyor. Çamur, onun ellerinde kimi zaman birbirine aşkla sarılan bir çiftte, kimi zaman boynu bükük bir kadına, kimi zamansa insan topluluklarına dönüşüyor. Elinizi uzattığınızda tutacakmışsınız gibi somut, ama taşıdıkları duygular nedeniyle de bir o kadar soyut pano ve heykeller.

"Yaşadığım sürece üretmeye devam edeceğim" diyor Karamani. İlerleyen yaşına karşın her gün atölyesinde çalışıyor. Hatta ailesinin pazar günleri dinlenmesi yönündeki uyarılarına bile kulak asmıyor. Sanatçı, eserlerini yaratırken çamurla güçlü bir iletişim kuruyor. Çamuru çuvalından çıkarıp bir parça kopartmaya kıyamıyor. Onu canlı bir varlık olarak görüyor. Ama bir kere de eline aldı mı, onun dünyasına girip içini döküyor. "Yüreğimin emrini dinliyorum. O neye sevinmiş ya da üzölmüşse o ortaya çıkıyor" diyor. Sanatçı 1957-2007 yılları arasında yaptığı çok sayıda pano ve heykellerine yer verdiği, İş Bankası Kültür Merkezi Kibele Sanat Galerisi'ndeki retrospektif sergisiyle, sanattaki 50. yılını kutladı. Sergiyi, Karamani'nin kızı Arzu Karamani ile eşi Ersu Pekin'in hazırladı. Sanatçının 50 yılını

Ayfer Karamani

Çamurdan bir yaşam

Ayfer Karamani, yarım asırdır çamura hayat veriyor. Her bir eseri farklı duygular barındırıyor. Yüreğinin emrini dinliyor, neye sevinmiş ya da neye üzölmüşse onu çamurla ortaya koyuyor.

birikimi eserlerini bir arada görmek, bir ömrün özetini izlemek gibi...

Seramik sanatında 50. yılınızı bir sergiyle kutladınız. Seramikle dopdolu 50 yıl...

Bu çok farklı bir duygu. Sergiyi açınca kadar 50. yılınızı kutlayacağım diye sevinliyordum. Ama sanat hayatımda ilk yaptığım pano ve altı ay önce bitirdiğim heykelin bir arada sergilenmesini görünce ayıldım. İşin dehşetine kapıldım. "Koca bir ömür bitmiş. Ben yaşamışım ve gidiyorum" diyerek... Bu sanata bir ömür verdim. Çok da iyi yaptım. Herkes 70 yıl yaşayabilir. Ama herkesin arkasında bırakacağı somut bir şeyler yoktur. Yaşamımın her dönemine ait eserlerimi görmem, bana bambaşka duygular yaşıyor. Bu, çok zor ve hoş bir duygu.

Seramik sizin için nasıl bir dil? Seramikle ne anlatıyorsunuz?

Seramik, başlı başına bir dil. Atölyemdeki masamın altında duran çuvaların içindeki çamur, aslında gizli kapaklı kılıfların içine girmiş bir dünyadır. Onlara bakar ve kendi kendime; "Tanrım bunlardan neler doğacak?" diye sorarım. Elime makası alıp torbayı açamam. Çamurdan bir parça koparmaya kı-

Seramik sanatı

Seramik Yunanca'da "kil" anlamına gelen "keramikos" sözcüğünden türemiş. Toprağın ateşte sertleşmesi ile keşfedilmiş. Seramik, yüzyıllarca insanların suyu taşıma ve saklama ihtiyacını karşılamak için kap-kacak yapımı ve yapı tuğlası amacıyla kullanılmış. Bilinen kaynaklara göre seramiğin en eski örnekleri Anadolu'da yeni taş döneminde bulunmuş. Bu dönemden sonra seramik sanatı, M.Ö. 3000-500 Kalkolitik Dönem, M.Ö. 2500 - 1000 dönemleri arasında Truva ve Hitit, M.S. 11. ve 13. yüzyıllarda Selçuklu ve 10. yüzyılda Anadolu'ya gelen Osmanlılara miras kalmış ve günümüze kadar ulaşmış.

42 sanat: Ayfer Karamani

yamam. Bu romantik duygular bittikten sonra makası alıp açtığım zaman çıkarttığım iki topak çamur, bana hemen kocaman bir dünyanın kapısını açmaya başlar. Ondan sonra seramikte ne söylemek istiyorsam onu söyler ve yeni gelen sevgiliyle neler söyleyeceğim diye düşünürüm.

"Elime çamuru aldığım an, nerede yaşıyorum, hava nasıl, kaç yaşındayım gibi sorular anlamını kaybediyor. Bir de bakıyorum ki çamurla ben baş başa kalmışım" diyorsunuz. Bu farklı bir boyut olsa gerek... Gerçekten çok farklı bir boyut. Ben bunu çok abartılı yaşıyorum. Atölyeme gelen birisi eline bir çamur aldığı zaman onunla oynar, çamuru hemen atamaz. Çamur, kendisini kabul ettiriyor, sevdendiriyor. Çünkü o canlı. Ben ona öyle bakıyorum. Seramik esere baktığınız anda toprağın sıcaklığını hissediyorsunuz. O kadar doğal ki... Sanki çamur makinede hiç karışmamış, benim ellerimde yoğrulmamış, alındığı gibi üzerine figürler yerleştirilmiş gibi duruyor. Kırılan tırnaklarımla toprağa şekil veriyor, onu yırtıyorum. Seramik kalemleriyle değil, ellerim, avuçlarım ve tırnaklarımla yontuyorum. Figürlerin sıcak olmasının nedeni, benim onlarla uzun beraberliğim olmasından kaynaklanıyor. Sıcaklar, çünkü ateşleri var.

Eserlerinizin oluşum süreciyle ilgili bilgi verir misiniz?

Öncelikle çamuru yoğuruyorum. İstedğim kıvama gelince pano ya da heykel yapmak için şekil veriyor ve daha sonra kurumasını bekliyorum. Çamur kurduktan sonra "bisküvi pişimi" denilen ilk pişirme işlemi yapılıyor. Bu aşamadan sonra renkleri daha önce tasarladysanız, işiniz kolay. Bazen çamur kendi kendine ne renk olacağını söylüyor. Onunla o kadar bütünleşiyor-

sunuz ki... Size; "Beni beyaz boyay" diyor. Ama bazıları ise sürpriz yapmayı seviyor ve size hiçbir ipucu vermiyor. Böyle olunca birkaç gün bisküvi pişimine bakıp düşünür ve sonunda boyalarını hazırlamaya başlarım. Bazen boya sulu ya da kuru olabiliyor. Bu da rengin koyuluğu ve açıklığını belirler. "Seramik, sürprizdir" derler. Aceminin elinde sürprizdir. Aksi halde büyük bir duvarı her dakika sürprizle boyayamazsınız. Seramik boyandıktan sonra tekrar pişirilir. İkinci pişirme işlemi daha zordur. Çünkü fırını doldurmak zordur. Seramiği koyduktan sonra sabah fırını çalıştırıyorum. Fırın beş saatte pişiriyor ve ben ertesi sabahı zor ediyorum. Bazen 200 derecede fırının kapağını dayanamayıp aralıyorum ve bakıyorum. Seramiği fırından çıkardıktan sonrası sanatçıyla ortaya çıkan pano ya da heykel arasında ki hesaplaşma kalıyor. Her biri insana farklı şeyler söylüyor. Bazen "Neden bu rengi sürdüm" diye pişman oluyorum, bazen de "İyi ki böyle yapmışım" diye seviyorum.

Ayfer Karamani eserlerinin belirleyici özellikleri nelerdir?

Eserlerim hem çok soyut hem çok somut. Her bir eser boşlukta yer kapladığı için somut. Ama o kadar duyguyu yüklü ki, uçureceklermiş gibi duruyorlar. Her eser farklı bir duyguyu barındırıyor. Eserlerime şekil verirken

belli desenler üzerinde birebir çalışmıyorum. Deforme etmeyi, bir şeyler katmayı seviyorum. O zaman kendimi dile getiriyorum. Üniversitede birebir desenlerle çalışarak yetiştirildik. Desenleri birebir ve en doğru şekilde çizmeye uğraşır ve bunun için not alırdık. Ama sonraları insan farklı biçimler aramaya başlıyor. Örneğin, kolu incecik upuzun yapınca forma daha çok yaklaşıyor. 15-20 cm'lik boyun yapınca daha güzel duruyor. Belki bu endişelerle eserlerimde soyutlamalara yer veriyorum.

Eserlerinizde ağırlıklı olarak insan figürü kullanmanızın nedeni nedir?

Bu bir dürtü. İnsanın beyni ve yüreği öyle çalışmak istiyor. Nedenini net bir şekilde açıklayamam. Ama insan sevgisinden kaynaklandığını söyleyebilirim. Ben insanları çok severim. Toplum insanı değilim, seçiciyim. Yalnız çalışmayı seviyorum. Ama o anda benimle birlikte olan çamurdan insanlarla kalabalığı yaşıyorum. Bana hiç yalnızım gibi gelmiyor.

Eserlerinizdeki boyutsal büyümeyi neye bağlayabiliriz?

Küçük boyutta bir eser yapmak beni tatmin etmiyor. Söylemek istediğimi söyleyemiyorum. Belki bunda çok fazla büyük duvar yapmanın etkisi var. Duvarın bütünü gördüğünüz zaman büyük sevinç yaşıyorsunuz. Sanki onu siz yapmamış ve yeni bir şey görüyorsunuz gibi hissediyorsunuz. Duvar yaparken yaşadığım bu duyguları küçük bir panoda yaşayamıyorum. Bu heykellerime de yansıyor.

Seramik sanatının zor ve keyifli yanları neler?

Seramik sanatının çok zor yanı var. Yüzde 70'i ağır işçilik. Örnek verecek olursam, yapım aşamasında çamur içeriden inceltilir. Aksi halde çamur patlar ve bütün emek boşa gider. Patladığı zaman o eseri bir daha ya-

pamazsınız, çünkü küsersiniz. Yarı kurumuş bir haldeyken çamurun içi oyulur. Islakken yontarsanız deforme olur. Kurumaya yüz tutan çamuru ıslatırsanız parçalar çatlamaya başlar. O kadar zor tarafları var ki... Ama seramik sanatının bütün bu zorluklarını unutturacak kadar keyifli yanları da var. Çalışmak, başlı başına keyifli. Çünkü ideal edip bir şeyler yapıyorsunuz. 15 gün, bir ay ya da üç ay sonra eser; "Bittim ben" diye ortaya çıkıyor. Bunun verdiği keyfi yaşamayan bilemez.

Ruh haliniz eseri oluştururken ne kadar etkili oluyor?

Esere başlarken ruh halim yüzde 100 etkili oluyor. Bir eserin çizimini yaparken ruh halım beni etkiliyor. Üç gün sonra ruh halım değişse bile o esere başladığım ruh halimle eseri bitiriyorum. Çok mutsuz bir günüm olabilir, karamsar bir eser yaratıyor olabilirim. İki gün sonra hepsi geçebilir, ama o eseri o ruh hali içinde tamamlıyorum.

Bir sanatçı olarak nelerden ilham alıyorsunuz?

Her şeye açıgım. En yakınımındaki insanın üzüntüsüne, en uzayımdakinin neşesine ve dünyanın haline kulak tıkamam mümkün değil. Her şeyden etkileniyorum. Ama bilinçli olarak etkilendikten sonra oturup eserlerimi yaratmıyorum. Yüreğimin emrini dinliyorum. O neye sevinmiş ya da üzülmüşse o ortaya çıkıyor.

Değişen kalite kavramı

Otuz yıl önce “kalite” yalnızca ürünün kalitesini ifade eden bir kavramdı. Zaman içinde süreçlerin ve insanların oluşturduğu sistemin denetimi anlamına gelen “kalite”, bugün artık yönetim kalitesini ifade ediyor.

Bundan yaklaşık 30 yıl önce kalite, bir ürünün özelliğini anlatan bir kavramdı. Şirketlerin kalite kontrol bölümleri, belirlenen kurallar dahilinde çeşitli aşamalarda üretimi kontrol eder, hata gördüklerinde müdahale ederlerdi. Sonraları kalite kontrolün daha verimli ve etkili olabilmesi için kalite planları oluşturuldu. Hata olacak noktalar belirlendi ve hatayı önleyici yaklaşımlar geliştirildi. Böylece insana yatırım ve süreç yaklaşımı anlayışı şirketlerde yayılmaya başladı. Arkasından süreçlerin ve insanların oluşturduğu sistemin denetiminin daha etkili olacağı aklı geldi. ISO 9000 gibi sistem standartları oluşturuldu. Artık kalite, ürünün değil sistemin bir özelliğini ifade ediyordu. Sonradan da anlaşıldı ki sistemin denetimi yerine yönetimi daha etkili olacak, böylece yönetim kalitesini ifade eden kalite kavramı diğerlerinin önüne geçti.

Türkiye Kalite Derneği KalDer, ülkemizdeki tüm özel/kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerine dünya çapında kalite seviyesine ulaşmaları ve rekabet güçlerini artırmaları için uygun ortamlar yaratmak amacıyla 1991 yılında kuruldu. Kalite kavramının kurumların doğrudan kar ve kazançlarını etkileyen bir yatırım olduğunu söyleyen KalDer Başkanı Çetin Nuhoglu, "Zaten tüm kurumlar bunun farkında olsa Türkiye'de kurumsallaşma adına yaşanan bazı geç kalmışlıklar yaşanmazdı, ama biz ümitliyiz. Son yıllarda pek çok orta ve büyük ölçekli kuruluş hem kurumsallaşma hem de toplam kalite yönetimi konusunda takdiri hak eden adımlar atıyor. Bunda küresel sermaye girişinin ve buna bağlı rekabet ortamının hızlanması çok etkili oldu" diyor.

Toplam kalite yönetim felsefesi Türkiye'de ne ölçüde yaygınlaştı?

Toplam kalite yönetim felsefesinin Türkiye'de benimsendiğini düşünüyoruz. Bunu sayıları 3 bini aşan Kal-

Der üyelerinden, Ulusal Kalite Hareketi'ne katılan kuruluşlarımızdan, Ulusal Kalite Ödülü ve Avrupa Kalite Ödülü'ne başvuran başarılı kuruluşlarımızdan anlayabiliriz. Ancak tabii ki, istenen seviyeye gelebilmek için üzerimize çok görev düşüyor. KalDer olarak, EFQM Mükemmellik Modeli çerçevesinde her türlü bilgi, eğitim ve danışmanlık katkısı ve desteği sağlıyoruz. Yerel, Ulusal Kalite Ödülü'ne ya da EFQM Mükemmellik Aşamaları Programı'na hazırlanan kuruluşlar, Ulusal Kalite Hareketi'ne katılarak Mükemmellik Modeli ve "özdeğerlendirme" süreçlerini öğrenme ve bu yolculukta yer alan diğer kuruluşlarla birlikte olma, deneyimlerini paylaşma fırsatlarını da bulabilirler.

KalDer'in çalışmaları ve Türkiye'nin kalite alanındaki önemli bir etkinliği olan Ulusal Kalite Ödülleri, ülkemizde kalite bilinçlenmesinin artmasını ne ölçüde sağlayabildi?

KalDer olarak yaptığımız itibar ve imaj araştırmasında kalite bilincinin firmalarda yüksek, vatandaşlarda ise daha düşük olduğunu gördük. Kalite anlayışının doğru algılanması için KalDer olarak çeşitli çalışmalar yapıyoruz. Ulusal Kalite Ödülü, kurum ve markalara yalnızca toplam kalite uygulamalarında referans değil; ulusal, bölgesel ve global pazarlarda fark yaratacak temel noktaları öne çıkarmada önemli bir yol göstericidir. Ülkelerin rekabet gücünü o ülkedeki özel sektör kuruluşlarının rekabet güçleri ile kamu yönetiminin yaklaşımla-

rı belirliyor. Özellikle mevzuatın yalınlaştırılması, yasal ve düzenleyici çerçeve, kamu finansmanı, mali politikalar, şeffaflık, yolsuzluk ile mücadele, teknoloji, bilim, sağlık ve eğitim altyapısı gibi başlıklar ülkelerin daha rekabetçi olmasına etki ediyor. Kamu yönetiminin etkin çalışmasında sivil toplum kuruluşlarının katkısı önemlidir. Bu nedenle sivil toplum kuruluşlarının etkinliği de ülkelerin rekabetçiliğinde belirleyici bir faktördür. 1993'ten bu yana yürütülen Ulusal Kalite Ödülü, Türkiye'de kurumsal mükemmellik anlayışının yaygınlaştırılması ve bu alanda başarılı örneklerin ortaya çıkarılarak kazanılan deneyimlerin paylaşılması amacıyla yürütülüyor. Kuruluşların kazanımları ise hem ABD hem de Avrupa'da ödül kazanmış kuruluşlar ile diğer benzer borsa kuruluşları arasında yapılan araştırma ile kanıtlandı. Bu kuruluşlar temel performans göstergelerinde üç yıl içinde diğerlerine göre yüzde 30-50 arasında daha iyi sonuçlar aldılar.

Kalite Ödülü alan şirketlerin satışları yüzde 77 oranında artıyor. Siz "bu kadar hızlı geri dönen bir yatırım daha yok" diyorsunuz. Kalite ödülü alan şirketlerin dışında kalan iş dünyası bunun neden farkında değil?

KalDer'e üye firmaların sayısı, Ulusal Kalite Hareketi'ne katılan kuruluşlarımızın sayısı her geçen gün hızla artıyor. Bu artış yalnızca ödüle başvuran kuruluşlardan ibaret değil. Çok daha fazla sayıda kuruluş bu konuda çalışıyor. Örneğin yılda 3 bin adet EFQM Mükemmellik Modeli kitabı basıyoruz ve ödül sürecinde bugüne kadar bin 650 değerlendirici görev aldı. Kalite kavramı yalnızca ürün odaklı ele alınmamalı. Ulusal Kalite Hareketi, üretimin başından satış sonrasına kadar tüm süreçleri kapsıyor. Bu süreçleri başansı dünyada kanıtlanmış bir model dahilinde yürütmek doğal olarak verimlilik, karlılık, satış öncesi ve sonrası süreçleri olumlu etkiliyor. Bu pozitif et-

Ülke rekabetçi değilse, şirketlerin öne çıkması zor. Bu nedenle kamunun performansını artırmak önem taşıyor. Bunu başarmak için nasıl bir yol izlemek gerekiyor?

Elbette ki öncelikle Ulusal Kalite Hareketi'ne katılmak gerekiyor. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizin kamu sektöründe de Türk Silahlı Kuvvetleri'nden çeşitli bakanlıklara, okullardan hastanelere kadar birçok kamu kurumunda kalite bilinci yayılıyor. Kamu kurumlarında yönetim kalitesinin artırılması için KalDer tarafından her yıl bilgilerin, deneyimlerin ve uygulamaların paylaşıldığı Kamu Kalite Sempozyumu düzenleniyor ve Kamu Kategorisi'nde Ulusal Kalite Ödülü veriliyor. Bugün gururla söyleyebilirim ki, ülkemizde Ulusal Kalite Başarı Ödülü'nü almış bir anaokulumuz, bir ilköğretim okulumuz, bir Anadolu lisemiz, bir belediyemiz; Ulusal Kalite Büyük Ödülü'nü almış bir hastanemiz; Ulusal Kalite Büyük Ödülü'nü ve Avrupa Kalite Büyük Ödülü'nü almış bir sanayi odamız var. Sempozyum 2003'ten bu yana Cumhurbaşkanlığı himayesinde gerçekleştiriliyor. Sempozyumun bu yılki ana teması "Kamu Yönetiminde Yenilikçilik ve Yaratıcılık" idi. "Küresel rekabet", tüm sektörlerde fark yaratma ihtiyacını yaratmaktadır; fark yaratabilmek için yapılmayana yapmak, diğer deyişle yenilik yapmak gerekiyor.

"Kayıtlı ekonomiye dahil şirketler alttan kayıt dışı ekonominin, üstten de küresel şirketlerin rekabetiyle karşı karşıya kaldı. Şirketler tost oldu" diyorsunuz. Şirketleri tost olmaktan kurtaracak çözüm nedir?

Şirketler, planlı büyüyerek, uluslararası kabul görmüş modelleri uygulayarak ve tüm süreçlerini doğru tanımlayarak kurtulabilirler. Kayıt dışının azaltılması için doğru politikaların uygulanması gerekir. Küresel şirketlerle kayıt dışı mücadele, kalite felsefesi ile çözülebilir. Ülke bazında kalite felsefesi ile yönetim kalitesinin yaygın ve

"Yönetici/çalışana yatırım yapmak kalite felsefesinin en önemli parçalarından. Bu insan kaynağına hem yatırım yapan hem de çalışma koşullarını onun ihtiyaç ve istemleri doğrultusunda oluşturmaya çalışan işletmeler başarıyı yakalayabiliyor."

ki kurumun ya da markanın rakiplerine oranla tercih edilirliliğini, itibarını olumlu ölçüde etkiliyor. Kalite, kurumların doğrudan kar ve kazançlarını etkileyen bir yatırım. Zaten tüm kurumlar bunun farkında olsa Türkiye'de kurumsallaşma adına yaşanan bazı geç kalmışlıklar yaşanmazdı, ama biz ümitliyiz. Son yıllarda pek çok orta ve büyük ölçekli kuruluş hem kurumsallaşma hem de toplam kalite yönetimi konusunda takdiri hak eden adımlar atıyor. Bunda küresel sermaye girişinin ve buna bağlı rekabet ortamının hızlanması çok etkili oldu.

Kurumsal yönetiminde iş dünyasının geldiği noktadan memnun musunuz? Eksiklerimiz neler? Şeffaflık, hesap verilebilirlik gibi konular Türk şirketlerine hala neden yabancı?

KalDer olarak karamsar bir yaklaşımımız yok. KalDer, 1991'de kurulduğundan bu yana, "ülkemizdeki tüm özel kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin dünya çapında kalite seviyesine ulaşmaları ve rekabet güçlerini artırmaları için uygun ortamlar yaratmak" misyonu doğrultusunda önemli adımlar attı. KalDer'in ulusal ve yerel düzeyde düzenlediği kalite ödülleri, etkinlikler, her düzeyde kalite gelişimine yönelik sunduğu hizmetler, kapsamlı eğitimler ve yayınlar sayesinde, bugün ülkemizde yönetim kalitesi kültürünün temellerinin atıldığını rahatlıkla söyleyebiliyoruz. Bize ulaşan taleplerdeki artış buna işaret ediyor.

etkin kullanımı örnek ve önder kurumları ortaya çıkaracaktır.

Son dönemde KOBİ'ler kral oldu. Özellikle finans kuruluşları KOBİ'lere yöneldi. Ulusal Kalite Hareketi'nin kralı da KOBİ'ler mi?

KOBİ'ler Türkiye ekonomisinin can damarı durumunda. Özellikle sanayi kuruluşlarının en önemli tedarikçileri. O yüzden ekonomimizin olmazsa olmaz parçaları. Günümüzde rekabet küresel ekonomiden alınan payın göstergesidir. KalDer'in yürüttüğü tüm projeler büyük ölçekli şirketler kadar KOBİ'leri de kapsıyor. Ulusal Kalite Hareketi'ne bugüne kadar katılan kurumlarımızın yüzde 50'si KOBİ statüsünde. Bu nedenle Kalite Kongreleri'nde değişen ekonomik, sosyal ve ekolojik koşulları ele alan temalar seçiliyor, kuruluşlarımıza ve yöneticilerimize başan stratejilerini bulmaları ve uygulamaları için esin kaynağı olacak oturumlar düzenleniyor. Kongremize ve yıl içinde şubelerimizde de düzenlediğimiz 10 binden fazla kişinin katıldığı etkinliklere KOBİ'lerden yoğun bir katılım oluyor.

KOBİ'lerin de kendini hazırlamadığını, devletin de onları yeterince desteklenmediği bir gerçek, bundan sonra ne yapılmalı?

Rekabette öne çıkabilmek, farklılaşmak için KOBİ'lerin kurumsallaşma ve toplam kalite süreçlerini tamamlamaları ve rakiplerine göre daha ileri götürmüş olmaları

Türkiye Müşteri Memnuniyeti Endeksi

KalDer, her sektörde müşteri beklenti ve gereksinimlerine duyarlılığın artırılmasını teşvik etmek için Türkiye Müşteri Memnuniyeti Endeksi (TMME) çalışmasını yürütüyor.

Ulusal Kalite Ödülü ve Mükemmellik Aşamaları ile gönüllü başvuran kuruluşlar değerlendirilirken; TMME ile seçilmiş sektör ve o sektördeki büyük pazar payına sahip bütün markalar gönüllü olsunlar ya da olmasınlar değerlendiriliyor ve sonuçları kamuoyu ile paylaşıyor. TMME 2007 sonuçlarına göre müşteri memnuniyeti gıda sektöründe yüzde 85'lerde.

Hizmet sektöründe memnuniyet düşüyor ve kamuya geldiğimizde yüzde 50'leri gösteriyor. TMME 2007 3. çeyreğinde özellikle yerel yönetimlerde çarpıcı sonuçlar çıktığının altını çizen Nuhoğlu, "Hemen hemen tüm ilçe ve iller genelinde yerel yönetimlere ilişkin memnuniyet artmıştır. Bu artışın arkasında seçim döneminde yerel yönetimlerin yaptığı çalışmaların vatandaşlarca olumlu değerlendirilmesi de var.

Sonuçlar 'Keşke her yıl seçim olsa' dedirtiyor. Çünkü seçim yaklaştıkça vatandaş politikacı üzerinde daha önemli olmaya başlıyor" diyor.

gerekiyor. Türkiye'deki KOBİ'ler dünya ölçeğinde kurumsallaşma yönünde ilerlemelerini sürdürüyor. Kalite felsefesinin her alanda yaygınlaştırılması gerekiyor. Üyelerden gelen yoğun talep ve faaliyetlerin yerel merkezlerden yürütülmesinin çalışmalarına güç katacağı inancı ile KalDer olarak Ankara, İzmir, Eskişehir ve Bursa şubelerimizi açtık. Kuruluşlara daha yakın olmayı planlıyoruz. Temsilcilikler ile kuruluşların KalDer ve üyeleri ile etkileşimi artacak; böylece rekabet güçleri artırıcı bilgi ve desteklere hızla erişebilecekler.

Türkiye İngiltere'den sonra Avrupa Kalite Büyük Ödülü'nü en fazla kazanan ülke. Türkiye bir dünya markası olmaya çalışıyor. Neden aldığımız ödüller ve kalite yolculuğundaki başarılarımız yetmiyor?

Türkiye'den pek çok dünya markası çıkmış durumda. Yetmiyor dersek bu konuda haksızlık etmiş oluruz. Alınan ödüller ve başarıların çok daha fazla yaygınlaşması gerekiyor. Bunun için ülkenin her yerinden, tüm sektörlerden kuruluşların Ulusal Kalite Hareketi'ne girmesi gerekiyor. Ayrıca kuruluşlarımızın uluslararası görünürlüğe daha fazla önem vermesi şart.

KalDer 16. Kalite Kongresi'nin teması "Küresel Rekabet ve Dünya Vatandaşlığı" idi. Neden dünya vatandaşlığı gibi Türkiye'de pek tartışılmayan farklı bir konuyu seçtiniz? Kalite Kongreleri'nde değişen ekonomik, sosyal ve ekolojik koşullar ele alınıyor. Kuruluşlarımıza ve yöneticilerimize başarı stratejilerini bulmaları ve uygulamaları için esin kaynağı olacak oturumlar düzenleniyor. 2004'te "Geleceği Şekillendirmek" teması ile bugün yaptıklarımızın geleceğimizi nasıl biçimlendirdiğini ele almıştık. Vizyonumuza odaklanmayı, öncleyici olmayı ve planlama gibi yöntemleri etkili kullanmayı tartışmıştık. 2005'te "Vizyondan Eyleme" teması ile planlananların nasıl eyleme dönüştürüleceğini, geleceğimizi bugüne

nasıl taşıyacağımızı ele aldık. 2006'da vizyona hizmet eden eylemin önündeki en büyük engelin, "düşünce kalitesinin" nasıl artırılacağını konuştuk. Bu yıl, bu üç temayı tanımlayıcı, "geleceği şekillendiren, vizyona odaklı eylem yapan, düşünce kalitesini artıran sorumlu liderlik" anlayışını ele alıyoruz. Bu anlayışı "Küresel Rekabet ve Dünya Vatandaşlığı" ile ifade ettik. Bu nedenle konuyu her yönüyle tartışmaya açtık.

Kalitenin en önemli unsuru insan. İnsan kaynaklarına yatırım neden yeterince yapılmıyor?

Türkiye'deki kuruluşlar genelde insan kaynaklarına önem veriyor. Ancak uygulamalarda süreklilik ve sistematiklik konusunda eksiklikler görünüyor. Yönetici/çalışana yatırım yapmak kalite felsefesinin en önemli parçalarından. İşletmeler için asıl rekabet gücünü; kendi yeteneklerini ve becerilerini geliştirmiş, yaratıcılığını sürekli geliştiren insan kaynağı oluşturuyor. Bu insan kaynağına hem yatırım yapan hem de çalışma koşullarını onun ihtiyaç ve istemleri doğrultusunda oluşturmaya çalışan işletmeler başarıyı yakalayabiliyor. İnsan kaynakları yönetimi ya da toplam kalite arayışlarının özünde, işletmenin elinde bulunan insan sermayesinin ve onun yaratıcı gücünün geliştirilmesi yatıyor. Bu nedenle işletme yapıları değişiyor, hiyerarşiler ortadan kalkıyor, çalışma saatleri esnekleşiyor, çalışma süresi dağıtılıyor, çalışanlar işletmeye ortak edilerek onlarında aktif katılımları sağlanıyor.

Mükemmelliğin dokuz adımı

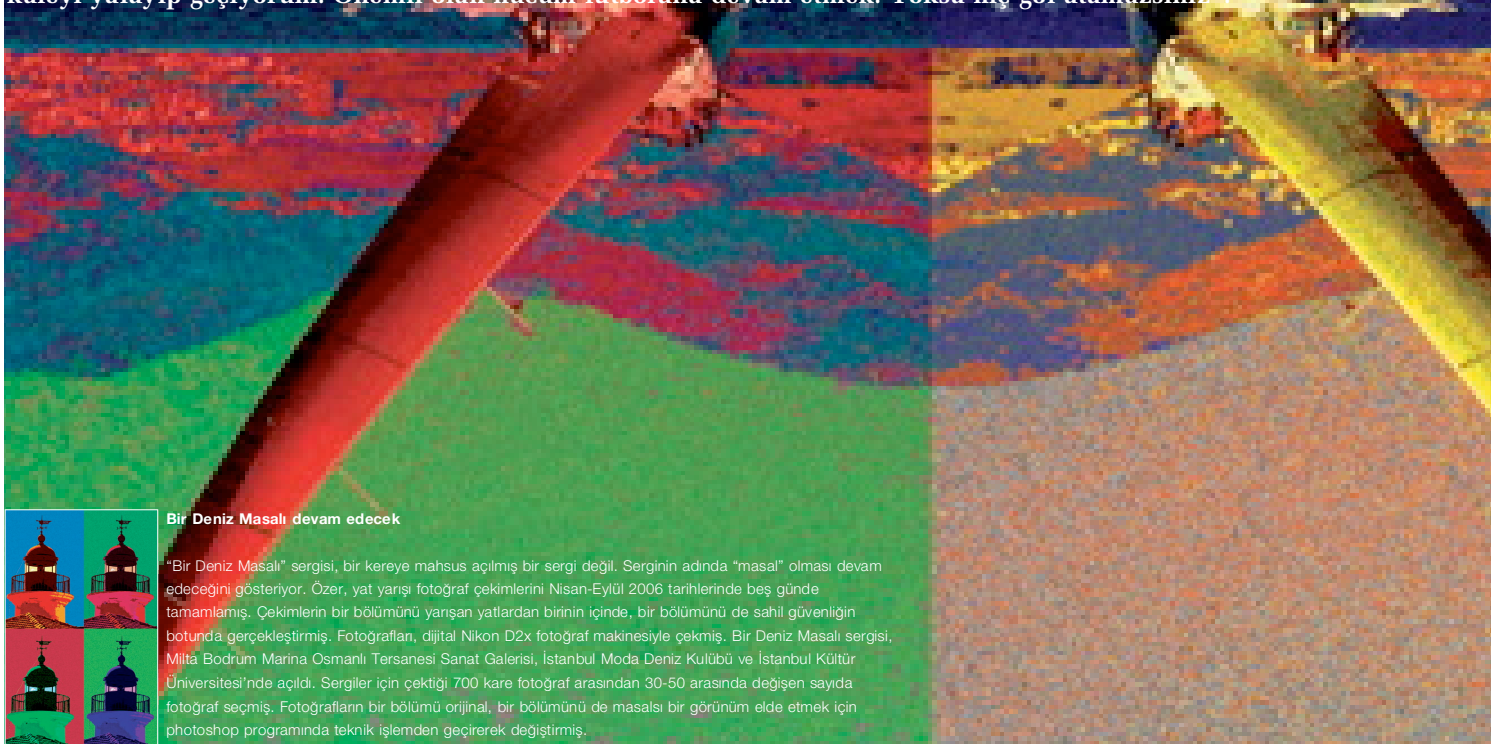
Avrupa Kalite Yönetimi Vakfı (EFQM) kuruluşlara performanslarını iyileştirme konusunda yardımcı olmak üzere 1991'de EFQM Mükemmellik Modelini oluşturdu. Temel kavramların yapılandırılmış bir yönetim sistemi biçiminde yaşama geçirilmesinin bir ifadesi olan bu model, bugün Avrupa'da ve başka ülkelerde 10 binlerce kuruluş tarafından kullanılıyor. Şirketler, okullar, sağlık kuruluşları, polis örgütleri, kamu hizmetleri kuruluşları ve devlet kuruluşları bu modelden yararlanıyor. Model ayrıca bu kuruluşlara ortak bir yönetim dili ve aracı da sunduğu için Avrupa çapında farklı sektörlerdeki "iyi uygulamaların" paylaşılmasına olanak tanıyor.

EFQM Mükemmellik Modeli liderlik, çalışanlar, politika ve strateji, işbirlikleri ve kaynaklar, süreçler, çalışanlarla ilgili sonuçlar, müşterilerle ilgili sonuçlar, toplumla ilgili sonuçlar ve temel performans sonuçları olmak üzere dokuz ana kriter üzerine kurulan ve zorunluluk içermeyen bir model. Bu kriterlerden beşi "girdi" kriterlerini, dördü ise "sonuç" kriterlerini oluşturuyor. Girdi kriterleri bir kuruluşun yaptığı faaliyetleri içeriyor. Sonuç kriterleri ise o kuruluşun neler gerçekleştirdiğini gösteriyor. Sonuçlar "girdilerden" kaynaklanıyor.

Fotoğraf: Ana gol atmak

Deniz tutkunu fotoğrafçı Çetin Özer, yat yarışlarını fotoğrafladığı sergisini açtı. Tek üzüntüsü kaçırdığı kareler: “Fotoğrafçının sanat değeri taşıyan bir kareyi çekebilmesi için golcü gibi olması gerekiyor. Bazen kaleyi yalayıp geçiyorum. Önemli olan hücum futboluna devam etmek. Yoksa hiç gol atamazsınız”

Bir Deniz Masalı devam edecek

“Bir Deniz Masalı” sergisi, bir kereye mahsus açılmış bir sergi değil. Serginin adında “masalı” olması devam edeceğini gösteriyor. Özer, yat yarışları fotoğraf çekimlerini Nisan-Eylül 2006 tarihlerinde beş günde tamamlamış. Çekimlerin bir bölümünü yarışan yatlıardan birinin içinde, bir bölümünü de sahil güvenliğinin botunda gerçekleştirmiş. Fotoğrafları, dijital Nikon D2x fotoğraf makinesiyle çekmiş. Bir Deniz Masalı sergisi, Milla Bodrum Marina Osmanlı Tersanesi Sanat Galerisi, İstanbul Moda Deniz Kulübü ve İstanbul Kültür Üniversitesi’nde açıldı. Sergiler için çektiği 700 kare fotoğraf arasından 30-50 arasında değişen sayıda fotoğraf seçmiş. Fotoğrafların bir bölümü orijinal, bir bölümünü de masalsı bir görünüm elde etmek için photoshop programında teknik işlemiden geçirilerek değiştirmiş.

Sanat aşkı, çok küçük yaşlarda girer insanın içine. Bir daha da çıkmaz, bulunduğu yerde kök salar. Bundandır sanatçıların çok küçük yaşlarda ilgi duymaya başladıkları sanattan bir ömür kopamamaları. Fotoğrafçı Çetin Özer de bir sanatçı. Ona fotoğrafçılığın kapılarını amatör fotoğrafçı olan babası açmış. Çocukluğunda babasının fotoğraf çekişine ve filmi karanlık odada yıkayışına tanık olmuş. Çocuk dünyasında fotoğraf, kendi deyimiyle, ona "sihir gibi" gelmiş.

1960'lı yılların başı... Bugünkü teknoloji harikası fotoğraf makinelerinden eser yok. Özer, babasının körüklü makinelere ilgiyle izliyor. Babası oğlundaki fotoğraf ilgisini tespit edince 1944 model körüklü fotoğraf makinesini hediye ediyor. Özer'in fotoğrafla serüveni böylece başlıyor. İlkokul öğrencisiyken boş zamanlarında fotoğraf çekiyor. O büyük körüklü makinesini, arkadaşlarının dalga geçmesine aldırmadan okula götürdüğü günleri dün gibi anımsıyor... Özer, 1977 yılında fotoğraf stüdyosunu kurarak profesyonel fotoğrafçılığa adım atıyor, bir dönem basın fotoğrafçılığı yapıyor. İÜ Gazetecilik Bölümü'nde fotoğraf üzerine dersler veriyor, reklam fotoğrafçılığına konsantre oluyor. Yıl 2006'yı gösterdiğinde, yat yarışları fotoğrafı çekmeye başlıyor. Derken peşe peşe sergiler geliyor: "Bir Deniz Masalı"... Masalın ilerleyen bölümlerini kendisinden dinlemek, doğrusu daha zevkli:

Yat yarışları fotoğrafı çekmek heyecanlı bir iş olsa gerek. Bir püf noktası var mı?

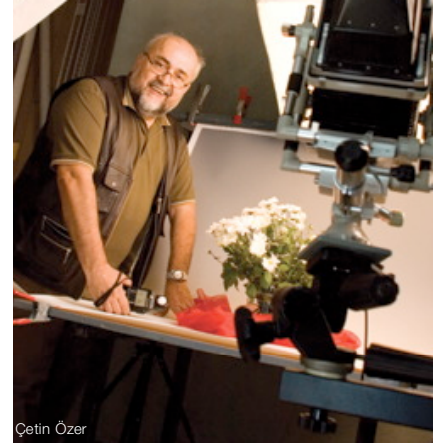
Yat yarışları fotoğrafı çekmek gerçekten çok heyecanlı ve keyifli bir iş. Yat yarışları fotoğrafı çekerken dikkat edilmesi gereken birkaç nokta var. Hareketli bir yatın içerisinde ve çektiğiniz obje de hareket ediyor. Fotoğrafın titreşimi kaydetmemesi için 200 mm teleobjektifi ile çalışıyorsanız en az 1/500 enstantane hızı kullanmak gerekiyor. Fotoğraf çekerken elin titrememesi çok önem-

li. Denizde fotoğraf çekerken her zaman iki seçenek oluyor. Kokuyu aldığınız zaman çabuk karar vermeniz gerekiyor. Bir fotoğraf çekerken, başka bir fotoğraf mutlaka kaçıyor. Yatta fotoğraf çekerken iyi kareleri kaçırmamak için objektif değiştirmemek gerekiyor. Bu nedenle tele ve geniş açı objektiflerin olduğu iki ayrı fotoğraf makinesi kullanmalısınız. Yat yarışında eğer görebilerseniz, her hareket ayrı bir keyif ve renk. Birinci gelen yat, ilk varışı yapmış oluyor, ama yarışın birincisi olmuyor. Bunun için zamana karşı da yarış veriyorlar.

Kaçırdığınız kareler için üzüldünüz mü?

Çok üzüldüm. Ara ara çok güzel kareleri kaçırdım. Onları ancak ben biliyorum. Fotoğrafçının söylediği en büyük yalan; "Nasıl olsa bir dahaki sefere buna benzer bir kare yakalarım" demektir. Aynısını yakalamak imkansız. Fotoğrafa gönül vermiş birisi böyle bir durumda kahrolur. Çok güzel kareler ortaya çıkıyor, onları yakalamak gol atmak gibi. Fotoğrafçının sanat değeri taşıyan bir fotoğrafı çekebilmesi için futbol takımındaki golcü gibi olması gerekiyor. Fotoğrafın kokusunu almalı. Fotoğrafçılıkta; "Buldum işte" anı vardır. Öyle bir görüntüyle karşılaşırsınız ki, daha önce onu düşünmüşsünüzdür. Karşılaştığınız zaman da; "Bunu arıyordum" dersiniz. Fotoğrafçı fotoğraf çekmek için dışarı çıktığında, ne aradığını bilmezse, bulduğu karelerin farkına varmaz. O fotoğraf oradan geçip gider. Yat yarışında da iki saat içinde fotoğraf çekmek zorundasınız.

Bu süre sonunda ortaya bir şeyler çıkartmanız gerekiyor. Yatların tamamı yarış başladığı sırada yan yana diziliyorlar. Asıl fotoğraf işte o anda oluyor. Yatlar bir daha bir araya gelmiyor. Bu nedenle bu kareyi bir daha yakalamak mümkün değil.

Fotoğraf çekmeyi gol atmaya benzettiniz. Her çektiğiniz fotoğraf isabetli oluyor mu?

Çektiğim bütün fotoğraflar isabetli olmuyor. Bazen kaleyi yalayıp geçiyor, ama ben gole yaklaştım diye seviyorum. Önemli olan sürekli atak halinde olmak, çok fotoğraf çekmek. Dolaşmak için dışarı çıktığımda mutlaka gol atma zevkini veren birkaç kare yakalıyorum.

Yat yarışları çekimlerinde ne gibi zorluklar yaşıyorsunuz?

Yat yarışları fotoğrafları çekmek aslında tarzımın dışında, ama deniz tutkum olduğu için dolaylı olarak tarzımın içinde. Ben deniz tutkunuyum. Çocukken Moda sahi-

linde kısa pantolonla balık tuttuğumu hatırlarım. Ama daha önce iddialı bir şekilde denizde fotoğraf çekmemiştim. Yatta fotoğraf çekmek gerçekten zor. Çekim sırasında birkaç kez fotoğraf makinesine su kaçma tehlikesiyle karşılaştım. Tuzlu su olduğu için makineye zarar verme olasılığı var. İlk çekimde üç fotoğraf makinesi kullandım. Ama fotoğraf makinesinin denizde düşmesinden korktuğum için bir süre sonra tek bir makine kullandım. Birkaç kez denize düşme tehlikesi atlattım. Bunun üzerine sırtıma bir yere dayayarak fotoğraf çekmeye başladım.

Fotoğrafları masallaştırmak için bilgisayarda nasıl işlemden geçirirsiniz?

Photoshop programında bazı fotoğrafları gravüleştirirdim, bazılarında kontrastla oynadım. Bazı fotoğrafların renklerini değiştirdim. Gökyüzü mavisinin tonunu değiştirdim, gece ay ışığı altında yelkenli fotoğrafı ortaya çıktı. Dijital fotoğraf makinesiyle çekilen fotoğraflarda değişiklik yapılabilir. Ama fotoğrafın yapısını bozmadan minimum düzeyde değişiklik yapmak gerekiyor. Fotoğraf da değişiklik yapmaya müsait olmalı. Dozu aşarsanız bu, bir avantaj olmaktan çıkıyor. Fotoğrafın estetik olma ve anlam taşıma özelliğini kaybetmemesi gerekiyor.

Peki nerede duracağınızı nasıl anlıyorsunuz?

Fotoğrafçı nerede duracağını bilir. Geçmişte aldığınız sanat eğitimi, size o noktayı koyduruyor.

50 ressam: Erkan Özdilek
röportaj esra melek yığıtsözlü

Yaşamın supabı

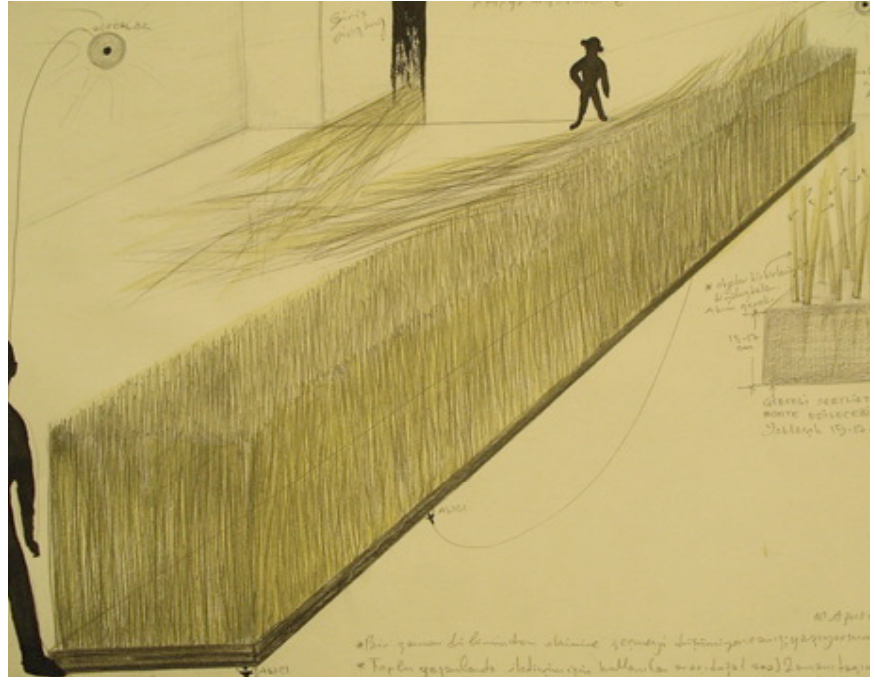

İkinci Dünya Savaşı sonrasında sanat dünyası çeşitli değişimlere tanık oldu. Sanat dünyasını bütünüyle sarsan ve etkisi altına alan pop-art ve kavramsal sanat akımları ortaya çıktı, alışlageldik biçimlere benzemeyen eserler üretilmeye başlandı.

Marcel Duchamp, Joseph Beuys ve Yves Klein gibi öne çıkan kavramsal sanatçıların amaçları yalnızca bir resim ya da heykel yapmak değildi. Bunun yerine geleneksel gereçlerin ve biçimlerin ötesinde düşünüp fikirler üretmek ve bunu en uygun malzemelerle ifade etmeyi amaçladılar. Ortaya çıktığı 1960'lardan beri sanat dünyasındaki farklı yerini koruyan kavramsal sanatın ülkemizde öne çıkan isimlerinden birisi ressam Erkan Özdeş.

1987'den beri kavramsal çalışmalar yapan Özdeş, sanatçı kavram üreten, yeni pencereler açan, biraz da anarşi yaratan insan olarak tanınıyor. Sanat eserini ise içinde yaşadığı zamanın düşüncesini öteye taşıyan belgeler olarak görüyor. Dekorların değişebildiğini, kalıcı kavramlar üretmenin önemli olduğunu düşünen sanatçı, çalışmalarında ürettiği kavramları ve düşünceleri simgeleyen malzemeler kullanıyor. Örneğin asit, petrol, asfalt gibi malzemeler kullanarak yaptığı "savaş karşıtı resimleri" bulunuyor.

Bugüne kadar yurtiçinde ve yurtdışında 50'nin üzerinde sergiye katılan Özdeş, bugünlerde biri Viyana'da diğeri Salzburg'da iki proje üzerinde çalışıyor. El yapımı kağıtlar, sedef pigment, kömür kalem, asitle yıkanmış altın varaklar kullanarak yaptığı son çalışmaları ise 4 Ocak'ta Garage of Art'ta sanatseverlerle buluşuyor. Sergide yer alan 2,5 metreye 3 metre ebatlarında 10 resim, sanatçının daha önce ipekböceği kozalarıyla yaptığı çalışmaların devamı niteliğinde. Atölyesinde zi-

ri, altın varaklı süslemeler, duvar kalem işleri, dekoratif süslemeler... Birtakım çevreler bunları sanat eseri diye niteliyor. Ancak kavramların karıştırılmaması gerektiğine inanıyorum.

Sanatçı dünyaya nasıl bakmalı? Eserlerini yaparken nasıl bir amaç gütmeli?

Sanatçı farkındalıkları güçlü, alıcılara tüm zamanlara, yönere açık insan varlığı demektir. Özellikle bu çağda

yaşıyorsanız elinizde işitsel, görsel, duygusal inanılmaz kadar çok malzeme var demektir. Dahası yaşamın içinden çağımızda oluşan her şey sanatçının konu başlığı olabilir. Onlardan hareketle kavramlar üretebilir. Farkındalıkların yoğunlaşması çok önemli.

Sanatın karın doyurmadığı bir ülkede kavramsal sanat nasıl gelişebilir?

Kavram üretimi ülkelere göre değişmez. Dünyanın her

Kavramsal sanatın Türkiye'deki ustalarından Erkan Özdeş, sanatçıyı kavram üreten, yeni pencereler açan, biraz da anarşi yaratan insan olarak tanınıyor. Özdeş için resim bir iz sürme, bir yaşam biçimi ve im avcılığı... Sanat eseri ise içinde yaşadığı zamanın düşüncesini öteye taşıyan bir belge.

yaret ettiğimiz Özdeş'le kavramsal sanattan akademik çalışmalarına kadar birçok konuyu konuştuk.

Fikir sanatı olarak da bilinen kavramsal sanatta, malzemelerden çok sanatçının fikri ön planda oluyor. Siz kavramsal sanat çalışmalarını başlığı altında enstalasyonlara yer veriyorsunuz. Kavramsal sanata bakışınız nedir?

Resim eğitimi aldım. Düşlemim ve düşüncelerim beni yeni açılımlar yapmaya, kavram üretmeye yöneltti. 1990'larda kuramsal yani ağırlıklı olarak enstalasyonlar yapmaya başladım, hala da devam ediyorum. Yüzey çalışmalarımı da hiç bırakmadım. Bugün dünyada binlerce sanat akımı doğuyor ve ölüyor. Önemli olan şu akım, bu akım değil, üretimin özellikle kavram üretiminin düşün tarihi kadar eski olduğunun farkında olabilmemizdir.

Resim sizin için ne ifade ediyor?

Bir iz sürme, bir yaşam biçimi ve im avcılığı yapmak. Resim benim için yemek, içmek, nefes almak kadar önemli. Bu bir aşk işi. O olmadan yaşayamam.

Peki, sanat eseri nedir?

İnsan düşüncesini zamana taşıyan uzun soluklu açılımlardır. Sanat eseri, içinde yaşadığı zamanın düşüncesini öteye taşıyan belgelerdir. Pencereler açmak, yeni düşün açılımlarına yoğunlaşmaktır. Dekorlar değişebilir. Asıl olan kalıcı kavramlar üretmektir. Saray süslemele-

52 ressam: Erkan Özdilek

yerinde sanatçılar riskleri göz önünde tutarlar. Yavaş yavaş bilinçlenme başladı. Örneklerini görüyoruz. Kö-tümser değilim. Benim işim üretmek, gerisi algılayıcı kesimin kültür düzeyiyle ilgili. Bu bir bilinçlenme ve farkındalıklar sorunu. Zamanla eğitim hızlandırıldığında bu sorular kendiliğinden cevaplanır.

Toplum sanatçının mesajına ne kadar açık? Sizce ne kadar doğru algılanıyor?

Bu konuya toplumlar ölçeğinde bakılması gerektiğini düşünüyorum. İnsan demektir bu. Sanatçılar insan kavramına farklı yorumlar getirir. Kimisi işitsel yanına, kimisi görsel yanına, kimisi yazınsal ve düşünsel yanına ağırlık verir. Amaç toplumların kültür seviyelerini yukarı çıkarmak, farkındalıklarını güçlendirmektir. Hayatlarına yeni düşün pencereleri açmaktır. Sanatçı sözlerini halkı eğitmek için söylüyor. Ben kendi kendime konuşmuyorum. Algılanma biçimi halkın eğitim düzeyiyle ilgili. Müzeler oluşacak, galeriler açılacak, sanat yaşamımızın içine girecek ki halk bunları görerek kendini eğitecek ve yeni düşünce açılımları oluşacak. Böylece kültür çitası da yükselecektir. Bir de sıradan insan gibi bakmayan sanatçı kavramı var. Sanatçı kimsenin görmediği, farkına varamadığı hatta hissedemediği şeyleri yakalıyor ve halka bunu sunuyor. Dünyayı değiştirmek işte böyle bir şey. Örneğin Joseph Beuys, Almanya'da Yeşiller partisinin kurulmasına neden olan düşünceyi oluşturan sanatçı. Sokağı süpürüp çöpleri bir galeride heykel olarak sundu. Bu da Yeşiller partisinin kurulmasına neden oldu. Bu örnekteki gibi sanatçının düşüncesi ve üretimi siyaseti, sosyal yapıyı da etkiliyor. Bütün bunlar kültür çitasının yükselmesiyle ilgili. Halk bunları göre göre olgunlaşıyor ve sanatçı belli bir kavram üretmişse halk bunun farkına varıyor. Zaten sanat kesinlikle bir lüks değildir. Toplumların gereksinmesidir. Yaşamın supabıdır.

Çalışmalarında ipekböceği kozaları, fırın kürekleri, el yapımı kağıtlar, petrol, asfalt gibi değişik malzemeler kullanan ressam Erkan Özdilek'e göre sanatçılar artık dekoratif objeler yerine daha duyarlı, zamanını belgeleyen işler üretmeli.

Bu da sanatçıya ciddi bir sorumluluk yükliyor olsa gerek. Kesinlikle. Zaten sorumluluk olduğu için üretimini yapıyor. Sanatçının üstlendiği çok ciddi bir misyon var; düşünce açılımı getirmek. Bir şairin bir cümlesi dünyayı değiştiriyor. Öyle sanatçılar var ki, bir tek sözleriyle düşünce tarihini alt üst ediyor. İşte benim için önemli olan bu düşünce yapısına sahip olabilmek.

İstanbul'da birçok modern sanat müzesinin açılmasıyla artık sanatı daha çok konuşur olduk. Bu gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türkiye inanılmaz bir sıçrama yapıyor. Ekonomi düzeldiği sanata ilgi arttı ve düşünce zenginliği oluşmaya başladı. Pek çok kişi dünyayla iletişim halinde. Dünya-ların birbirleriyle olan ilişkileri yeni bir düşünce yapısını da oluşturmaya başladı. Bu ihtiyacın farkına varıldığı an yapı da kurulmaya başladı. Bunu Eczacıbaşı ailesi başlattı, ardından İstanbul Modern açıldı. Ardından da pek çok müze ve sanat galerisi açıldı. Bienallere ilgi arttı. Koleksiyonerler çoğaldı. Artık sanat eserinin insan hayatının bir parçası olduğunun farkına varıldı. Sahip olunması gereken bir değer olarak görülüyor. Toplumlar kültürlerini işte böyle oluşturuyor.

Evrensel sanatla diyalogumuz ne düzeyde? Hangi platformda yer alıyoruz?

Evrensel sanatın bize öğretileri var. Yeter ki sunulan işleri ve özünü doğru algılayalım. Bence hiç ayırım yok.

İpekböceği kozasındaki insanlar ipekböceği kozaları kullandığınız çalışmanızın amacı neydi?

İpekböceği kozalarını Osmanlı'nın kuruluş bölgesi Bursa'da toplayıp Berlin'e götürdüm ve bir enstelasyon yaptım. Bursa Osmanlı'yı yani insanların doğumunu, hayata katılışını hatırlatıyor. İpekböceği bunu simgeliyor. Berlin'e gittiğimde daha çok Türklerin yaşadığı bir yerde dolaştım. Sokakta bir kadın gördüm. Başındaki örtüsü bir yana düşmüş, etrafında çocukları ve eşi vardı. Çekirdek yiyorlardı. Anadolu'nun herhangi bir kasabasındaki gibi bir hayat sürüyorlardı. Kozalar işte bunun simgesi. İnsanımız orada çözülmemiş koza gibi, aynı yapıyı koruyorlar. İpek böceği kozası sürekli bir dönüşüm halindedir. Bu diyalogun ta kendisi.

Sözü son derece güçlü sanatçılar var ülkemizde. Yaklaşım, düşünce ve kavram üretimi olarak dünyadan geri kalır yanımız yok. Örneklerini hem Türkiye hem de dünyanın her yerinde görüyoruz. Çok iyi düzeyde düşünce ve kavram üretimimiz var. Türkiye'de sanatçıların da bir borsası oluşmaya başladı. Her ay bir müzayede düzenleniyor. Galeriler çoğaldı, kalitesi yükseldi.

Türk resim sanatının geleceğini nasıl görüyorsunuz?

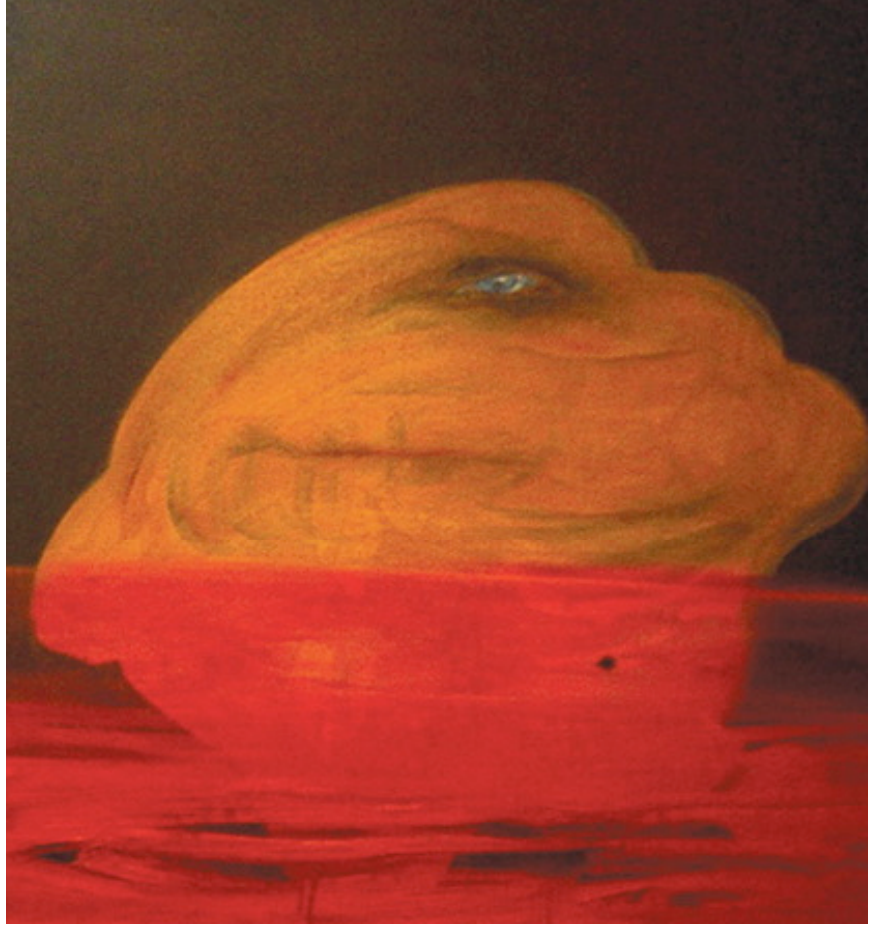
Türkiye'de resim sanatı birkaç küçük gruplaşmanın ötesinde hızını hiç kesmedi. Fuar sayısı arttı. Galerilerin nitelikleri yükselmeye başladı. Tabii ki tüm bunlar sanatçıların üretimleriyle oluştu. Yeter ki sanatçıların üretimi alıcı ve satıcı tarafından doğru okunup yayılabilsin, paylaşılabilsin, değerlendirilebilsin.

Bir dönem yaşamınızı sürdürülebilmek için insanların talep ettikleri şeyleri yaptığınızı belirtiyorsunuz. Bu konuda ne gibi eleştiriler aldınız?

"Ben sanatımı yapacağım" dedğiniz anda aç kalacağınızı da biliyorsunuz. Kendi düşüncemizi üretebilmek için zor yolu seçiyoruz, bunu dramatize etmek istemiyorum, ancak düşünceyi öne çıkaran, kavram üreten sanatçılar desteklenmiyor. Ben de dönem dönem yaşamımı sürdürülebilmek için insanların talep ettikleri şeyleri yaptım. Çok dekoratif resimler dendi. Ancak bunu söyleyenler yaşamımı idare etmiyordu. Bunları yaparken asıl sanat çalışmalarımı da bırakmadım, sürekli projeler ürettim, sosyo-politik çalışmalar yaptım. Azimle 1987'den beri çalışmalarımı sürdürüyorum.

Çeşitli üniversitelerde öğretim üyeliği görevinizi de sürdürüyorsunuz. Türkiye'deki sanat eğitimi ne düzeyde buluyorsunuz?

Önceden yalnızca güzel sanatlar fakülteleri vardı. Şimdi sanat ve tasarım fakülteleri oluşmaya başladı. Sayısı

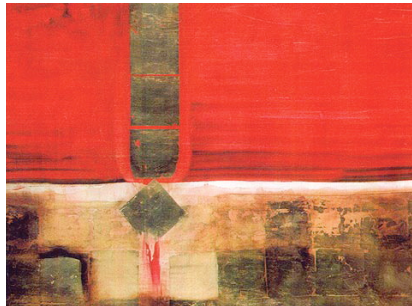
30'u geçiyor. Son derece başarılı programlar uygulanıyor ve sanatçılar ve tasarımcılar yetişiyor. Gelişmeleri çok olumlu buluyorum.

Akademisyenlikle birlikte çalışmalarınızı yürütmek zor oluyor mu?

Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde, bugüne kadar tekstil, iç mimarlık, resim, endüstri ürünleri tasarımı bölümlerinde ders verdim. Okan Üniversitesi'nde moda tekstil tasarım bölümünde desen derslerine giriyorum. Gençlerden ve düşlerinden besleniyorum. Tek problem zaman. Bir ressam için atölyeye kapanmak zaten doğru değil. Hayatın içine karışmadığınız zaman olmuyor. İnsanlarla olmayı, farklı dünyalara girmeyi çok seviyorum.

Öğrencilerinizle yaklaşımınız nasıl? Derslerinizde nasıl bir yol izliyorsunuz?

Ben daha çok yaşamın içinden gelen unsurlarla, oyun oynar gibi ders yapıyorum. Çünkü sanatın saati, zamanı yok. Temel sanat eğitimi derslerine giriyorum ve bunun içini dolduran çizgi, nokta, renk, form, doku, strüktür, perspektif gibi unsurları çözmeye çalışıyorum. Öğrencilerin beceriden çok işin düşünsel yanını ön plana çıkaran bir davranış biçimi geliştirmelerini sağlamaya ve farkındalıklarını yoğunlaştırmaya çalışıyorum. Bunu yaparken de hayatımıza girmiş sayısız nesneyi araç olarak kullanabiliyoruz.

Bütün dünya İstanbul'da İstanbul'un sanatınız üzerindeki etkisi nedir?

"İstanbul çok zengin bir şehir. Ciddi bir imge bombardımanı var. İstanbul'da yaşayıp da üretemeyen bir insanı düşünmüyorum. Üretememek için kör olmak gerek. Yaklaşık 13 yıl Tarlabası'daki atölyemde çalıştım ve en önemli işlerimi orada ürettim. Çünkü yaşayan bir şehir vardı karşımda. Sanki bütün dünya orada. İstanbul bütün dünyayı, bütün kavramları bir tepside sunuyor. İstanbul'un her yerinde aynı bir dünya görürsünüz. Önemli olan onların içinden neyin farkına varacağımızın bilincinde olmamız."

54 koleksiyon: Halil Işıkoğlu

röportaj: umut bavlı

Halil Işıkoğlu, Türkiye'de kaybolmaya yüz tutmuş bir mesleğin son temsilcilerinden biri. Nümizmat. Numisma, Grekçe "nomisma", Latince "numisma" olarak geçiyor. Anlamı, sikke. Nümizmat ise para koleksiyoncusu demek. Madeni ve kağıt paralar, madalyalar, nişanlar, hatıra madalyonları ve jetonlar nümizmatların ilgi alanına giriyor. Para koleksiyonculuğunun tarihi Romalıların ünlü İmparatoru Sezar'a kadar ulaşıyor. Sezar, tarihin en ünlü nümizmatlarından biri. Türkiye'de ise nümizma, ancak 20. yüzyılın başında müzeciler aracılığıyla yaygınlaşan bir hobi olmuş.

Kapalıçarşı'daki dükkanında, dünyanın dört bir yanından edindiği madeni ve kağıt paralarla Osmanlı'nın son dönemine ve Cumhuriyet dönemine ait madalyalar, paralar, nişanlar arasında konuştuğumuz Halil Işıkoğlu uzun yıllardır paradan para kazanıyor. Yaklaşık 20 yıl sonra YTL'nin de koleksiyonerler açısından değerli olacağını söyleyen Işıkoğlu, bugünkü 50 YTL'nin koleksiyon değerinin 20 yıl sonra 200 Dolar'a kadar çıkabileceğini söylüyor.

Merakiniz ne zaman başladı?

Henüz altı yaşındayken Almanya'daki bir akrabamın verdiği bir Mark ile merakım başladı. "Sakla, koleksiyon yaparsın" demişti. 1978'de başladım ve Beyazıt'ta Çınaraltı'nda bu işi yapan kişilerin yanına gidiyordum. Onları izliyordum, bilgi edinmeye çalışıyordum. Okul harçlıklarından artırdığım parayla birkaç parça alıp koleksiyonuma katıyordum. 1990'lı yıllara gelindiğinde geniş bir koleksiyonum olmuştu. Elimdeki bazı parçaları satmak

Bir paranın değerli olup olmadığını nasıl anlıyorsunuz?

Paranın az basılmış olması gerekiyor. Arz ve talep meselesi, ne kadar azsa o kadar değerlidir. Bir parayı aldığınızda baskı sayısına bakarsınız. Çok basılan

Paranın şarap hali

Halil Işıkoğlu

paranın değeri olmaz. Enflasyon dönemi Türk paralarının koleksiyon açısından değeri yok denecek kadar az. Ayrıca çil olması da parayı değerli kılan bir başka unsur. Çil, paranın Merkez Bankası'ndan çıkan haline deniyor. Dolaşıma girmemiş olması gerekiyor. Çil ve çil altı arasında yarı yarıya değer farkı olabilir. Seri numaraları da parayı farklılaştıran ve değerini artıran bir unsur. Seri numarası örnek olarak 77777 olan 100 YTL'nin yaklaşık değeri 120 YTL civarı. Bu tip paraların koleksiyonunu yapan ayrıca bir koleksiyoner kitlesi var. Bu tip paraları genelde döviz büroları aracılığıyla elde ediyoruz.

Gelecekte YTL'de hangi para prim yapacak?

Vatandaşın elindeki stoğu bilmiyorum. Bu nedenle net bir şey söylemem zor. Ben birkaç paket 1 YTL aldım ve saklıyorum. 1 YTL, kupür değeri yüksek olmadığı için alınıp çil olarak saklanabiliyor. 50 ve 100 YTL gibi büyük banknotlar ise değerleri yüksek olduğundan birkaç paket alınıp saklanamıyor. Dolayısıyla 50, 100 YTL gibi büyük kupürlerin 20 yıl sonra değerli olacağını sanıyorum. Şu an en fazla bir, iki tane saklanabiliyor. Diğerleri yıpranıyor ve Merkez Bankası'nda imha ediliyor. Bugünkü 50 YTL yaklaşık 40 Dolar ise 20 yıl sonra koleksiyon değeri 200 Dolar'a kadar çıkabilir. Paralarımızın koleksiyon değerini artırmak için tasarımlarının daha şık hale getirilmesi gerekiyor. Paralarımızda estetik yok, tek renk basılıyor. Renkli, tasarımı şık bir paramız olsa koleksiyonerler açısından da daha

cazip olur. Dünya piyasasında bir albenisi olmasını sağlamak lazım. Plastik para teknolojisine geçilerek dayanıklılığını da artırımlıyız.

Plastik para teknolojisinin avantajları nelerdir?

Bu teknoloji 1980'li yıllarda Avustralya'da ortaya çıktı ve yayılıyor. Plastik üzerine baskı yapıyor. Şu anda dünyada 43 ülke plastik para kullanıyor. Singapur, Malezya, Tayland, Sri Lanka gibi uzak Asya ülkelerinin neredeyse tümü plastik para kullanıyor. Avrupa'da Romanya, Güney Amerika'da Şili plastik para kullanan ülkeler. Türkiye'de şu an kullandığımız kağıt para ve çok çabuk yıpranıyor. Oysa plastik paralar yıpranmaya daha dayanıklı. Suda bozulmaz, ateşte yanmayıp büzülür, dayanıklılığı çok yüksektir. Ayrıca piyasada bir süre kullanıldıktan sonra Merkez Bankası'nda yıkanıp temizlenerek yeniden dolaşıma sokulabilir. Hijyen açısından da plastik paralar daha avantajlı. Maliyeti kağıt paraya oranla yüzde 20 daha fazla, ancak uzun vadede daha karlı bir araç. Masrafları daha az. 1, 5 ve 10 YTL'nin sürümü çok olduğundan ve piyasada çok dolaştığından plastik olarak yapılması gerekiyor. 50 ve 100 YTL'lik banknotların ise dolaşımı daha az, kağıt para olarak kullanımı devam edebilir.

Hatalı basım paranın koleksiyon değerini etkiler mi?

"Error" olarak tabir edilen hatalı basımların da koleksiyonunu yapanlar var. Ancak çok az insan bu tipte paraları topluyor. Renginde, seri numaralarında, grafiklerinde, baskısında hatalar olabilir. Hatanın derecesine ve paranın gerçek alım gücüne göre koleksiyon değeri değişebilir. 100 YTL, hatalı basımına göre 200 YTL'ye kadar değerli olabilir.

Parçaları nereden buluyorsunuz?

Genelde yaşlı kişiler bu paraları ilerde değerlendirileceğini düşünerek bilinçli biçimde saklamış oluyorlar. Bazen torunla-

Tiftik keçili 50 lira

"Elimdeki en değerli para Cumhuriyet döneminin ikinci emisyon 50 Lira'sı. Tiftik keçili 50 lira, deniyor. Koleksiyon değeri yaklaşık 800 YTL. Ancak çil olsaydı yaklaşık 3 bin Dolar değeri olurdu.

Cumhuriyet döneminin koleksiyon açısından en değerli paraları birinci emisyon, Atatürk döneminde basılan, Arapça yazılı paralar. Bunlardan elime geçen olmadı. Ancak müzelerde birinci emisyon 1000 Lira görme şansım oldu. Öyle bir para çil olduğu takdirde değeri yaklaşık 100 bin YTL. Şu ana kadar benim elime geçen ve sattığım en değerli parça, 5 bin YTL'ye sattığım birinci sürüm 50 Lira oldu. Çil değil, çil altıydı. Çil olsa 7 bin YTL civarında ederdi."

Halil Işıkoğlu, paranın koleksiyon değerinin temel kriterlerini şöyle sıralıyor: az baskı, az dolaşım, çil olması, estetik ve tabii ki tarihi değeri. Bu kriterlere en çok uyan Cumhuriyet dönemi birinci emisyon 1000 Lira'ya sahipseniz şu an elinizde 100 bin YTL değerinde bir banknot var demektir.

n ya da çocukları, büyükleri vefat ettikten sonra koleksiyon yapamayacaklarını düşündüklerinden bu paraları elden çıkarmak isteyebiliyor. Bu şekilde bu paralar piyasaya dağılmış oluyor. Ben artık koleksiyon yapmıyorum, koleksiyonculara aracılık ediyorum. Müşterilerimden birinin aradığı bir parça elime geçtiğinde ya da nerede olduğundan haberdar olduğumda, müşterimi arayıp parçanın fiyatını söylüyorum ve kabul ederlerse getiriyorum. Diğer arkadaşlarımla ellerine bir para geçtiğinde beni ararlar ve bilgi verirler. Ben de kendi elime geçtiğinde onlara bilgi veririm, bu şekilde müşterilerimizin aradığı paraları bulabiliyoruz. Bu bir zevk işi olduğundan alıp vitrine koymak ve satılmasını beklemek her zaman mümkün olmuyor. Bazen aldığınız bir parça ancak üç yıl sonra alıcı bulabiliyor.

Sizce insanlar neden para koleksiyonu yaparlar?

Koleksiyon yapmanın üç tür faydası olduğuna inanıyorum. Öncelikle kişinin kültür seviyesini artırıyor, stres atmasını sağlıyor ve bir yatırım olarak değerlendirilebiliyor. Türkiye'de çok fazla para koleksiyoneri bulunmuyor. Yaklaşık 1000 kişi civarında. Bu rakam İtalya'da bir milyon, tüm dünyada ise yaklaşık 1 milyar kişi. Aradaki bu farkın alım gücünden kaynaklandığını sanıyorum. Zaten koleksiyon bilinci de Türkiye'de tam anlamıyla oturmuş değil. Bu bir kültür işi ve eğitim seviyesinin artmasıyla doğrudan ilgili. Türkiye'de insanların eğitim seviyesi arttıkça, meraklarının da artacağını ve koleksiyona daha fazla ilgi duyacaklarını düşünüyorum.

Karikatür, Türkiye'nin ve dünyanın gündeminde son dönemlerde daha çok göze çarpan bir sanat. Mizahı temel alan karikatür sanatı, Türkiye'de dünyanın diğer birçok ülkesinden daha fazla ilgi çekiyor ve daha çok konuşuluyor, etkisini gösteriyor. 1974'ten bu yana karikatür sanatına emek veren Haslet Soyöz bu durumun karikatürün "hücum sanatı" olmasından kaynaklandığını ifade ediyor. Türkiye ve dünya gündemine dair sayfalar dolusu makaleyle anlatılacak bir fikri; küçük bir karenin içine sıkıştırmak ve doğru, anlaşılır, net, çarpıcı biçimde ifade etmek karikatür sanatının zor taraflarından biri. Yaklaşık 25 yıldır Milliyet'teki köşesinden Türkiye ve dünya gündemine dair karikatürlerini okuyucularla paylaşan Soyöz, "Karikatür hücum etme sanatıdır. Hücum edilecek olaylar, çelişkilerden ve değişime karşı olmaktan çıkıyor. İşte mizah ve mizahın gücü orada ortaya çıkıyor. Çünkü her şey dört dörtlük giderse, derdiniz olmazsa çizilecek bir şey de olmaz" diyor. Soyöz, sözün ekonomik kullanımı olarak gördüğü karikatürün, zeka, estetik ve felsefenin bir uyumu olduğunu vurguluyor.

Karikatür sanatının dışında yağlıboya resim alanında da eserler veren ve deniz, hava, kara taşıtlarının yağlıboya resimlerinden oluşan iki sergi de açan Soyöz, üçüncü sergisini de deniz fenerleri üzerine yapmayı düşünüyor.

Sizin için karikatürün anlamı nedir?

Karikatür güzel sanatların bir kolu. Çünkü içerik kadar estetik de çok önemli. Bir resmi yaparken estetiğe ne kadar önem veriyorsam, karikatür çizerken de o kadar önem veriyorum. Karikatürün içeriğini ise meselesini seyriscisine en kısa yoldan, zekice ve vurucu şekilde anlatan sanat olarak tanımlayabilirim. Karikatür sözün ekonomik boyutudur. Burada işin içine zeka ve çeşitli sembolik unsurlar giriyor. Karikatürü en kısa yoldan

lendirmesini yapmam zor. Son dönemde ülkemizde pek alışık olmadığımız olayları yaşıyoruz. Bu noktada karikatüristin demokrasi açısından mı, güçler dengesinin olduğu taraftan mı bakacağına karar vermesi gerekiyor. Ben birçok meslektaşına göre demokrasi tarafından baktığımı düşünüyorum.

Son dönemdeki siyasi hareketlilikte karikatüristler hangi tarafa yer aldı?

Meslektaşlarımdan hepsi alınmasınlar, ama birçoğu taraf tuttu. Filozof yanlarını ortaya koymadılar ve takım tuttukları için zekalarını da işletemediler. Bu psikolojiyle zekalarını bastırdılar. Birçoğunda estetik, zeka ve felsefeyi eksik görüyorum. Bu durum gazeteciler ve yazarlar için de geçerli. Bazıları hakarete varan şeyler ya-

Hücum sanatı

yapmayı seviyorum ve estetiğe çok önem veriyorum. Eğer sözü bir balon içinde veriyorsam, o balonu beyaz bir leke olarak görüyor ve işin estetik kısmında dinamik unsur olarak kullanıyorum. Benim için bir karikatürist aynı zamanda iyi bir filozof olmalı. Bir düşünce adamı olmazsa, ne kadar zeki de olsa olayların analizini iyi yapamaz.

Dolayısıyla farklı disiplinlerden beslenmesi gerekiyor.

Tabii ki. Ülkemizde her şey o kadar hızlı ve çabuk yaşıyor ki, filozofluk burada devreye giriyor. Farklı disiplinlerin penceresinden bakabilmelisiniz. Hangi takımı tutacağınız, nereden bakacağınız, oyundaki kuralların ne kadar uygulanıp uygulanmadığını tespit edebilmemiz çok önemli. Bu da işin filozofluğu. Taraf derken, futbol takımı tutmak gibi algılanmasın. Karikatürist bir taraf olmak zorunda değil. Meseleye tepeden bakan bir sanatçı olmalı ki tahlillerini ona göre yapabilsin. Bunu yaparken kendinden de sıyrılabilmesi.

Siz bunu yapabildiğinizi düşünüyor musunuz?

Diğer çizerlerle beni yan yana koyduğunuzda konuları ele alma, ifade etmek, biçim konusunda onlardan farklı olup olmadığımı anlayabilirsiniz. Benim bunun değer-

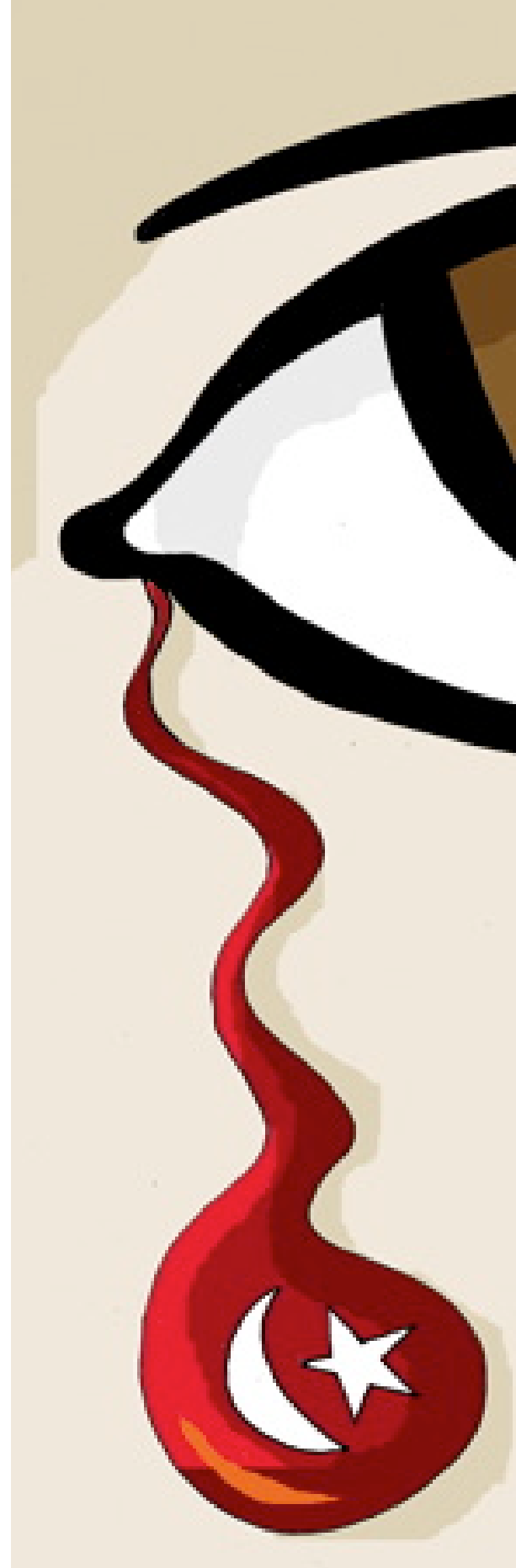
piyor. İşten çıkartılan gazeteciler oldu. Buna karşıyım, ama bazılarının üslubuna da karşıyım. Eleştirmekle küfretmeyi aynı kefeyle koyamayız. Bazı karikatürlerimde acımasız eleştirilerim de olsa bunu hakaret etmeden, zekice yapmaya çalışıyorum. Örneğin CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ı acımasızca eleştiriyorum, ama ona asla küfür etmiyorum.

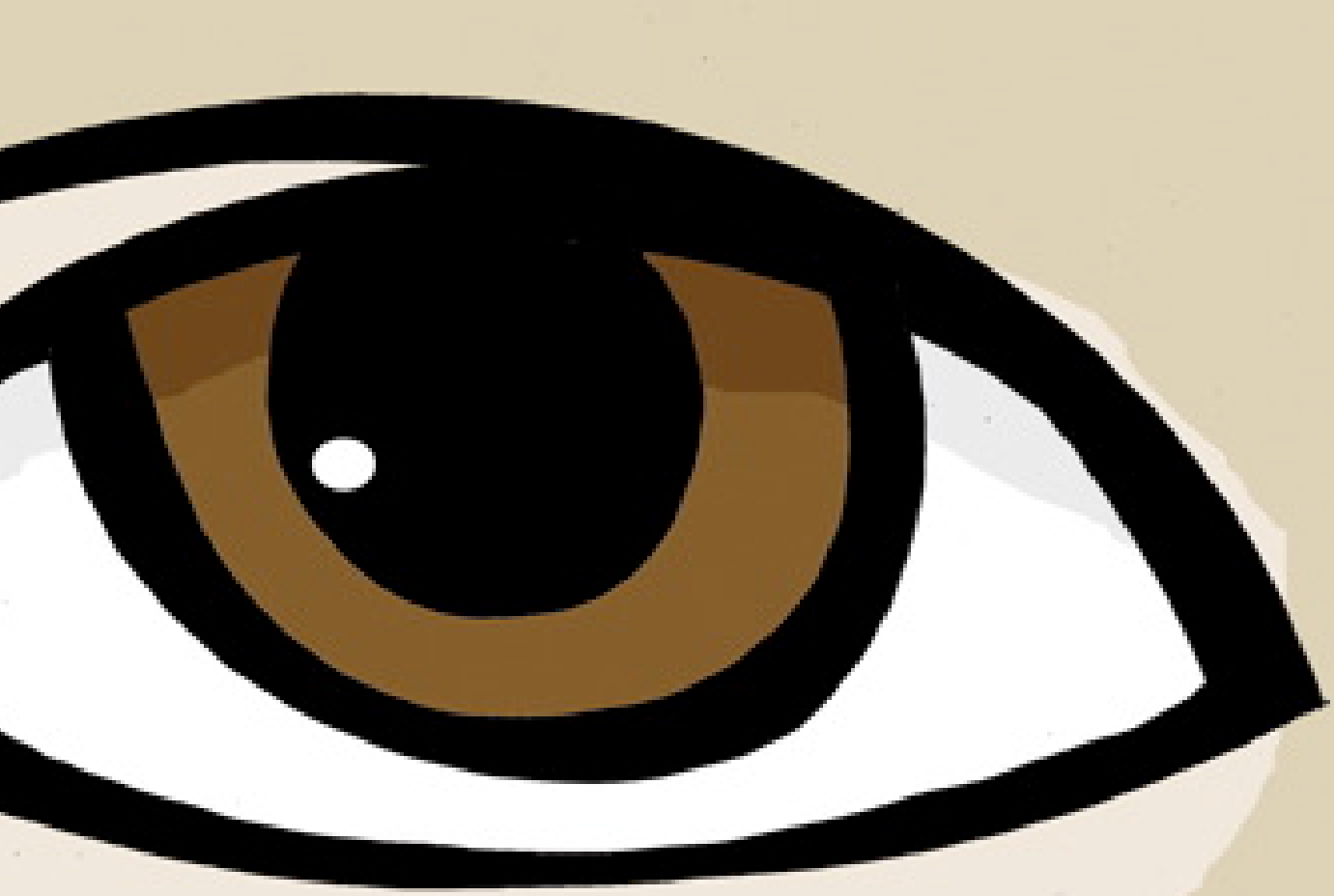
Karikatür eleştiri sanatı değil midir?

Tabii. Karikatür gündemi eleştirir ve sorgular. Bu noktada karikatürist estetik, zeka ve felsefe dengesini sağlayabilmeli. Asıl beceri burada.

Son yıllarda karikatürün dünya gündemi ni belirlediğini görüyoruz. Bu etkiyi yaratmasının nedeni nedir?

Karikatür her zaman etkilidir. Ancak son dönemdeki olayları din olgusu başlattı. Bu noktada hoşgörüyü ihtiyaç var. Yalnızca karikatürde değil, pek çok alanda hoşgörüsüzlük var. İnsanlar karikatürü saldırı olarak algılıyor. Danimarka'da olay yaratan karikatürlerin espri olarak ciddiye alınacak, abartılacak tarafları olduğunu düşünmüyorum. Hakarete dayalı ama ciddiye alınmaya değer olarak görmedim. Turan Selçuk İsa Peygamber'le ilgili karikatürler çizmişti. Hristiyan dünyasından kimse ayağa kalkmamıştı. Onların algılama şekilleri farklı.

**Karikatür, sözün ekonomik kullanımını, hücumu, eleştiriyi ve filozofluğu gerektiren bir sanat...
Milliyet'teki köşesinde gündeme ilişkin çizgileriyle tanıdığımız Haslet Soyöz böyle düşünüyor.
Ona göre, karikatürist öncelikle kendine samimi olmalı. Toplum yalakalığı yapmamalı!**

"Sanat, sanat içindir"

"Sanat, sanat için mi, toplum için mi diye hep tartışılır. Bence sanat, sanat içindir.

Çünkü sanat, sanatçıyla sanat eseri arasında olan bir ilişkidir. Toplum için olduğunu düşünenler, sanatın topluma bir şeyler vermesini bekliyor. Oysa öyle değil. Ben insanlara bir şeyler vermek zorunda değilim. Kendim için çiziyorum. Ondan insanların ne aldığı beni ilgilendirmiyor. Tepkiler gelse de aldırmiyorum.

Karikatürist öncelikle kendine samimi olmalı. Ben kendime karşı samimiyim.

Toplum yalakalığı yapmam. Ancak bunu yapanlar var."

“Hem çizgimde hem de resmimde kendimi geliştirmek zorunda hissediyorum. Ve kendimi özgür bırakmayı ve yargılamayı çok seviyorum.”

Sizce Türkiye gibi malzemenin bol olduğu bir ülkede iyi bir karikatürist nasıl yetiştirilir?

Karikatür çizmek için öncelikle zeka gerekiyor. Zekanın okulu yoktur. Bu biraz Allah vergisi. Onun dışında sanatta ilgili temel kuralları benimsemesi şart. Kişinin kendisini düşünce, estetik gibi konularda beslemesi gerekiyor. Bütün bunlar bir araya gelecek ve özgür olmayı isteyecek ki iyi bir çizer olsun.

Günümüzdeki popüler karikatür dergilerinin daha çok gençler tarafından satın alındığı biliniyor. Daha çok gençler mi ilgi gösteriyor? İnsanların yaşı ilerledikçe karikatüre olan ilgilerinin azaldığı söylenebilir mi?

Öncelikle şunu belirtiyim, piyasadaki karikatür dergilerinin çizgisi, benim karikatür anlayışıma tamamen ters. Herhangi bir estetik kaygı taşıyorlar. Felsefeleri yok. Belden aşağı ve çok yazıya dayanıyor. Mütahş bir fabrikasyon üretim görüyorum. Özgün çizerler yok. Bunun nedenini 1970'li yıllarda Oğuz Aral'ın çıkardığı Gırgır dergisine bağlıyorum. Çok satan bir dergi idi ve Oğuz Aral dergi yönetmeni olarak, “benim gibi çizeceksiniz” gibi bir anlayış benimsiyordu. Bu da o dönemdeki genç kuşak çizerlerini fabrikasyon üretime zorladı. Herkes herkes gibi çizmeye başladı ve başka bir estetik, zeka anlayışı, bakış açısı ortaya çıktı. Bundan da en çok gençler keyif alıyor. Yoksa yaş ilerledikçe karikatüre ilginin azaldığını söylemek doğru olmaz.

Beğendiğiniz, farklı gördüğünüz ve takip ettiğiniz çizerler kimler?

Farklı bir bakış açısıyla çizmesine karşın kendi kuşağımdan Salih Memecan iyi bir çizer. Birkaç kişiyi daha beğeniyorum, ama onlar daha amatörler ve gazetelerde çizemiyorlar. Kadın çizerlerden Piyale Madra'yı çok beğeniyorum. Günümüzde çizgisinin oturduğunu düşündüğüm çok az çizer var. Eskiden her çizerin ayrı bir çizgisi, kişiliği ve tarzı vardı. Örneğin bizden önceki kuşaktan Turan Selçuk ve Altan Erbulak çok iyidir ve birbirine hiç benzemez. Tonguç Yaşar'la Tan Oral, Nihar Tüblek'le Semih Balcıoğlu çok farklıdır. Hepsinin kendine özgü çizimleri vardı. Günümüz çizerlerinin anlayışı aynı ve çizimleri çok benzer. Ben neden bir çizerin anlayışını benimseyip o doğrultuda çizeyim ki. Kendime ait bir tarzım olmalı.

Sizin tarzınız ne zaman oturdu?

Hala tam oturduğunu söyleyemem. Ancak çok değiştiğini söyleyebilirim. Birer yıl arayla çizdiğim bir kitap var. İkisini kıyasladığımda çizimin değiştiğini fark ediyorum. Çizgilerim gittikçe daha da oturuyor. Bu bir konsantrasyon meselesi. Her defasında samimiyet daha da artıyor ve beni daha çok tatmin ediyor.

Kişiliğinizden çizginize neler yansıyor?

Yalnızca çizgi olarak ele aldığımızda her çizerin kişiliği çizgisine mutlaka yansır. Ben rahat ve çabuk çizmeyi,

işin hem düşünsel hem de çizimsel kısmında dürüst olmayı severim. Kendime dürüst olursam okurlara karşı da dürüst olurum.

Size karikatüristlik maddi, manevi neler kazandırdı? Beklentilerinizi karşıladı mı?

Belki maddi olarak çok fazla şey sunmadı, ama itibar, sevgi ve saygıyı her zaman hissettirdi. Alıştıysam da yerilsem de çok etkilenmiyorum. Öncelikle kendime samimiyetim ve saygım var. Sanırım bunu karşımdaki insanlara hissettirmişim ki ben de onların saygı ve sevgilerini hissediyorum.

2000'den bu yana resim de yapıyorsunuz. Bu maceranız nasıl başladı?

Tesadüfen Savarona ile başladım. Rahmetli ağabeyim gazeteci Yılmaz Çetiner, Savarona'nın sahibi Kahraman Sadıkoğlu'nun eniştesiydi. Bir gün bana "Savarona'nın resmini yapsana" demişti. Gemiye önce fotokopi kağıdına çizdim, ama istediğim tadı alamadım. Yakın arkadaşım ressam Erkan Özdelek bana yağlıboya yapmamı önerdi. Tarlabası'ndaki eski atölyesinde önüme bir tuval koydu ve beni boyaya bulaştırdı. İlk başta o boyutlara alışık olmadığım için tuvalin içinde kayboldum. Ve sonunda Savarona'nın yağlıboya tablosunu yaptım. Tablo yaparken maketçilik merakımın avantajı oldu. Bu sayede başka birinin fark edemediği detayları gördüm. Diğer tablolar da ardından geldi ve 2003'te

gemi portrelerinden oluşan "Cennetin Gemileri" sergimi açtım. Ardından Turhan Selçuk'un önerisiyle uçaklar ve trenleri de eklediğim "Vesait-i Havaiye, Berriye ve Bahriye" adlı sergimi Mart 2007'de açtım. Birinci sergimde 30, ikinci sergimde 40 tablom vardı. Kendimi gittikçe geliştiriyorum. Bu gelişim beni tetikliyor. Hem çizimde hem de resimde kendimi geliştirmek zorunda hissediyorum.

"Semboller rahatsız ediyor"

"Aslında karikatür çok ciddi bir iş. Ancak alınganlık yapmamak gerekir. Karikatürün bir etkisi var. Bir siyasi parti liderini çizdiğinizde hem o partilileri hem de partili olmayanları etkileyebiliyor. Parti lideri kendini çok ciddi görüyor, mizahla vurduğunuzda sinirleniyor. Çünkü kendisiyle alay edilmiş gibi görüyor ve hakaret olarak algılıyor. Karikatürün bir dili var ve sembollerle yapılır. Örneğin bir adamın inatçı olduğunu anlatmak için onu keçi gibi çizersiz. Barış beyaz güvercinle ifade edersin. Ancak insanların algılaması farklı. Karikatürü algılamak ve yorumlamak bir süreç. İnsanlar zamanla olgunlaşıyor. İleride daha rahat olacağını düşünüyorum."

diyorum. Ve kendimi özgür bırakmayı ve yargılamayı çok seviyorum.

Karikatürlerinizin resimlerinize nasıl etkileri oldu?

Karikatür sevilen bir sanat. İnsanlara sempatik geliyor. Benim çok süreli karikatür yaşamımın üstüne sergi açmam daha kolay oldu.

Karikatür ve resim arasında sizin için ne gibi farklar var?

Resimle karikatürün bende yoğunlaşma biçimleri farklı. Karikatürü bir an önce kurtulmam gereken bir bela olarak görüyorum. Bu da gazetede çalışmamdan kaynaklanıyor. 14.00'e kadar çizememişsem çizmem. Kendimi o cendereye sokmam. Resim öyle değil. Resim birkaç ayda bitiyor ya da hiç bitmiyor. Açtığım sergilerden elimde kalan tablolarımın bazılarını olduğu gibi değiştirdim. Çünkü hatalarımı gördüm. Karikatür öyle değil.

Kendinizi hangisine daha yakın görüyorsunuz?

Resim yapmayı seviyorum. Çünkü beni başka bir boyuta taşıdı. Örneğin bulutlardaki ışık değişimi ve hareketini resim yapmaya başladıktan sonra fark ettim. Eskiden görmüyordum. Resim yapmam karikatürlerime de yansdı. Karikatürlerim daha derinlik ve boyut kazandı. Ancak ikisi birbirinden farklı. Örneğin resim yapmak beni yoruyor. Çünkü resimde problemler bitmiyor. Karikatürü kurtulmam gereken bir bela olarak gördüğüm için, çizdiğim an rahatlıyorum.

Madeniyetler buluşması

19. yüzyılda imparatorluk müzesi olarak kurulan İstanbul Arkeoloji Müzeleri, dünyanın sayılı müzeleri arasında yer alıyor. Müzede Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içinde yer alan değişik kültürlerle ait bir milyonu aşkın eser bulunuyor.

"Toplumsal kalkınmanın yolu müzelerden geçiyor"

Yılda ortalama 200 bin ziyaretçisi olan İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde 34'ü uzman olmak üzere toplam 157 kişi çalışıyor. Uzmanlar aynı zamanda İstanbul'daki temel kazıları da yürütüyor. Müzede bir milyonu aşkın eseri ve aynı zamanda bilgiyi koruduklarını söyleyen Arkeoloji Müzeleri Müdürü İsmail Karamut, 2010 dünya kültür başkenti İstanbul'da baskın bir rol oynayacaklarını belirtiyor. Müzelerin bir depo ve yalnızca ziyaret edilen mekanlar olmadığına değinen Karamut, "Müzeler artık toplumla buluşan, toplumun içinde yaşadığı mekanlar. Biz de bu bilinçle çağdaş müzecilik anlayışında atılımlar yapmaya çalışıyoruz. Bu sayede topluma çok önemli mesajlar verebilir, kalkınmada motor görevini üstlenebiliriz. Toplumsal kalkınmanın yolu müzelerden geçiyor" diyor.

Ünlü ressam ve müzeci Osman Hamdi Bey tarafından kurulan İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Türkiye'nin ilk müzesi olmasının yanı sıra dünyada doğrudan müze olarak kurulan 8-10 müze arasında yer almasıyla da aynı bir önem taşıyor. Balkanlar'dan Afrika'ya, Anadolu ve Mezopotamya'dan Arap Yarımadası'na ve Afganistan'a kadar değişik uygarlıklardan 70 bin arkeolojik, 800 bin sikke, 75 bin çivili yazılı tablet ve 100 bini aşkın kitaba sahip olan müze, 13 Haziran 1891'de ziyarete açıldı. 1993'te EMYA (Avrupa'da Yılın Müzesi Ödülü) Komitesi tarafından 17 Avrupa ülkesindeki 46 müze arasından seçilerek Avrupa Konseyi'ne önerildi ve Avrupa Konseyi Müze Ödülü'ne layık görüldü.

Arkeoloji Müzesi

Arkeoloji Müzesi ana bina ve ek bina olmak üzere iki ayrı binadan oluşuyor. Ana binanın yapımına 1881'de Osman Hamdi Bey tarafından başlanmış, 1902 ve 1908 yıllarında yapılan ilavelerle bugünkü durumuna getirilmiş. Neoklasik bir yapı olan binanın dış cephesi mimar Alexandre Vallaury tarafından İskender Lahti ve Ağlayan Kadınlar Lahitleri'nden esinlenerek yapılmış. Binanın alt katında İskender, Ağlayan Kadınlar, Satrap, Lykia ve Tabnit Lahti gibi Sayda Kral Mezarları'nda bulunan ünlü lahitler ile antik kent ve bölgelerden getirilen heykel ve kabartmalar sergileniyor.

Arkaik Dönem'den Bizans Dönemi'ne kadar olan heykel sanatının gelişimi kronolojik sıralama içerisinde sergilenen eserlerde görülebiliyor. Üst katta ise Hazine Bölümü, küçük boyutlu taş eserler, çanak çömlekler, pişmiş toprak heykelcikler, yaklaşık 800 bin sikke, mühür, nişan, madalya ve sikke kalıplarının bulunduğu Gayri İslami ve İslami Sikke Kabineleri ile 70 bin civarında kitabın bulunduğu kütüphane yer alıyor.

Altı katlı ek binanın iki katı depo, dört katı sergi salonu olarak düzenlenmiş. Giriş katında Çocuk Müzesi ile mimari eserler sergisi, birinci katında "Çağlarboyu İstanbul", ikinci katında "Çağlarboyu Anadolu ve Troia" ve en üst katında "Anadolu'nun Çevre Kültürleri; Kıbrıs, Suriye, Filistin" sergi salonları bulunuyor. Ağustos 1998'de ziyarete açılan Thrakia-Bithynia ve Bizans sergileme salonu "İstanbul'un Çevre Kültürleri" adıyla giriş katının hemen altındaki kotta gezilebiliyor.

Eski Şark Eserleri Müzesi

1883'te Osman Hamdi Bey tarafından Sanayi-i Nefise (Güzel Sanatlar Okulu) olarak yaptırılan bina 1917-1919 ve 1932-1935 yılları arasında yapılan çalışmalarla müze olarak düzenlendi. 1963'te ziyarete kapatılan bina, 1974'te iç mekanları değiştirilip yeni bir sergilemeyle tekrar ziyarete açıldı. İki katlı binanın üst katında Anadolu, Mezopotamya, Mısır ve Arap eserleri sergileniyor. Akad Kralı Naramsin'in steli, Kadeş Antlaşması ve Zincirli Heykeli müzenin eşi olmayan eserleri arasında yer alıyor. Müzede ayrıca 75 bin çivi yazılı belgenin korunduğu tablet arşivi bulunuyor.

Çinili Köşk Müzesi

Fatih Sultan Mehmet tarafından 1472'de yaptırılan köşk İstanbul'daki en eski Osmanlı sivil mimarlık örneklerinden biri. 1875-1891 yılları arasında Müze-i Hümayun (İmparatorluk Müzesi) olarak kullanıldı. 1953'te Türk ve İslam eserlerinin sergilendiği Fatih Müzesi adıyla ziyarete açıldı, 1981'de konumu nedeniyle İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ne devredildi. Köşkün giriş cephesi tek, arka tarafı ise iki katlı. Girişte 14 sütunlu mermer bir revak yer alıyor. Giriş evranı ise mozaik çinilerle süslü. Altı oda ve bir orta salondan oluşan köşkte Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'ne ait çeşitli çini ve seramikler sergileniyor. Müze ve depolarda yaklaşık 2 bin eser bulunuyor.

Para değil, fotoğraf biriktiriyor

Fotoğraf sanatçısı Haluk Özözlü için fotoğraf çekmek bir rahatlama yöntemi, mutluluk ve moral kaynağı, sonu olmayan ve hedefe doğru yürümeyi sağlayan bir uğraş...

Haluk Özözlü kimdir

1950 yılında İstanbul'da doğan Haluk Özözlü 1960'lı yıllardan bu yana fotoğraf çekiyor. 1976'da Hürriyet Gazetesi'nde foto muhabiri olarak gazeteciliğe başlayan Özözlü, 1995'te emekli oldu. 1980'de Hollanda'da düzenlenen ve dünyanın en büyük fotoğraf yarışmalarından biri olan "World Press Photo" yarışmasında, İstanbul Boğazı'nda patlayarak yanan Rumen Bandıralı Independenta Tankeri yangını seri fotoğrafıyla, "Yılın Foto Muhabiri" seçildi. 1988 ve 1990'da Gazeteciler Cemiyeti'nin fotoğraf dalında açtığı yarışmada, 1989'da Türkiye Jokey Kulübü yarışmasında "Yılın Foto Muhabiri" ödülünü kazandı. 1998'de TUYED tarafından yılın Turizm Fotoğrafçısı seçildi.

Haluk Özözlü 1960'lardan bu yana fotoğraf makinesini elinden bırakmayan bir fotoğraf tutkunu. Henüz 10 yaşında, hediye edilen bir fotoğraf makinesiyle alçak uçuş yapan uçakları fotoğraflamaya çalışan Özözlü, yakaladığı ilk savaş uçağı fotoğrafının ardından hiç sönmeyen bir heyecanın başladığını anlatıyor. İlk karenin ardından 40 yıl geçtiğinde Özözlü; Hürriyet Show, Sabah Pazar Magazin, Dünya Gazetesi, Aktüel ve daha birçok dergide fotoğrafları yayınlanan, 1980 yılında Hollanda'da düzenlenen ve dünyanın en büyük fotoğraf yarışmalarından biri olan "World Press Photo" yarışmasında, İstanbul Boğazı'nda patlayarak yanan Rumen Bandıralı Independenta tankeri yangını seri fotoğrafıyla "Yılın Foto Muhabiri" seçilen bir sanatçı.

Çeşitli dergilerde gezi sayfaları da hazırlayan Özözlü, yedi yıldır Türkiye Gezi Rehberi'ni hazırlıyor. 1999 yılının başında yayımlanan "Atatürk Evleri" konulu kitabı için, aynı yılın yaz aylarında, 18 bin kilometrelik Türkiye turu yapan sanatçının arşivinde, Türkiye'nin turizm, arkeolojik değerleri başta olmak üzere, binlerce başlık altında toplanabilecek, 250 bin dia bulunuyor. Gemiler, eskimeyen kitap kapakları, Anadolu kapı ve kapı tokmakları, kuş evleri gibi birçok özgün konuyu fotoğraflayan Özözlü için fotoğraf bir yaşama biçimi.

"Fotoğraf, deklanşöre basıp çekmek demek değil. Bir iletişim. Karşınızdakiyle iletişime geçiyorsunuz. Bir manzara fotoğrafında da o yerin geleceğiyle oynuyorsunuz. İyi çekerseniz o nokta başkalarının da ilgisini çekiyor. Çektiğiniz mekanın kaderini değiştiriyorsunuz. Dolayısıyla büyük sorumluluğu da olan bir uğraş. Fotoğrafı bu kadar bilinmeyen nedeni olduğu için hala aynı heyecan ve tutkuyla çekmeye devam ediyorum" diyor.

Çalışmalarınızda dijital teknolojiyi kullanıyor musunuz?
Hayır, hiç denemedim. Dijitale soğuk bakıyorum. İnsan yaklaşık 40 yıl boyunca filmle fotoğraf çektikten sonra böyle sanal ve yüzeysel şeylerle uğraşamıyor. Filmi elinize almak, emisyonu görmek ve laboratuvar çıkışının heyecanını yaşamak istiyorsunuz. Ayrıca emisyonlu film gerek renk gerekse görüntü açısından dijitalden çok daha fazla zenginliğe sahip. Çektiğiniz orijinal diayı gösterebiliyorsunuz. Öteki türlü sanal ortamda o kadar çok hile yapılabiliyor ki hatalar giderildiği zaman her bakımdan geçiliyorsunuz. Binbir türlü zahmete katlanarak telleri görmemek için dağlara tırmansanız da adam iki tuş darbesiyle telleri yok edebiliyor. İsteddiği yere martı koyuyor, istediği hanımın göz rengini değiştirebiliyor. Birtakım yapay güzellikler katabiliyor. Gerçeklikten yanayım. Bu yüzden dijital teknolojiyi kullanmaya hiç niyetim yok.

Hızlı yaşam içerisinde özellikle haber fotoğrafçılığında dijital teknoloji avantajlı değil mi?

Artık belgesel çalışıyorum, haber fotoğrafçılığı yapmıyorum. Ayrıca çektiğiniz fotoğraf çok değerliyse kullanacak kişilerin bu zaman kaybını göze almak zorunda olduğuna inanıyorum. Bir diğer konu da bütün bir emeği tek bir hata nedeniyle kaybetmekten korkmam. Daha öncesinde hazırladığım bir kitap baskı aşamasına geldiğinde bilgisayarın çökmesi sonucu silindi. Ayların çalışması böyle yok olup gitti. Aynı emeği tekrar verme

cesaretini edinemediğim için kitabı çıkaramadım. Bu yüzden elle tutulur materyali her zaman daha cazip ve daha güvenilir buluyorum.

Arşivin ne büyüklükte?

Yaklaşık 250 bin adet dia arşivim var. Ama belki 1 milyon adedi de Hürriyet'te. Sonuçta çektiklerimi oraya veriyordum. Büyük hacimlere ulaşınca arşivi korumak zor oluyor. Emekliliğe yaklaştıktan sonra kendi çektiklerimi biriktirmeye başladım. Yıllar içerisinde epey malzeme birikti.

Fotoğraf çekmek sizin için ne ifade ediyor?

Herkesin topluma hitap biçimi farklı. Ben kendimi fotoğrafla ifade ediyorum. Yaptığım işten bir sonuç elde etmeyi isterim. Dolayısıyla çektiğim fotoğrafların elimde bir belge olarak kalması benim için önemli. Ayrıca fotoğraf çekmek benim için rahatlama yöntemi. Fotoğraf çektiğimde mutlu oluyorum. Fotoğraf, sonu olmayan bir uğraş alanı. Sonu olmayan işlerde hep azimle bir yere varma, hedefe koşma gayreti içinde olursunuz. Fotoğraf bir hedefe doğru yürümeyi sağlıyor. Yararlı bir fotoğrafçılık yapmaya çalışıyorum. Türkiye'nin değerlerini belgelemeye, bunları görmeyen insanlara göstermeye çalışıyorum. Beni tanımasalar da fotoğraflarıma bakanlarla aramda bir gönül bağı oluşuyor. Her fotoğrafın bir öyküsü var. Fotoğraf, deklanşöre basıp çekmek demek değil ki, bir iletişim yöntemi. Bir manzara fotoğrafında da o yerin geleceğiyle oynuyorsunuz. İyi çekerseniz o nokta başkalarının da ilgisini çekiyor. Dolayısıyla büyük sorumluluğu olan bir uğraş. Fotoğrafı bu kadar bilinmeyen nedeni olduğu için çekmeye devam ediyorum. Birkaç gün çekmezsem moralim bozuluyor ve hiçbir işim olmasa da fotoğraf çekmek için çıkıyorum. Safari gibi! Tura çıktığımda bazen bin kare çekip geliyorum.

İstanbul'da, bir çıkışta bin kare çekecek malzeme bulabiliyor musunuz ve nasıl finanse edebiliyorsunuz?

Eskiden pazar fotoğrafçılığı diye tabir ettiğim biçimde çekerdim. Her gün okula gidersiniz ve pazar günü tatildir. Pazar günü makinenize bir film takarsınız ve gördüğünüz her şeyden bir kare çekersiniz. Vapur, saray, satıcı... Böyle 36 değişik konu çekersiniz. Ama profesyonelseniz bu defa 10 makarayı yalnızca Boğaz Köprüsü için harcar hale geliyorsunuz. Köprüyü görebildiğiniz her açıdan ve farklı ışıklarda çekiyorsunuz. Dolayısıyla bir konu üzerine çok sayıda makara harcamak mümkün.

Tematik fotoğraflarınızla öne çıkıyorsunuz...

Hürriyet'te çalışırken de hep bir konu üzerinde çalışmaya gayret ettim. Yazı işleri müdürümüz fotoğraflarımı gördüğünde ilan servisine iner ve "Gazetede güzel fotoğraflar var, fotoğrafları büyük kullanacağım. Büyük ilan almayın" diye ilan servisine ultimatom verirdi. Fotoğraf, ilanın önüne geçerdi.

Yaşamak için maddi kazanç da gerekiyor. Fotoğrafçılık bu anlamda tatminkar mı?

Etrafıma baktığımda sürekli vitrin peşinde koşan gençler görüyorum. Elinizde size moral veren, güvenebileceğiniz bir hobiniz ya da mesleğiniz yoksa böyle amaçsız uğraşlar peşinde kaybolursunuz. Aksi durumda ise kimsenin arabasının son model olması sizi

rahatsız etmez. "Bu adamın çok lüks bir arabası var, ama ben de çok iyi fotoğraf çekebiliyorum" diyebilirsiniz. Size bir moral kaynağı, bir dayanak oluyor. Ayrıca bu işte iyi de para var. Bankada para biriktiremiyorsanız fotoğraf biriktirin. Bir gün size para olarak dönecektir.

Sizin en yoğun çalıştığınız alanlardan biri turizm fotoğrafçılığı. Turizm fotoğrafçılığı nasıl yapılmalı?

Fotoğrafçılık, "Gidip çekeyim, birisi bir gün benden ister" diye düşünerek yapılabilecek bir iş değil. Gezi yazarlığı ve turizm fotoğrafçılığı, insanın kendini mutlu etmesi için yapılamaz. Gerçekten seviyorsanız ve inanıyorsanız yapmalısınız. Milet'te Roma Hamamları'na girdiğimde bilek kalınlığında bir yılanla karşılaştım. Gezi yazılarımda insanlara, "Milet'e git" dediğimde "En yakın hastaneye nasıl ulaşılır?" diye düşündüm. Gezi yazarlığının bunları içermesi gerektiğine inanıyorum. Oraya gitme imkanının yanı sıra başına bir şey gelirse neler yapabileceğini anlatmak gerek. "Kaçkarlar'a gittik, 40

metre aşağı mağaraya indik" diye anlatmayı sevmiyorum. Uygulanabilir olması gerektiğini düşünüyorum. Kaçımız gittiğinde 40 metre derine inebilir ki? Bir de "Ahmet ve Hüseyin ile kanyona gittik. Bota binmeye karar verdik. Ahmet geç kalktı, gelemedi. Hüseyin bota binerken düştü" diye yazarlar. Bu anlatılanların kimseye faydası yok. Yazıyı okuyan insan yaptıklarını yapmak isteyecektir. Onu cesaretlendirmelisiniz. "Nasıl yapılır, nelere dikkat edilmeli, fiyatı nedir?" diye anlatmak mantıklı.

Sizce iyi fotoğraf nedir?

Bir fotoğrafı iyi yapan birçok etken var. Deklanşöre basacağınız anı bilmeniz fotoğrafta zamanlamadır. Bir maç fotoğrafında top ağı şişirdiğinde gol fotoğrafı olur. Top yere düştüğünde çekerseniz, gol sonrasıdır. Neyi ne zaman çektiğiniz önemli. İkinci ise çektiğiniz fotoğrafın ne anlattığı. "Bunu neden çektin?" sorusunun cevabı olmalı. Netlik ise diğer unsur. Karede neyi anlatmak istiyorsanız, netliğin orada olması gerekiyor. Bakış

açısı, simetri, perspektif, renk dengesi, cisim dengesi hepsi önemli. Bir kompozisyon çekerken her şey sağ tarafta ve solda bir şey yoksa göz sağa bakacaktır. Bu, resminizin sarkmasına neden olur. Ancak boş kalan bölümde küçük hareketli bir obje bile resmi dengeleyebilir. Buna cisim dengesi diyoruz. Bütün renkleri bir tarafa toplayıp diğer tarafa tek renk koyarsanız, herkes tek rengin olduğu yere bakacaktır. Bu da renk dengesidir. Neleri karenin içine koyacağınız, dik mi yatay mı çekeceğiniz, ne tip bir objektif kullanacağınız, filminizin asa değeri ve siyah beyaz ya da renkli olması gibi birçok unsuru belirlemeniz gerekiyor. Saydığım tüm bu unsurları bir karede zapt edebiliyorsanız, iyi bir fotoğraf

rafçısınız demektir. Ancak çektiğiniz resim bir suikast resmiyse o bir anstantanedir. Onun flu olmasını bir ölçüye kadar kabul edebilirsiniz.

Fotoğrafın kullanımında boyut ne kadar önemli?

Kişisel fotoğraflarda yalnızca portre kullanırsanız ve estetik birisi değil ise büyük kullandığınızda "Neden büyük?" diye sorulabilir. Bu nedenle o kişiyi anlatacak tamamlayıcı unsurlar muhakkak gerekir. Yüzü konuşan insan ve sadece duran iki tip insan var. Bana baktığınızda 40 yıldır fotoğraf çeken bir insanın yüzünün nasıl değiştiğini görebilirsiniz. Taksim'de 34 kişinin ölümünü çekerken ya da tanker yangınına fotoğraflarken duyguları körelmiş, saçları ağarmış birini görürsünüz. Gördükleriniz duygularınızı yozlaştırıyor. Bir olaydan geliyorsunuz ve gördükleriniz yemek yemenize engel oluyor. Hayattan çok fazla zevk almayan biri haline geliyorsunuz. Bir itfaiyeci hayatında kaç yangın görmüştür? Biz ise İstanbul'daki bütün yangınlara, kazalara, cinayetlere, çökmelere koşuyorduk. Dolayısıyla bunlar insanı yıpratıyor. Ayrıca yalnızca İstanbul'da değil tüm Türkiye'de çekiyordum.

Bütün bunları gördükten sonra her şey eskisi gibi kalabiliyor mu?

Hayır, hiçbir şey eskisi gibi olmuyor. Hayatınızdaki bir sürü şeyi kaybediyorsunuz. Bütün bunlar insandan bir şey götürüyor.

Duvarla dans

Özer Canlı

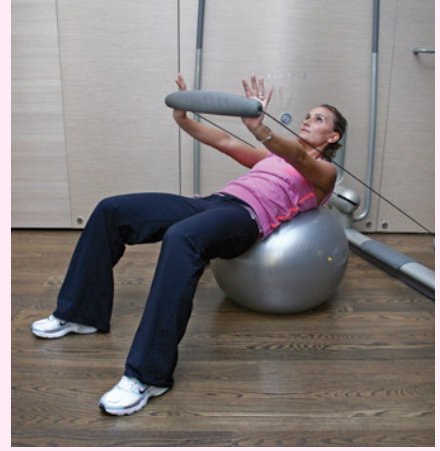
Son yıllarda tüm dünyada obezite rahatsızlığının hızlı yayılması bilim adamlarını harekete geçirdi. Önerilen yeni çözüm ise "kinesis". Zihin ve beden egzersiz yöntemi olarak tanımlanan kinesis, tüm eklemlerin doğal açılarını kullanarak hareket etmesini sağlıyor. Kablo sistemiyle çalışan ve kinesis duvarında yer alan alfa, beta, gama, delta adlı dört ayrı modülde binin üzerinde hareket yapılmasını sağlayan kinesis, vücudun esnekliğini ve dayanıklılığını artırarak bel, boyun ve eklem ağrılarını azaltmayı hedefliyor. Gün boyu ayakta duran ya da sürekli bilgisayar başında oturmak zorunda olanlardaki duruş bozukluklarının düzeltilmesinde de çok etkili. Pilates'e alternatif olarak İtalyanların bulduğu kinesis, ABD'li bilim adamları tarafından geliştirildi. Yapım ve teknik çalışmaları 1995-1996 yılları arasında tamamlanan spor, 12 yaşından itibaren herkesin yapabileceği hareketleri içeriyor. Duvara kurulan modülde tam 250 egzersiz yapılabilir. Marmara Üniversitesi Spor Akademisi mezunu eğitmen Özer Canlı, son zamanlarda kinesis'e ilgide büyük bir artış olduğuna dikkat çekiyor ve bu sporun vücudu ayakta tutan çekirdek kasları kuvvetlendirerek duruş bozukluklarını ve anatomik problemleri ortadan kaldırdığını söylüyor.

İlk adım: Postüral analiz

Kinesis'e başlamak isteyen bir kişinin ilk önce eğitmen-

ler tarafından postüral analizi yapılıyor. Postür, vücudun her hareketinde eklemlerin aldığı pozisyonların birleşimi anlamına geliyor. Postüral analizde de eklemlerin duruşu, kas yapısı inceleniyor. Kas kısalık testleri, normal eklemler hareketleri, anatomik pozisyonlar, eksenler ve düzlemler postüral analizin temelini oluşturuyor. Kişinin herhangi bir sağlık problemi olup olmadığı saptandıktan sonra kişiye uygun hareketlerin yer aldığı özel bir antrenman programı hazırlanıyor. Başta kuvvet egzersizlerine ağırlık veriliyor. Kinesis, alfa, beta, gama, delta adlı dört modülün yer aldığı bir duvardan oluşuyor. Duvara monte edilen ağırlık plakalarıyla hareket eden bu modüller, makara sistemiyle çalışıyor. Bu dört modül farklı açılar anlamına geliyor ve bu açılara göre hareket sağlıyor. Bu modülleri tasarlayan mühendisler, insan vücudunun değişik açılardan postürel analizlerini yaparak şekillendirmiş. Ağırlıkları azaltılıp artırılabilen modüller sayesinde, her kas grubu en geniş açılarda maksimum derecede çalışıyor.

Alfa modülünde ayakta durularak dikey hareketler yapılıyor. Değişik aparatlar kullanılarak bacak grubu kasları çalıştırılıyor. Bu hareketlerde amaç göğüs, sırt, bel ve omurluğu saran kas gruplarını çalıştırmak. Beta modülünde ağırlıklı olarak yukarıya doğru itme ve baş üstü hareketler yapılıyor. Yer çekimine meydan okumayı

Duruş bozukluklarını düzeltmeye yardımcı olan spor dalı kinesis, vücudun esneklik ve dayanıklılığını artırıyor. Pilates'in bir üst seviyesi olan kinesis, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de son zamanların gözde sporlarından.

amaçlayan bu modül; omuzları, kolları ve bacakları çalıştırıyor. Gama modülünde karın, kalça ve sırtı destekleyici kaslar çalışıyor. Omuz hareketleri de yapılabilir. Delta modülünde ise sırt, göğüs ve denge hareketleri yapılıyor. Denge hareketleri yapılırken yerde değişik bir denge aparatı kullanılıyor. Kinesis derslerinde nefesi doğru kullanma da öğretiliyor.

Kablo sistemiyle çalışıyor

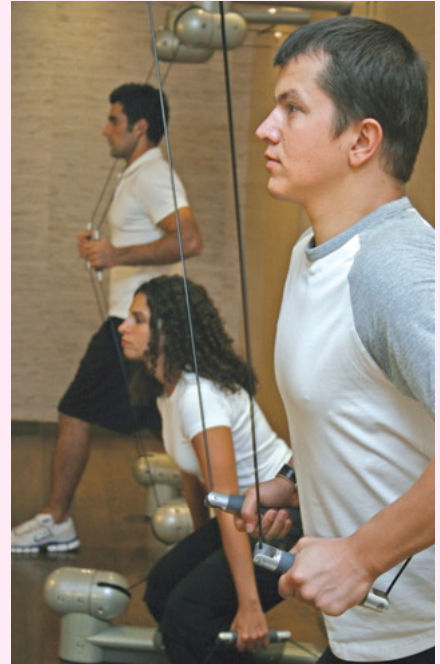
Kinesis bir kablo sistemiyle çalışıyor. Kablo sisteminin amacıysa, aynı anda birçok kası çalıştırarak insanlara hem daha fazla kalori yaktırmak hem de birden çok kası kuvvetlendirmek. Kinesis'te merkez noktadan ne kadar uzaklaşırsanız, merkeze binen yük o kadar artıyor. Bu nedenle ağırlıklar 1, 2, 3 ve 4 basamaktan oluşuyor. Kişilerin çalışacağı ağırlıkları eğitmenler belirliyor. Eğer ağırlık 2,5 kilogram ise tutulan kabloyla bir adım atıldığında 2,5 kilogram çekmiş olunuyor. Adımlar arttıkça çekilen yük de artıyor.

Canlı, geniş bir yaş kitlesine hitap eden kinesis'in insan vücudunun maksimum kullanılabileceği bir spor olduğuna dikkat çekiyor. Yalnızca bir modüle farklı açılarda 250 farklı hareket yapılabilir. Bu da toplamda binin üzerinde hareket anlamına geliyor. Her derste kişiye uygun farklı hareketler yaptırıldıklarını söyleyen Canlı, kas

grupları farklı açılarda çalıştırıldığı için vücutta neredeyse çalışmayan nokta olmadığını belirtiyor.

Düzenli yapmak şart

İyi bir sonuç alabilmek için kinesis'in üç ay boyunca hafta üç gün yapılması gerektiğini dile getiren Canlı; kilolu, zayıf ve kuvvet açısından zayıf olan kişilere uygulanan egzersizler birbirinden farklı olduğunu anlatıyor. Eğer kişinin kilosu fazlaysa daha hızlı bir antrenman programı veriliyor. Alfa, beta, gama, delta arasında çok fazla dinlenme aralığı verilmeden kişinin nabız değeri yüksek tutuluyor ve daha fazla kalori yakması sağlanıyor. Kuvvet eksikliği olan zayıf kişilerse, daha yüksek ağırlıklarla çalıştırılıyor ve dinlenme aralığı daha uzun tutuluyor. Kişinin kas direncini ve kuvvetini artıracak egzersizler yaptırılıyor. Üç ayın sonunda kişinin durumunda, hareket edişinde ciddi düzelmeler olacağını söyleyen Canlı, kinesis'e başladıktan sonra bırakılmasını tavsiye ediyor. Çünkü kinesis uzun bir aradan sonra kolay hatırlanabilecek bir spor türü değil. Bir yıllık bir eğitimden sonra, kinesis'in ev modülü satın alınarak evde de egzersiz yapılabilir. Kinesis derslerini daha çok kadınlar, masa başı iş yapanlar ve bu nedenle boyun ve bel ağrıları çekenler tercih ediyor. Dersler seviyeleri birbirine yakın, en fazla üç kişilik gruba verilebiliyor.

68 seyyah: Gülin Aksöz

röportaj: umut bavlı

Tanımadığım insanlarla, yabancı bir takımla, yolda tanıştığım insanlarla, tek başıma, beni ziyarete gelen anne ve teyzeyle, baba ve sevgilisizle, arkadaşlarımla seyahat ettim. Havaalanlarında, tren istasyonlarında uyudum, işadamları tarafından dünyanın en lüks 10 oteli arasında sayılan bir otelde kaldım. Bir pansiyonda yaşadım aylarca, yerleşik hayatı tattım bilmediğim bir şehirde. Otostopla bin, trenle 3 bin, otobüsle yaklaşık 15 bin, ciple 20 bin, uçakla 44 bin kilometre yol kat ettim. Hiç tahmin bile edemeyeceğim yerlerde biten yollardan geçtim. Ve bir gün yolda kendime rastladım. Çok şaşırdım. Burada çok meşguldüm, bir türlü karşılaşamıyorduk. Evet, en güzel dünya turunu ben yaptım, ama yollar hala gidilmeyi bekler... "Dünyanın en güzel yolculuğunu ben yaptım" diyor Zeynep Gülin Aköz ve bunları anlatıyor.

İlk seyahatini üniversiteyi bitirdikten sonra Mısır'a yapmış. Aslında bu uzun bir seyahatin de başlangıcı. Hayatında yaptığı en akıllıca işin dünya turu olduğunu düşünen Aköz, bu seyahatlerle hem hayallerini gerçekleştirmiş hem de zorluklarla mücadele etmeyi ve esnekliği öğrenmiş. Denizden dünya turu yapmayı planlıyor. Yerleşik hayatı akvaryuma benzetiyor Aköz. Ona göre, bir akvaryum içerisinde yaşıyoruz ve zaman içerisinde akvaryum kirleniyor. Bazen okyanusa açılıp dönmek gerekebiliyor. Okyanusta tabii ki tehlikeler var, ama temiz hava almanız, özgürlüğü tatmanız için arada sırada okyanusa açılmak şart. Buradaki yaşamı çoğu insan için altın kafese benziyor. Belirli kurulmuş bir düzen var ve onu terk edip çıkmak zor oluyor. Altın kafes içerisinde yaşamak daha kolay geliyor.

Uzun bir gezinin ardından Türkiye'ye döndüğünde havayollarının Güney Afrika'ya promosyonu olduğunu görünce geldikten iki gün sonra Güney Afrika'ya gide-

Şöyle bir etrafa bakmak istedi

bilecek kadar gezi tutkunu. Bazen bir kitapta rastladığından bazen de gideceği yerin yalnızca adı merak uyandırdığı için gidebiliyor. "Önemli olan gitmek istemek, gerisi bahane" diyor.

Birçok insan hayalini kurduğu halde neden bazıları gidebiliyor, bir kısmı hiç gidemiyor?

Gidebilenlerin nasıl olup da başarabildiğini açıkçası çok bilemiyorum. Ancak kendi adıma, gidebilmemin, aidiyet duygusunu çok taşımamamla ilgisi olduğuna inanıyorum. Sanıyorum ki bende hiçbir yere karşı bir aidiyet duygusu bulunmuyor. Seyahat edebilmemde ikinci etken ise merak duygusu. Dışarıda ne var, ne yok diye büyük bir merak hissediyorum. Burada standart bir hayatımız var ve kimileri bu standart yaşamdan çok mutlu. Değişik bir şeyleri arzu etmiyor. Ancak ki-

Günün stresinden, mekanın sıkıntısından uzaklaşıp biraz ortam değiştirmek ve hava almak için, şöyle bir etrafa bakmak istersiniz. Gülin Aköz doktorasını yarıda bırakıp dünya turuna çıktı. “Neden?” diyenlere aynen böyle yanıt veriyor: Şöyle bir etrafa bakmak istedim!

“Artık hiçbir şey beni çok fazla sinirlendirmiyor. Hayatta her şeyin geçici olduğunu bilerseniz, hiçbir şeyi sorun etmemeyi öğreniyorsunuz.”

mileri de çerçevenin dışına çıkmak istiyor. Ben doktora yaptığım dönemde, yaşam çok güzel giderken sıkıldım ve doktorayı bırakıp gezmeye başladım.

Doktoradan sıkılıp yapabilecek birçok alternatif varken seyahat etmeyi tercih ettiniz...

Alternatifler, bir yerde mühendis olarak çalışmak ya da başka bir iş yapmaktı. Bunları istemiyordum. Bu, insanın kendini bulmasıyla ilgili bir süreç. Öncelikle ne yapamayacağını bilmek, ardından ne yapmak istediğini bilmek gerekiyor. Ne yapmak istemediğimi bulmam uzun bir zamanımı aldı. Ne yapmak istediğimi ise en başından beri biliyordum. Biraz para kazanmıştım. Öyle para biriktirmek, ev ya da araba almak gibi bir hayalim hiç olmadı. Atları çok seviyordum ve bir kulübe üye olup biriktirdiğim parayla at binmeyi öğrendim. Daha sonra tekrar biraz para kazanınca “Bu parayla ne yapabilirim?” diye düşünmeye başladım ve dünyayı gezmeye karar verdim. Bu kararda “Seksen Günde Devri Alem”in büyük etkisi var. Dünyayı dolaşmak içimde bir ukdeydi. Şöyle bir etrafa bakmak istedim. Yollar, hayatı nasıl yaşayacağını öğretir insana.

Size neler öğretti?

Hayatımda yaptığım en akıllıca işin dünya turu olduğunu düşünüyorum. Seyahatler bana esneklik kattı. Seyahat sırasında bir şeyler ters gittiğinde artık çok sorun etmiyorum. “Böyle olması gerekiyorsa yapacak bir şey

yok” diyorum. Çünkü o ülkenin şartları öyleyse, değiş-tiremezsiniz, sorun etmenin anlamı yok. Böylece ülkeye de uyum sağlayabiliyorsunuz. Ona uyararak başka bir yol buluyorsunuz. Artık hiçbir şey beni çok fazla sinirlendirmiyor. Hayatta her şeyin geçici olduğunu bilerseniz, hiçbir şeyi sorun etmemeyi öğreniyorsunuz. Yolda karşılaştığım, hoşlanmadığım insanlar oluyordu. Ancak biliyordum ki bir ya da iki gün sonra hayatımda olmayacaklar. Dolayısıyla dert etmiyorum. Ancak tekrar Türkiye’ye dönünce ya da bir yerde uzun süre kalıp yerleşik düzene geçince, eski alışkanlıklar kendini gösteriyor. Otobüs birkaç dakika gecikince sinirlenmeye başlayabiliyorsunuz. Seyahatler, sağlık sorunları dışında hayatta her şeye gülüp geçebilmeyi öğretiyor.

Birçok ülkeyi gezdikten sonra gezme tutkusu kayboluyor mu?

Yeni bir ülkeyi görmek, ilk seferki kadar heyecanlandırmıyor. Çünkü birkaç ülkeye gittikten sonra yeni bir ülkeye seyahat ettiğinizde gördükleriniz yaklaşık aynı şeyler oluyor. Türkiye’de peribacalarını gördüyseniz Çin’de Gulin bölgesindeki peri bacasına benzer oluşumlar heyecanlandırmıyor. İlk defa göreni büyüleyecek yapılar sizde yalnızca beğeni uyandırıyor. Bu yüzden bu kadar çok seyahatin ardından ülke görmekten ziyade, yeni insanlarla tanışmak, farklı bakış açılarını görmek amacıyla yola çıkılıyor. Olaylar karşısında dünyanın diğer ülkelerinde insanlar nasıl tepki veriyor, ha-

yata nasıl bakıyorlar onları inceliyorum. İşin macera kısmının yanı sıra insan tanıma kısmı da beni hala heyecanlandırıyor. Bütün bu geziler kişiliğinizin şekillenmesinde olumlu rol oynuyor.

Dünya turundan sonra hayal edecek ne kalıyor?

Tekrar bir dünya turu yapmak isterim, ancak bu defa denizden yapmak isterim. Deniz yolculuğunun ardından bir de planör gibi bir hava aracıyla tur yapmak istiyorum. Gittiğim zaman birkaç ay kalmak istediğim ülkeler var. Ayrıca daha önce hiç gitmediğim ve büyük bir eksiklik olarak gördüğüm Hindistan'a gitmeyi arzu ediyorum.

Seyahatlerinizi nasıl finanse ediyorsunuz?

Burada çalışıp biriktiriyorum ve uzun soluklu seyahatlere çıkıyorum. İnsan bir süre seyahat ettikten sonra, az eşyayla çok rahat bir şekilde yaşanabileceğini anlıyor. Bir bavul dolusu eşya rahat bir yaşam için yeterli. Tabii hayattan beklidikleriniz de önemli. Saçlarınızın bakımı, makyaj gibi noktalar önemliyse seyahat etmeniz zor. Topuklu ayakkabı giymeyi ben de çok seviyorum, ama seyahat etmek istiyorsanız bunları yerleşik yaşamda bırakmalısınız. Üç rahat tişört, birkaç uzun kollu tişört, iki kazak, iki pantolon, yağmurluk, şort ve pijama olarak kullanabileceğiniz bir giysiyle dünyanın her yerinde rahatça gezebilirsiniz. Hayatımda ilk defa dünya turunda bir pantolonu eskittim. Dünya turunda

yanımda iki parça eşyam vardı. Birini yıkıyor diğerini gi-yiyordum, Bu kadari insana yeter.

Gezinin bütçesini anlatır mısınız?

Gezi için en ciddi masraf uçak bileti oluyor. Ancak bir noktaya uçak ile gidip ondan sonrasını karayoluyla devam ediyorsanız, masraflarınız kendiliğinden ciddi ölçüde kısılmış oluyor. Seyahat etmek insanların zannettiği kadar pahalı değil. Özellikle Afrika, Asya, Güney Amerika gibi yerlerde seyahat etmek ayda 500 Dolar'a mal oluyor. Tabii orta koşullarda bir seyahatten söz ediyorum.

Muhakkak görülmesi gerektiğini düşündüğünüz yerler neler?

Tek bir ülke söylemek çok zor. Afrika'yı bütünüyle söyleyebilirim. Afrika'da zaman kavramı yok ve bizim hayatta sorun olarak gördüklerimizin orada hiçbir önemi yok. Ayrıca Afrika'da bozulmamış bir tarih de var. Avrupa'da en çok İspanya'yı seviyorum. Seyahate dil bilerek gitmek gerekiyor. İngilizcenin yanında İspanyolca da olmalı. Özellikle Güney Amerika gibi ülkeleri geze-bilmeyi kolaylaştırıyor. İspanyolların yaşam tarzı, rahatlıkları, hayata bakışları beni çok etkiliyor. Güney Amerika'da en sevdiğim yer Boliviya. Çin de çok özel bir yer. O da tarihi ve kültürü açısından görülmesi gereken farklı bir yer. Tabii ki Küba. Herkes "Castro ölmeden görmek gerek" der. Buna aynen katılıyorum. Şu an bile bazı şeyler bozulmaya başlamış.

Gezginden tavsiyeler

Sağlığınız yerindeyse gezmek için özel bir zaman gerekmiyor. Seyahat için genelde giyim büyük dert olarak görülür. Kat kat giyinmek bir çözüm olabilir. Bütün gece yolda olunacaksa soğuk olma ihtimaline karşı çorap ve uzun kollu bir giysinin yanınızda olması gerekiyor. Yemek için yaşamıyorsanız, yollarda yiyecek-içecek konusunu çok dert etmemek gerekiyor. Avustralya'da kanguru eti, Küba'da timsah, Budapeşte'de kurbacı bacağı, Kanada'da köpekbalığı, Uzak Doğu'da kılıçbalığı süzgeci çorbası gibi yiyecekler de yediğim oldu. Armut sodası, şeker-kamışı suyu gibi alternatif tatları bulduğunuzda kaçır-mamanızı tavsiye ederim. Rahat bir yatak ve sıcak suyun olduğu her yerde kalınabilir. Ulaşım için uçak, tren cip, otobüs, gemi, at ne bulursam kullanırım. Özellikle araçlarla uzun seyahatlerde zaman geçire-bilmek için çantalarda muhakkak olması gerekenlerin başında kitap geliyor. Pasaport, para, çakı, ayna, sabun, su, tuz, şeker, iğne iplik benim çantamda her zaman olur. Çoğunluk için fotoğraf makinesi de bir numaralı ihtiyaç. Benim açımdan gittiğim yerleri yazmak, fotoğraflarını çekmekten daha güzel.

SENSİZ HER ŞEY RENKSİZ

12.000 YIL ÖNCE

TÜRKLERDE TAŞLA İLGİLİ İNANÇLAR

Abidin Dino, Güzin Dino'ya yazdığı bir mektupta, "Can, sensiz her şey renksiz" diyordu. Abidin'in bu aşk seslenişi, kitaba adını verdi. "Sensiz Her Şey Renksiz" birbirini seven, birbirine aşık iki insanın, Abidin Dino ile Güzin Dino'nun 1952-1973 arasındaki mektuplarından oluşuyor. Her satır aşkla yazılmış mektuplar... Ama bu mektuplarda Aragon ve Elsa Triolet'den Nazım Hikmet ve Mehmet Ali Aybar'a, Sabahattin Eyuboğlu ve Azra Erhat'tan Melih Cevdet Anday ve Oktay Rıfat'a, Pertev Nailli Boratav'dan İlhan Selçuk'a kadar pek çok aydın ve yazar da anılıyor. Güzin ve Abidin Dino, bir aydın sorumluluğuyla, hem ülkenin derleriyle, sorunlarıyla ilgilenen, hem gittikleri yere o sorunları da birlikte götüreren, düşünün ellerinden geldiğince çalışan, üreten iki insan. Ferit Edgü kitapla ilgili şu yorumu yapıyor: "Günümüz gençlerinin bu küçük kitapçıkta bir araya gelen bu özel mektuplardan alacakları önemlice iki ders olduğuna inanıyorum. Birincisi, doğru ve dürüst yaşamak. İkincisi de, aşk dersi. Sait Faik o ünlü sözünü (Bir insanı sevmekle başlar her şey), bu tür insanlardan esinlenerek söylemiş olmalı." Kitap, Can Yayınları'ndan yayınlandı.

Uygarlığın Anadolu'dan Avrupa'ya Yolculuğunun Başlangıcı Neolitik Dönem sergisi ziyaretçilerini eski zamanlara götürüyor: 12.000 yıl önce yerleşik yaşamın başlangıcı, mimaride devrim, inanç sistemi, günlük yaşamı yönlendiren soyut-somut kavramlar... Sergi, neolitik dönemin başlangıcını ve erken dönemlerini içeriyor; bu da Şanlıurfa ve Diyarbakır Arkeoloji Müzeleri'ndeki buluntuları kapsıyor: Çayönü, Halan Çemi, Körtiktepe, Cafer Höyük, Nevalı Çori, Göbeklitepe, Gürcütepe, Mezraa Teleilat ve Akarçaytepe kazılarında gelen buluntuların yer aldığı sergi, bu kazıların işaret ettiği yerleşim bölgelerini tanıtıyor. Sergide neolitik dönemin erken dönemleri, yaşamlarını arkeoloji bilimine ve yıllarca süren arkeolojik kazılardan elde edilen bilgilere adanmış uzmanlarca hazırlanan yazı ve görsellerle anlatılıyor. Sergideki görsel ve bilgiler Yapı Kredi Kültür Yayınları tarafından, "12000 Yıl Önce Uygarlığın Anadolu'dan Avrupa'ya Yolculuğunun Başlangıcı Neolitik Dönem" isimli kitapta toplandı.

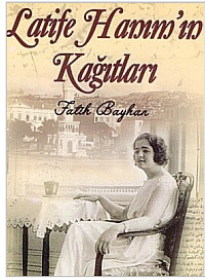

Türklerde Taşlarla ilgili inançlar, Türk tarihi boyunca süregelen inançları, bu inançların kökleriyle birlikte anlatıyor. Kitap, şeytan taşlama, türbeden taş alma, taşla dilek tutma, taşla yağmur yağdırma, büyü yapma gibi adetlerin, bazı taşların sihirli güçleri olduğu ve bazı kayaların taşlamış insanlar olduğu inancının hala yaşadığını günümüzden örnekler ve tarihten kaynaklarla gösteriyor. Çeşitli dinlerde, eski uygarlıklar ve ilkel topluluklardaki inançlar doğrultusunda da taşların yüzyıllardır kutsal bir değere sahip olduğunu ortaya koyuyor. Alanındaki nadir kaynaklardan birisi olan "Türklerde Taşlarla İlgili İnançlar", gerek Türk kültüründe gerekse eski kültürlerde taşların önemi ve işlevine dair bilgi içeriyor. Kitapla, dünyanın çeşitli yerlerindeki halk inançlarının benzerliğinden yola çıkarak yapılan tahlillerdeki inançların psikolojik yönü hakkında çeşitli değerlendirmeler sayesinde okuyucunun, hem taşlara hem de insanlara daha farklı şekilde bakması amaçlanıyor. Hikmet Tanyu tarafından kaleme alınan kitap, Elips Kitap tarafından araştırma-inceleme dizisi olarak yayınlandı.

LATİFE HANIM'IN KAĞITLARI

Latife Uşşaki, ilginç hayat öyküsü, evliliği ve ayrılığıyla 1923'ten bugüne hep ilgi odağı oldu. Latife Hanım'ın Kağıtları, onun ilginç yaşam öyküsü, tanıkları ve belgeleriyle bir roman belgesel tadında hazırlandı. Kitapta Gazi Paşa ile yaşadıkları evliliğe dair çok önemli detaylar yer alıyor. Nasıl tanıştıkları, ilk karşılaştıkları an neler hissettikleri, Gazi Paşa'nın Latife Hanım'a evlenmeden önce ne hediye ettiği, nasıl evlendikleri ve tabii ki Gazi Paşa'nın evlilik hediyesinin ne olduğuyla ilgili bilgiler bulunuyor. Latife Hanım, Gazi Mustafa Kemal'le ayrıldığı 5 Ağustos 1925'ten vefat ettiği 12 Temmuz 1975'e kadar kimseyle konuşmadı, röportaj vermedi, açıklama yapmadı. Ama sürekli yazdı. Bazen Fatma Saliha adını kullandı, İstanbul'daki gazetelere yazdı, bazen içli mektuplarıyla dostlarına içini döktü. Ama yaşadığı en mutlu anı, acı dolu olayları tuttuğu günlüğüne kaydetti. Fatih Bayhan'ın kaleme aldığı kitaptan bazı başlıklar: Latife Hanım, Gazi'yi ilk gördüğünde neler hissetti? Sır dolu mektupları nasıl kaleme aldı? Gazi Mustafa Kemal, Latife Hanım'a nasıl bir evlilik teklifi yaptı? Gazi'den ayrı geçirdiği 50 yıl-da Latife Hanım neler hissetti?

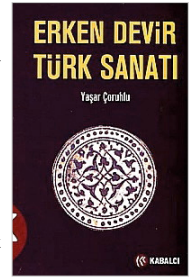
1001 DOĞAL REÇETE

Hayatın gittikçe sunileştiği ve mekanikleştiği, küresel ısınma tehdidinin ve çevre kirliliğinin, yaşam kalitemizi alabildiğine düşürdüğü şu günlerde en çok ihtiyaç duyduğumuz şey bir nefes dahi olsa doğal yaşam. Dünyanın en çok okunan doğal sağlık dergilerinde, ses getiren yazılar yazan, doğal yaşam uzmanı Laurel Vukovic, özel hayatında da 30 yıldır tamamen doğal bir yaşam tarzını benimsemiş. Laurel kitapta, etkisi tecrübeyle kanıtlanmış 1001 doğal reçeteyi paylaşıyor. Kitaptan bazı konu başlıkları şöyle: şifalı bitki çayları, damlaları ve macunları; besin takviyesi önerileri, evde kolayca yapabileceğiniz cilt, saç ve tırnak bakım ürünleri, ev temizliğinde ve bahçe işlerinde çok işinize yarayacak püf noktaları, tamamen doğal temizlik malzemeleri, kedi veya köpeğinizin bakımında kullanabileceğiniz tamamen doğal yöntemler... Kitapta kısıacası saf ve doğal olan her şey yer alıyor. Doğal yaşam tarzıyla yeni tanışıyor ya da yıllardır doğal yaşama gönül vermiş olabilirsiniz. Kitap, okuyucuya sağlık, güzellik ve ev temizliğinde tamamen doğal öneriler sunmanın yanında, katkısız ve sağlıklı bir yaşamın, insan hayatına enerji ve neşe getireceğini de gösteriyor.

ERKEN DEVİR TÜRK SANATI

İslam öncesi Türk sanatı üzerine hazırlanmış en kapsamlı eserlerden olan Erken Devir Türk Sanatı, Orta ve İç Asya'dan Balkanlar'a kadar uzanan geniş coğrafyada varlığını sürdürmüş birçok Türk kültürünün derin bir arkeolojisini okuyucuyla buluşturuyor. Bu sanatın, filizlendiği birçok coğrafyada Hunlar, Göktürkler, Uygurlarla süregelen anahattını ve Peçenekler, Hazarlar, Akhunlar, Kırgızlar, Oğuzlar başta olmak üzere birçok kültürle birlikte nasıl farklılaştığını, hangi sanatlarla ne kadar etkileşime girdiğini, ne kadar Budist ne kadar Çinli ve Manici olduğunu ortaya koyan Dr. Yaşar Çoruhlu, eserini kendisinin yürüttüğü arkeolojik çalışmalarla daha da zenginleştiriyor. Türk sanatı üzerine yazılmış bir metin olmanın yanı sıra komşu kültürlerle taşarak dönemin siyasi, ekonomik koşullarına da temas ediyor. 200'e yakın resim, harita ve çizimle donatılan Erken Devir Türk Sanatı Türk sanatının İslamiyet'e kadar nasıl bir gelişme çizgisi izlediğini araştırarak bu alanda büyük bir boşluğu dolduruyor. Çoruhlu, Orta Asya'nın kalbinde, farklı kültürler, toplumlar ve dinlerin etkisiyle gelişen özgün bir sanatın ilgi çekici öyküsünü aktarıyor.

16. KalDer Kalite Kongresi ve Küresel İlkeler Sözleşmesi

16. Kalite Kongresi Türkiye Kalite Derneği (KalDer) tarafından İstanbul'da düzenlendi. Yaşar Topluluğu, TÜSİAD ve TOBB'nin de aralarında bulunduğu Türkiye'nin önde gelen 35 kuruluşu KalDer'in öncülüğün-

de Küresel İlkeler Sözleşmesi'ni imzaladı. Ana teması insan hakları, çalışma, çevre başlıkları ve yolsuzluk karşıtı 10 evrensel prensip olan Küresel İlkeler Sözleşmesi şirketlerin, çalışma ve sivil toplum örgütlerinin halka

sorumluluk, şeffaflık ve kendi geleceklerini sürdürülebilir hale getirebilmek amacıyla çalışacağına güvenme esasına dayanıyor. Yaşar Topluluğu'nun sektöründe lider şirketlerinden Pınar ve Dyo'nun "Kongre Sponsoru" olarak katıldığı 16. KalDer Kalite Kongresi'nde, konuşmacı olarak Nobel Ödüllü Birleşmiş Milletler eski Genel Sekreteri Kofi Annan, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Başkanı Kemal Derviş, çok sayıda yabancı işadama ve siyasetçi katıldı. Tüm konuşmaların ilgiyle dinlendiği organizasyon verimli geçti.

Atatürk fotoğrafları sergisi

Selçuk Yaşar Resim Müzesi ve Sanat Galerisi'nde Atatürk'ün kişiliğini, ilkelerini ve tarihi rolünü topluma ve sonraki kuşaklara daha iyi tanıtmak amacıyla ölümünün 69. yıldönümü etkinlikleri çerçevesinde "Atatürk" konulu fotoğraf sergisi açıldı.

Ege Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi arşivinden seçilen 65 fo-

toğraf, Atatürk ve Çocuk, Atatürk İzmir fotoğraf sergisinde ziyaretçilerin yoğun ilgisiyle karşılaştı.

Ege Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü Prof. Dr. Necmi Ülker'in fotoğraf sergisini ziyaret eden öğrencilerle söyleşi sırasında Atatürk ile ilgili slayt gösterisi de sunuldu.

32. Dyo Resim Sergisi İzmir'de

Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı tarafından 32.'si düzenlenen Dyo Resim Yarışması'nın sergisi, İzmir Resim Heykel Müzesi'nde sanatseverlerle buluştu. Serginin açılışına Yaşar Holding Onursal Başkanı Sel-

çuk Yaşar, Yaşar Holding Yönetim Kurulu Başkanı Feyhan Yaşar Kalpaklıoğlu, Başkan Vekili İdil Yığıtbaşı ve Projelerden Sorumlu Başkan Ahmet Yığıtbaşı ev sahipliği yaptı.

32. Dyo Resim Yarışması'na 828 sanatçı 1400 eserle katıldı. Pentür dalında dört eser ödüle layık görüldü. Nadide Acar Karaca, Zeynep Özdemir, Ahmet Sarı ve Kudret Türküm ödül aldı. Özgün baskı dalında da Murat Ateşli'nin eseri ödüle layık bulundu.

Yaşar Holding Başkan Vekili İdil Yığıtbaşı, Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı tarafından düzenlenen yarışmanın yurt genelinde sanatçıları kapsayan bir organizasyon olduğunu ve Dyo Resim Yarışması ile sanata katkıda bulunmayı hedeflediklerini söyledi. Yığıtbaşı, "Türkiye son derece yetenekli ressamı olan bir ülke. Yarışmaya duyulan ilgi aynı zamanda resim sanatına verilen önemin de göstergesi" dedi.

Tüketicilerden Pınar'a

Pınar, Türkiye Müşteri Memnuniyeti Endeksi (TMME) 2007'nin 3. çeyrek sonuçlarında "süt ve süt ürünleri" ve "et ve et ürünleri" kategorilerinde sektör lideri olarak birinci sırada yer aldı. Bu sonuç, KalDer ve Ka Araştırma Ortak Girişimi'nin Türkiye'nin 81 ilinde yaptığı tam tesadüfî örnekleme yöntemiyle bilgisayar destekli anket aracılığıyla belirlendi.

Beslenmede ilk ve daima: Süt

Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı ile Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü tarafından organize edilen "Beslenmede İlk ve Daima: Süt" paneli Yaşar Üniversitesi'nde düzenlendi. Pınar'ın ve Yaşar Üniversitesi'nin sponsor olduğu panelde açılış konuşmasını Yaşar Eğitim ve Kültür Vakfı İdare Heyeti Üyesi İdil Yiğitbaşı yaptı. Yiğitbaşı bu panelin toplumun süt konusunda bilinçlendirilmesi amacıyla düzenlendiğini belirtti.

Pınar Süt'ün 1100 ton süt işleme kapasitesine ulaştığını kaydeden Yiğitbaşı, her gün 35 bin üreticiden alınan sütlerin 132 kez kontrolden geçirildiğini söyledi. Prof. Dr. Sedef Nehir El'in başkanlık ettiği panele, Ege Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü Beslenme Bilim Dalı'ndan Prof. Dr. Sibel Karakaya, Pınar Süt ARGE Müdürü Ümit Savcigil, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Süt Teknolojisi Ana Bilim Dalı'ndan Yrd. Doç. Dr. Cem Karagözlü, Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü Süt İşleme ve Mühendisliği Bilim Dalı'ndan Yrd. Doç. Dr. Nurcan Koca katıldı. Sütün öneminin toplum tarafından bilinmesine rağmen yeterince tüketilmediğini belirten Ege Üniversitesi Gıda Mühendisliği Fakültesi Beslenme Bilim Dalı Öğretim Gö-

revlisi Prof. Dr. Sedef Nehir El, insan vücudu için büyük öneme sahip maddenin yalnızca sütte bulunduğunu söyledi. Süt üzerinde halen birçok bilisel araştırmanın yürütüldüğünü dile getiren El, sütün yeterli alınmasıyla birçok hastalığın önlenebileceğini belirtti. Panelde ayrıca Türkiye'de özellikle son yıllarda ciddi bir problem haline gelen çocuk ve gençlerin sağlıklı beslenmesi ve beslenmede sütün önemi konusunda bilgiler verildi ve velilerin sık sık karşılaştığı süt içme alışkanlığı gibi sorunlar hakkında konuşuldu.

Pınar Anuga Fuarı'nda

Pınar, Almanya'da düzenlenen Anuga 2007 Gıda Fuarı'nda yeni ürünlerini tanıttı. 32 yıldır Türk gıda sektöründe liderliğini sürdüren Pınar, dünyada 40'a yakın ülkeye ihracat yapıyor, yurtiçi ve yurtdışına yönelik olarak ürettiği 600'ün üzerinde ürünü bulunuyor.

Almanya'nın Köln kentinde düzenlenen Anuga Fuarı'nı ziyaret eden Yaşar Holding İcra Başkanı Mehmet Aktaş, Yaşar Holding Operasyonlar Başkanı Olcay Sunucu, Pınar'ın yurtdışındaki bayileriyle de buluştu.

İzmir'in altın şirketleri

Yaşar Holding Gıda Grubu İzmir Ticaret Odası 2006 yılı vergilendirme dönemi ödüllendirme töreninde beş altın madalya kazandı. Safi kazanç bildirimine göre süt ve süt ürünleri grubunda Pınar Süt Mamulleri A.Ş., et ve su ürünleri grubunda Pınar Et ve Un Mamulleri, hububat ve bakliyat grubunda Çamlı Yem ve Besicilik altın madalya ile ödüllendirildi. Döviz sağlama bildirimine göre belirlenen kategoride ise süt ve süt ürün-

leri grubunda Pınar Süt Mamulleri Sanayii A.Ş.; et, et ürünleri ve su ürünleri grubunda Pınar Et ve Un Mamulleri'ne altın madalya verildi.

Ödüller İzmir Valisi Cahit Kırac tarafından Yaşar Holding Tanımsal Üretim Başkan Yardımcısı Hasan Girenes, Pınar Et Genel Müdürü Zeki Ilgaz ve Pınar Süt Fabrika Direktörü Erhan Savcigil'e takdim edildi.

Mehmet Güleriyüz ve Şeref Bigalı sergileri

Selçuk Yaşar Resim Müzesi ve Sanat Galerisi, çok yönlü sanatçı Mehmet Güleriyüz'ü ağırladı. Tiyatro, sinema ve televizyon oyunculuğu ile gazeteciliğin yanında, yurdumuzun en tanınmış ressamı arasında yer alan Mehmet Güleriyüz'ün eserleri sanatseverlerin beğenisine sunuldu. Güleriyüz'ün dünyanın çeşitli yerlerindeki müze ve koleksiyonlarda da eserleri bulunuyor. Merhum ressam Şeref Bigalı'nın eserleri sanatseverlerle buluştu.

Eserlerinde Anadolu insanının yüreğini işleyen Bigalı, milli ve mahalli unsurlarla resmin evrensel dilini yakalamaya çalışmıştı. Resimleri yurtiçi ve yurtdışında resmi ve özel koleksiyonlarda yer alan Şeref Bigalı'nın oğlu Ahmet Bigalı, babasının eserlerinde yaşadığını belirterek, "Babam Şeref Bigalı, resimlerinde Anadolu insanının temiz yüreklerini işleyerek bu toprakların sesini işlemeye çalıştı" dedi.

Camex Yapı Fuarı

Dyo, Romanya'da düzenlenen Camex Yapı Fuarı'na katıldı. Markasının tekrar canlandırılması, ülke genelinde bölgesel distribütörlük yapısının güçlendirilmesi ve Romanya boya piyasasında tekrar aktif olarak büyüme hedefinde olan Dyo, Camex Timişoara Fuarı'nda büyük ilgi gördü. Dyo ayrıca Romanya boya üretiminin yüzde 80'ini gerçekleştiren, 15 büyük boya üreticisini bir araya getiren, AIVR (Ass of Paint Industrials of Romania-AIVR) Balkan Srl. Romanya Boya Sanayicileri Birliği'ne üye kabul edildi.

Taking care of values

I would like to introduce my new year wishes in the first month of 2008. 21st century is witnessing important changes. Besides new technologies, global corporations and intense competition, we are in a formation of new and different values. Now it is our common effort to save the world in a better way and be exquisite to the environment.

When corporations determine their strategies, they emphasize the main theme of taking care of world values. Successful leaders have an awareness of feeling respect to human beings, to the world and taking care of moral values other than coming into prominence by their knowledge, talents and experiences. In our day everybody can reach technology and knowledge. But having a vying human resource is very important. The rules of the game are set and applied at this point.

In the recent Quality Congress of KalDer the main theme based on what the leaders and corporations do to make the world better. As Yaşar Group we signed UN Global Compact with Turkey's 35 frontrunner corporations during the 16th Quality Congress.

Global Compact is a voluntary action which was started by Kofi Annan, the Secretary General of United Nations of that time during Davos World Economic Forum of 1999. Today Global Compact is carried on towards 10 universal principles by the participation of more than three thousand companies and non-governmental organisations in all over the world.

We believe by heart in globalization and the obligation of being competitive; in the need of being exquisite to the environment and contributing to the society.

The world, humanity, corporations and brand names are going through a change to make a better future. It is an interesting fact that discourses of Mevlana who lived 800 years ago are universal today. Amity, affiance, belief, lowliness and diligence are the values of Mevlana. Affiance is the most important factor that bonds people, corporations and environments together and that brings success in the long term. Everybody is aware of the importance of affiance but it's critical importance in business life and success is newly understood. First feel trust in yourself, then the others will feel it for you. Affiance is preconditional in the long term and determined relations. Affiance begins in human relations, grows in organizations and develops into a size that concerns all the society.

2008 will a year when universal and moral values come into prominence. Corporations that feel responsibility for world issues and that set their strategies according to them will come into prominence. Creativity, innovativeness, cooperativism, affiance and managing risks will be important skills in leadership.

Here I represent my sincere wishes for 2008 to be a year of positive advances in human and world issues.

With my best regards

Feyhan YAŞAR KALPAKLIOĞLU
Chairman of the Board

An empty brain, a healthy heart

Cardiovascular diseases are one of the most important diseases in the world and in Turkey. According to the datas of Ministry of Health there are nearly two million people suffering from coronary heart disease in Turkey and 130 thousand of them loose life in a year. The results of European Heart Health Search tell that the rate of people under 50's who had heart attack is 20% in Turkey. The main reason of having heart attack at a very early age is smoking. Turkey is among the countries where the smoking rate is at its highest. The other factors causing this negative picture are unhealthy nutrition, inactive life and genetic structure.

Stress is also another factor affecting our bodies physically and psychologically. At the moment of stress the body secretes adrenaline hormone which is an enemy to vessels. Adrenaline accelerates coronary heart diseases. But it is also a delightful and addictive hormone. Besides this endorphine which is called as "happiness hormone" is addictive too. Endorphine that is secreted when the brain is at ease widens the ves-

sels and makes the heart work at ease by decelerating the pulse. Prof. Dr. Bingür Sönmez, the Head of the Department of Cardiovascular Surgery in İstanbul Memorial Hospital says that heart is an extension of brain. Empty your brain, then your heart will be at rest.

According to Sönmez, the healthy nutrition discipline should begin when a person is in his/her 10-12's to be safe from cardiovascular diseases. To be on diet after

60's is not so meaningfull. Fast food is an addictive habit so that children cannot leave it. Healthy nutrition should be a family tradition. Besides this people should avoid these to be healthy: Smoking, stress and inactivity. A daily walk of 3-5 km is an ideal way of being active. Another important point is overweight... As a heart surgeon he never smokes, cares about healthy nutrition, takes 1 gr of fish oil, 200 units of vitamin E and 100 mg of aspirin to save his heart.

“Compromise is not a weakness”

Maria Serenius is the Finnish Ambassador to Turkey. For the past three and half years she is active in Turkey. Her assignment will be complete in 2008 summer and Serenius will leave Turkey. Three and a half years is seriously a long term assignment for a diplomat especially in a country where the agenda changes very rapidly. Serenius says: “While I was here many things changed. The agenda was always hot. But that is a great experience for a diplomat.” The ambassador does not yet know her next destination, but that will be her last assignment prior to her retirement. Serenius who loves nature and interested in photography, has not yet decided what to do during her retirement. But she is someone who easily finds new habits to entertain herself. Thus it will not be easy for her to pick only one thing to do, among all her interests.

Previously Serenius has worked in Ministry of Foreign Relations of Finland, responsible of Africa and Middle East. Before that, she was on duty in Los Angeles, Tokyo, Geneva, Cairo and Sri Lanka. When we request her to compare two Muslim countries; Egypt and Turkey she replies: “Turkey is very dynamic, Egypt is very stationary.” As an experienced diplomat, she knows Turkey and Turkish people very well. As the Finnish Ambassador; which is EU lead for 2006, she has some positive ideas about the future of Turkey. But she mentions the importance of especially one thing: “You must gain the culture of compromise. And you must not consider compromise as surrender.” Thus they are also related to women’s rights and the path to become a member of the EU...

We ask why Serenius thinks there is lack of culture of compromise in Turkey. She relates the answer to his-

tory: “Turkey is a regional super power. Its roots are based on an empire. Turkish people are very proud. Of course that is a very nice feeling. But compromise must not be considered as a weakness and surrender. You do not become a weak person or a weak society via compromise.”

When we ask if Turkey or the EU member countries will come to conclusion during the EU membership stages, she mentions her belief that Turkey will eventually become a EU member country and continue to progress in its path: “Turkey is in the middle of the process of becoming an EU member. Turkey has undersigned 80,000 pages of regulations and must comply with them. At that stage we cannot speak of Turkey accepting and implementing some laws and rejecting some others. We also cannot forget about the Copenhagen Criteria, Turkey must meet prior to the acceptance of full membership. That is a long process with ups and downs. But I strongly believe Turkey will become an EU member country in the long term. But it will not be an easy task.”

Finland is a country where number of women in the active work force is considerably high. We asked what sort of politics are in effect to achieve this, Serenius answered: “Women’s participation in the work force differs according to the sectors. Most of the diplomats in the ministry of foreign affairs are women. However women ambassadors’ ratio to the general is 20%. I think in about 10 years the ratio of men and women will be equal. There are many women in the business world but the number of male CEO’s are much higher than females counterparts. There are no special politics executed to increase the number of women in the

businesses. However we can speak of a public pressure. Companies take such pressure very seriously. The government, even though there were serious debates, did not execute any sort of applications. Actually it was fine that it did not happen all of a sudden, it required a phase. A phase of evolution. And I guess in Finland we reached a very good point. Now our problem is not women’s rights, we are talking about men at the moment.

Life with clay

Ayfer Karamani describes her passion for soil: “Soil is so tender, so loyal and so sincere that you knead it, you knock it down, sometimes you stomp on it, you tear it off, then set on fire... It becomes into a sculpture, a flower, a rock, a bowl. Like Aşık Veysel said, it becomes a blessing and turns back to you.” The passion Karamani feels for ceramics can be seen in her eyes when talking. And suddenly this passion embraces you. Clay turns into a couple in love or a group of people or a destitute woman in her hands...

“I will go on producing as long as I live” Karamani says. She still works in her atelier every day. When producing she has a strong communication with clay. She sees clay as a living thing. And once she takes it in her hands, she gets into clay’s world and pours out her heart: “I listen to the command of my heart. My heart’s anger and happiness comes out.” The 70% of ceramics is heavy working but its joyous sides make you forget about the difficulties. Karamani says that her emotional state is effective at 100% when beginning to work. After a few days her emotional state changes

but she ends with the same state she had at the beginning. Human figures dominate her works: “This is an impulse. My brain and my heart wants to work like this. I can say that it is rooted from humanity. I love human beings very much. But I like to work alone. When I work I feel the crowd, I do not feel alone.” Karamani celebrated her 50th year in ceramics with a

retrospective exhibition held in İş Bankası Culture Center Kybele Art Gallery where she displayed panels and sculptures she made between 1957-2007. Before this exhibition, she feeled in a different way: “I lived long. And now I am going” she said to herself. The exhibition was organized by Karamani’s daughter Arzu Karamani and her husband Ersu Pekin.

Banking is popular again

Banking was among the most popular careers in Turkey at the end of 1990's. But during the 2001 crisis it was jolted and an employment rate decreased. In the recent years with the positive mood of economy, the sector regained its attraction. Tayfun Bayazit, the General Manager of Yapı Kredi thinks that many of the banks will grow, new mergings will occur and specialized banking will develop.

Yapı Kredi was founded as the first national private bank of Turkey in 1944 and in October 2006 it merged with Koçbank A.Ş. Today Yapı Kredi has more than 16 thousand employees and 638 branches. Tayfun Bayazit has been the general manager of the bank since April 2007. Bayazit says that they targeted to lead in every finance segment in the next 3-5 years: "We developed micro strategies for all and we do everything to meet the needs of the customers efficiently." But Bayazit says that he is not so successful in adding value to his savings: "I have enough knowledge to do this easily. But I have to spend a few hours daily for this. Since I cannot do it at the moment, I take support from professionals. I guess that I will have some time in the future, when I get retired." He is not familiar with the term of retirement. He believes that the best way of happiness for an executive is relishing from work: "I am

working in the banking sector for about 25 years. Of course there had been times when I was demotivated. This is natural for a human being. But in general I was very happy to work. I believe this is the primary factor for success. I have never made long term plans in my business life. I have been the General Manager of Yapı Kredi for six months. This will go on like this as long as I take pleasure and shareholders are satisfied with the results according to the targets set."

Bayazit is also the Head of Turkish Corporate Governance Association and he talks about a pleasant corporate governance: "Indeed this is a philosophy rather than a poem of rules. A good apprehension, adoption and application of principals is very important. As an association we work to create an awareness."

The changing concept of quality

30 years ago quality meant a characteristic of a product. Quality control departments were checking the production process within specific rules and intervene when a fault was detected. Afterwards quality plans were formed for the efficiency of quality controls. The points of fault were identified and approaches to prevent fault were set. Thus the apprehension of investment to human factor and process approach began to diffuse in companies. Then it is thought that the control of a system formed by processes and people is more effective. System standards like ISO 9000 are set. Anyhow quality was meaning a characteristic of the system, not the product. After it was understood that the management of the system is much more effective than the control of it, the concept of quality describing the quality of management overhauled the others.

KalDer, Turkish Quality Association was founded in 1991. The aim was to make all the private/public bodies and institutions and non governmental organizations reach a worldwide quality level and increase their power for competition. Çetin Nuhoğlu, the Chairman of KalDer

says that the concept of quality affect directly the profit and incomes of the institutions: "We believe that the philosophy of total quality management is adopted in Turkey. We can understand this by looking at the number of members of KalDer which is exceeding 3 thousand, the institutions attending National Quality Action and the institutions applying to The National Quality Award and European Quality Award. But of course we have lots to do to reach the desired level. As KalDer we make support of any information, education and consultancy within EFQM Excellence Model."

Nuhoğlu tells about the effects of National Quality Awards on the increase of quality conscious in our country: "National Quality Award conducted since 1993 aims to generalize the institutional notion of excellence and reveal successful samples in this field. The gains of institutions are proved by a search made between the institutions awarded in Europe and the other similar stock-exchange institutions. These institutions gained 30-50% better results in performance tables in three years when compared with the others."

Universal Ottoman architecture

Is it possible not to admire Selimiye Mosque? Or Süleymaniye Mosque, Topkapı Palace and the others... How well they are conserved is a debate of long years. However there are many architectural works of Ottoman Empire preserved until now like mosques, building complexes, palaces, hermitages etc.

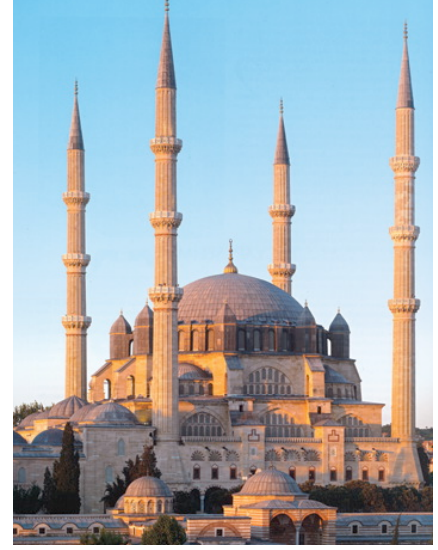
Art historian and architect Doğan Kuban says that "Architecture is the only branch describing the organization of a society the best." By looking at architecture you can understand social conditions, types of management, power groups of a society. Kuban has been the author of "Ottoman Architecture" he has written in five years. In fact the book is a product of 50 years' knowledge. In the "Ottoman Architecture" Kuban tells about Ottoman architecture in an historical course, tells the history of glorious palaces and mosques. He says: "Architecture is the largest field of creation for Ottomans. Because the Sultan needed a palace. This palace should be built in any condition. An architecture paralel to the organization of the society is a must. An empire of hundred years developed its own architecture and put forth its culture."

Well then how is Ottoman architecture regarded in the world? Kuban says: "At first the world regarded Ottoman architecture as a copy of Byzantine art.

Byzantine tradition and Hagia Sophia affected Ottoman Empire but not the medieval Byzantine. Is there anybody who is not affected by Hagia Sophia? Everybody is affected by this building. Hagia Sophia was a basilica which Justinien, a very powerful emperor wanted it to be built in the early period. Byzantines began to make buildings with domes beginning from early middle ages but they made wooden domes. When Justinien wanted to make bigger domes, they began to use brick. Domes are everywhere. In the Romans, Sassanids, Byzantines. But dome became part of a big structure only in the Ottoman Empire. Ottoman domes do not look like any other domes in Persia, Egypt. They only look like Hagia Sophia. Hagia Sophia is a unique building made a thousand year ago. Basically art historians who feel sympathy to Turkish art admit that Ottomans had a particular architecture tradition when they conquered Istanbul."

History is a discipline open to comment. We ask Kuban what troubled him the most. He says: "To write a correct history was very difficult. We have to understand history correctly. We have to write a correct history.

Well then as an architect what difficulties he had... "I have fought to change the environment a lot. We have

a problem of civilization. There are gaps between aesthetic thinking, needs of the city and demands of people. As an architect we tried to fill these gaps. Could we manage to do it? We have fought for it..."

She wanted to look around

Sometimes we want to change our environment and take a break from daily stress. Gülin Aköz discontinued her doctorate and went on a world tour. Her reply to the question "Why?" is: "I wanted to look around!"

"I travelled with people I did not know. Sometimes a foreign team or friends or my mother and aunt who came to visit me or people I met newly were my fellow

passengers. Sometimes I was alone. I slept in airports, train stations. I stayed at a hotel accepted as one of the ten tiptop hotels in the world by the businessmen. For months I lived in a pension. In a city I did not know I tasted settled life. I covered a route of a thousand kilometers by hitchhiking, 3 thousand kilometers by train, 15 thousand kilometers by bus, 20 thousand kilometers by jeep and 44 thousand kilometers by plane. I went by roads ended at places I could never think of. And one day I met myself. I was so amazed. I was so busy here, so I could not meet myself. Yes, I did the best world tour but there are still roads to cover."

First in her life Aköz travelled to Egypt when she graduated from university. In fact this was the beginning of a long travel. Aköz thinks that world tour is the best thing she had done in her life. Besides making her dreams come true, she learned how to combat with difficulties and be flexible. Now she makes plans of a world tour by sea. She associates settled life with aquarium. We are living in an aquarium and by time this aquarium gets dirty. Sometimes we need

to open out to the ocean and return back. There are of course dangers in the ocean but you need to go there to breath clean air and taste freedom. Life in here is like life in a golden cage for many people. There is a system which is hard to leave. But Aköz is addicted to travel. Sometimes she goes after a name she wondered or to see a place she met in a book. She says: "The will to go is important, the others are just excuses".

Art of assault

Caricature is an art that needs assault, critics, philosophy and the economic use of words. Caricaturist Haslet Soyöz who we know by his column in Milliyet thinks like this. Caricature is an art which is much more glittering in present in Turkey's and the world's agenda. Soyöz who is making caricatures since 1974 thinks that the reason of this situation is based on caricature's being as an art of assault: "Events to be assaulted stem from conflicts and being against change. Here we come face to face with the power of humour. If everything goes well you have nothing to draw."

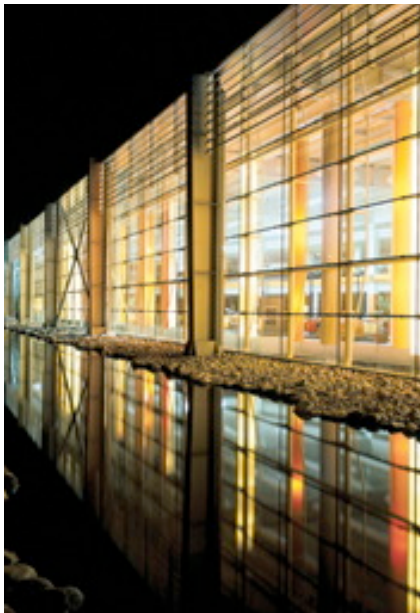
Caricature is a coherence of intelligence, aesthetics and philosophy. So it has to be fed by different disciplines. Soyöz says: "You have to look from different windows. Which team you support, from which point you look or your ability to detect the application of rules in a game is very important. This is the philosophy of the work. By support I do not mean supporting a football team. A caricaturist is not obliged to take sides. A caricaturist should view from above. Thus he/she can analyze in an healthy way". Soyöz tells about his colleagues' attitude towards the latest political restlessness: "Unfortunately most of my colleagues took sides. They could not make use of their thinker sides. Most of them are short of intelligence, aesthetics and philosophy."

Besides caricature Soyöz makes oil painting. Until now he has displayed his paintings of sea, air and land vehicles in two exhibitions. Soyöz thinks about a third exhibition of lighthouses.

Is art for art or society? This is always debated. For Soyöz, art is for art. Because art is the relation between the artist and his/her work: "People who think that art is for the society expect that art should make something for the society. This is not correct. I am not obliged to give something to people. I draw for myself. I am not interested in what people gain from my works. I disregard reactions. A caricaturist should be sincere to ownself. I am sincere to myself. I do not bootlick. But there are people who do it."

A view of future cities

Architect Murat Tabanlıoğlu is making large scale projects both in Turkey and abroad with his wife Melkan Gürsel Tabanlıoğlu. The team undersigned projects like Kanyon, İstanbul Modern Museum and Doğan Media Center. Tabanlıoğlu says that he aims to go on making good buildings in İstanbul, because İstanbul is our city. Then he aims to make buildings in metropolises like New York and London.

Tabanlıoğlu thinks that projects of recent years started to become the same both in concept and material. At this point the architects should have the power of design and by design a value in real estate can be created: "Projects have two sides. One is the architect, the other is the customer. An architect can think of a different concept but the customer should be open to this idea too. When we began Kanyon Project, we had to do something different from MetroCity near it. We applied the idea of street in the place. Thus we created a difference. When forming a new concept, you have to combine it with a good business model. In this way you can create a living place. We are creating places. My father made Galeria, the old airport and AKM. These buildings are parts of our lives. It is very

important for an architect to make buildings in the important regions of a city. We learn new things in every project. Years ago we made the building of Milliyet Newspaper. Newspaper employees were sitting in closed rooms. We are the ones who applied open office first. Buildings change people's lives. This is why the attitude of an architect is important."

Tabanlıoğlu tells about his view of future buildings and cities: "The number of high buildings will increase. Water and the share of green areas in cities will decrease. Traffic problem will grow. The most important problem of İstanbul is the possibility of an earthquake. If an earthquake happens, the city will go towards a different direction. For example Lisbon was restructured after the earthquake. I think that 99.9% of İstanbul is built without an architect. Buildings should have some standards. When we look at countries like China and Japan with increasing populations, we see that square meters are decreasing because people spend much of their time out of their houses. Turkey is a country with an increasing population. We have to develop new systems without destroying these traditions."